

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUKLUKTAKİ EBEVEYN TUTUMLARININ DUYGUSAL
ZEKA GELİŞİMİNE ETKİSİ**

Fadime GÜLTEKİN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Semiha Füsun AKDAĞ AYCIBİN

İSTANBUL-2024

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUKLUKTAKİ EBEVEYN TUTUMLARININ DUYGUSAL
ZEKA GELİŞİMİNE ETKİSİ**

Fadime GÜLTEKİN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Semiha Füsun AKDAĞ AYCIBİN

İSTANBUL-2024

ÖZET

ÇOCUKLUKTAKİ EBEVEYN TUTUMLARININ DUYGUSAL ZEKA GELİŞİMİNE ETKİSİ

Bu araştırmada, çocukluk döneminde, çocukların anne ve babalarından gördükleri tutum ve davranışların duygusal zeka gelişimlerine olan etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini İstanbul'da Medipol, Ticaret ve Üsküdar Üniversitesi'nde eğitimlerini sürdüren 320 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği Çocuk Formu (KAET-Ç) ve Asıl Form Schutte Duygusal Zekâ Testi (SDZT-33-Tr) kullanılmıştır. Çalışmanın veri analizinde SPSS 22.0 kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumları ve duygusal zeka düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin anne baba tutumlarına ilişkin reddetme, duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk algılarının duygusal zekâ düzeyleri üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre, anne baba tutumlarına ilişkin reddedici, duygusal yakınlık düzeyi yüksek ve aşırı koruyuculuk düzeyi yüksek olan katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların cinsiyeti, yaşı, anne baba eğitim durumu ve aile ekonomik durumu da duygusal zeka düzeyleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocukluk Dönemi, Duygusal Zeka, Ebeveyn Tutumları

ABSTRACT

THE EFFECT OF PARENTAL ATTITUDES IN CHILDHOOD ON THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE

This study aimed to investigate the effect of the attitudes and behaviors children receive from their mothers and fathers on their emotional intelligence development during childhood. The research was carried out with the general survey model, one of the quantitative research methods. The sample of the study consists of 320 university students who continue their education at Medipol, Commerce and Üsküdar Universities in Istanbul. Appropriate sampling method was used in sample selection. Personal information form, Egna Minnen Beträffande Uppfostran – Short Form (s-EMBU) – Child and Schutte Self Report Emotional Intelligence Test (SSREIT-33-Tr) were used to collect data in the study. SPSS 22.0 was used in the data analysis of the study. As a result of the research, it was determined that there were significant relationships between parental attitudes and emotional intelligence levels. It was determined that the perceptions of rejection, emotional closeness and overprotectiveness of the individuals participating in the research regarding parental attitudes had a negative significant effect on their emotional intelligence levels. Accordingly, it is understood that the emotional intelligence levels of the participants who are rejecting, high levels of emotional closeness, and high levels of overprotectiveness regarding parental attitudes are lower. On the other hand, it was determined that the participants' gender, age, parents' education level and family economic status also had a significant effect on emotional intelligence levels.

Keywords: Family, Childhood, Emotional Intelligence, Parental Attitudes

TEŞEKKÜR

Çocukluktaki Ebeveyn Tutumlarının Duygusal Zekâ Gelişimine Etkisinin incelendiği bu araştırmada, bilgi birikimi ve deneyimi ile çalışmamın titizlikle yürütülmesini sağlayan tez danışmanım saygı değer hocam Dr. Öğr. Görevlisi Semiha Füsün Akdağ Aycibin'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgilerinden faydalandığım saygı değer hocalarım Prof. Dr. Nurper Ülküer'e ve Dr. Öğr. Görevlisi Demet Güllü'de çok teşekkür ederim. Eğitim sürecimde bilgilerinden ve bakış açılarından istifade ettiğim tüm hocalarıma sonsuz teşekkürler.

Her hayalimde, her kararında beni destekleyen, eğitim hayatım boyunca şahsi sorumluluklarımı anlayışla paylaşan, yoğun ve stresli günlerimde zorlukları benimle koşulsuz göğüsleyen, hayatımın her evresinde başarılarıma sevinen, tökezlediğimde elimden tutan sevgili eşim Yunus Gültekin ve canım kızım Ayşe Zülal Gültekin'e minnettar olduğumu belirtmek isterim. Ayrıca bu mesleğe onu büyütürken karar verdiğim için bir nevi fikir babası olduğuna düşündüğüm canım kızımın eğitim hayatım boyunca öğrenci bir anneye sahip olmanın zorluklarına katlandığı için de çok teşekkür ederim.

Ve en özel teşekkürüm; her ne kadar beni tanımasa da varlığıyla, nefesiyle, gülümsemesiyle bana en önemli motivasyon kaynağı olan Alzheimer hastası canım anneme; ayrıca hayatta iken sözleriyle, dualarıyla, bu alemde göçtükten sonra da bende bıraktığı manevi duygular ile varlığını ve desteğini daima yanımda hissettiğim rahmetli babacığımıdır.

Son olarak da araştırmamda ismi ve emeği geçen tüm bilim insanlarına sonsuz şükranlarımla...

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

03.01.2024

Fadime GÜLTEKİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.5. Hipotezler.....	3
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Tutum kavramı.....	5
2.1.1. Tutumları oluşturan unsurlar	6
2.1.1.1. Bilişsel öge.....	6
2.1.1.2. Duygusal öge	7
2.1.1.3. Davranışsal öge.....	8
2.2. Ebeveyn Tutumları	8
2.2.1. Ebeveyn tutumları.....	11
2.2.1.1. Demokratik tutum	12
2.2.1.2. Baskıcı-otorite tutum	12
2.2.1.3. İzin verici/serbest tutum.....	15

2.2.1.4. Aşırı koruyucu tutum.....	16
2.2.1.5. Kayıtsız/ilgisiz tutum.....	17
2.2.1.6. Mükemmeliyetçi tutum.....	18
2.2.1.7. Reddedici tutum.....	20
2.2.2. Ebeveyn tutumları ile ilgili kuramlar.....	21
2.2.2.1. Psikoseksüel gelişim kuramı.....	21
2.2.2.2. Psikososyal gelişim kuramı	22
2.2.2.3. Bireysel psikoloji kuramı.....	23
2.2.2.4. Sosyal öğrenme kuramı	24
2.2.2.5. Bağlanma kuramı.....	25
2.2.2.6. Ekolojik sistemler teorisi	26
2.2.2.7. Şema terapi modeli	26
2.2.3. Ebeveyn tutumlarının sınıflandırması.....	27
2.2.3.1. Baumrind ebeveyn tutumları modeli	27
2.2.3.2. Maccoby ve Martin'in modeli	31
2.2.3.3. Arrindell ve diğerlerinin modeli	32
2.2.3.4. Darling ve Steinberg'in sınıflandırması.....	34
2.2.4 Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler	35
2.3. Duygusal Zekâ	37
2.3.1. Duygusal zekanın tanımı ve gelişimi.....	37
2.3.2. Duygusal zeka modelleri	40
2.3.2.1. Mayer ve Salovey'in duygusal zeka modeli	40
2.3.2.2. Goleman'ın duygusal zeka modeli	43
2.3.2.3. Bar-on'un duygusal zeka modeli	44
2.3.2.4. Cooper ve Sawaf duygusal zeka modeli	45
2.3.2.5. Bradberyy ve Greaves duygusal zeka modeli.....	47
2.3.3. Duygusal zekanın değerlendirilmesi.....	47

2.3.4. Duygusal zekayı etkileyen etmenler	48
2.3.5. Duygusal zekanın bileşenleri	52
2.3.6. Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler	53
2.4. İlgili Araştırmalar	54
2.4.1. Ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmalar	54
2.4.2. Duygusal zeka ile ilgili araştırmalar	58
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	63
3.1. Araştırmanın Modeli	63
3.2. Evren ve Örneklem	64
3.3. Veri Toplama Araçları	64
3.3.1. Kişisel bilgi formu	64
3.3.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç)....	64
3.3.3. Asıl Form Schutte Duygusal Zeka Ölçeği-33-Tr (SDZT-33-Tr).....	65
3.4. Verilerin Analizi	65
4. BULGULAR.....	67
5. TARTIŞMA.....	78
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
6.1. Sonuç	82
6.2. Önerilerler	85
KAYNAKLAR	87
EKLER	94
Ek 1. Özgeçmiş	94
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu	95
Ek 3. Asıl Form Schutte Duygusal Zeka Ölçeği-33-Tr	96
Ek 4. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç).....	98

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Araştırmanın geçerlik ve güvenirliği.....	65
Tablo 2: Araştırmanın normallik analizi.....	66
Tablo 3: Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımı	67
Tablo 4: Katılımcıların cinsiyetlerine göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması.....	68
Tablo 5: Katılımcıların yaşlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması.....	69
Tablo 6: Katılımcıların kaçınıcı çocuk olduklarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması.....	70
Tablo 7: Katılımcıların anne eğitim durumlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması.....	71
Tablo 8: Katılımcıların baba eğitim durumlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması.....	72
Tablo 9: Katılımcıların aile ekonomik durumlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması.....	73
Tablo 10: KAET-Ç ve SDZT-33-TR arasındaki ilişkinin incelenmesi	74
Tablo 11: Katılımcıların Bazı Özelliklerinin Duygusal Zeka Düzeyine (SDZT-33-TR) Etkisinin İncelenmesi.....	74
Tablo 12: Hipotezlerin değerlendirilmesi	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1: Duygusal zekânın kapsamlı çerçevesi	42
Şekil 2: Goleman'ın duygusal zekâ modeli	43
Şekil 3: Bradberyy ve Greaves Modeline göre duygusal zekayı meydana getiren dört yetenek	47

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

Vd: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Hayatın ilk evrelerinden itibaren çocuğun karşılaştığı ilk kişiler genellikle ailesi olduğu için ebeveyn tutum ve davranışlarının çocuğun gelişiminde ve ileriki hayatında önemi büyüktür. Dolayısı ile toplumun yapıtaşını oluşturan ailelerin özellikleri, önemi çocukluk döneminde daha da önem arz etmektedir. Bunun sebebi evlilik, aile ve diğer bütün bileşen ve unsurların çocuk ve anne-babalar arasında bulunan ilişki ve etkileşimi etkilemesidir (Aktürk, 2015, s: 25-36).

Çocuk yaştaki bireylerin duygusal zeka gelişimlerinde aile ortamı önem arz eden bir rol model teşkil etmektedir. Çocuk, anne ve babasından görmüş oldukları tutum ve davranışlarla kendi duygusal zekasını geliştirmektedir. İnsanların dünyaya geldikleri günden itibaren iletişim halinde oldukları ilk kişiler anne ve babalarıdır. Anne ve babalarıyla sağlıklı ve tutarlı bir etkileşim ortamına sahip olan çocuklar, hayatlarına özgür insanlar olarak devam etmektedirler. Anne ve babalarıyla sağlıklı ilişki ve etkileşimlerde bulunarak yeterlilik hissi kazanmış olan kişiler, ayrıca pozitif yönlü benlik tasarımları da yaratmaktadırlar. Negatif yönlü anne ve baba yaklaşım ve tutumları etkisinde yetişen çocuklarsa, daha düşük benlik saygısına sahip, tükenmiş ve endişeli olmaktadır (Çebi, 2020, s: 36-40).

Çocukluk dönemi, psikolojik ve fiziksel açıdan değişim ve farklılıkların yanı sıra, duyguların geliştiği, yetişkinlikteki davranış ve düşüncelerin temellerinin atıldığı bir dönem olarak kabul edilmektedir (Fraser, 1996, s: 348). Çocuk yaştaki bireylerin psikolojik, duygusal ve bilişsel gelişim gösterdikleri bu dönem içerisinde sosyal çevreleri de genişlemeye maruz kalmaktadır. Çocukluk döneminde diğer birçok fonksiyon gibi gelişim gösteren zeka, ebeveyn tutumları sebebiyle doğru orantılı olarak gelişim göstermektedir.

Zekayla alakalı gerçekleştirilmiş olan çalışma ve araştırmalar, bireylerin hayatlarında gerçekleştirdikleri başarıları ve çalışma yaşamlarının sadece IQ ile ilgili olmadığını göstermektedir. Söz konusu durum, bireysel faktörler ile de ilişkili olduğunu gözler önüne sunmaktadır. Sosyal hayatta başarıya etki eden bireysel faktörlerin neler olduğuna değinirken, duygusal zeka olgusunun en belirgin kavram olduğuyla

karşılaşılmaktadır. İnsan hafızasını araştırmakta olan diğer araştırma ve çalışmalar da genellikle hafıza, bellek, soyut düşünebilme, akıl yürütme ve bilişsel zeka gibi benzerlikleri içermektedir. Zeka, bilhassa bahsedilen benzerliklerin nasıl çalıştığıyla karakterize hale gelmektedir. Bu sebepten dolayı duygu, ayrıca duygulanım isminde zihinsel benzerlikleri içerisinde barındırmaktadır (Mayer ve Salovey, 1997, s: 16-21). Çocukluk döneminde, ebeveyn tutumlarının çocukların psikolojilerini etkilediği için bu dönemde duygusal zeka gelişimi oluşumu adına ebeveyn tutum ve davranışlarının önemini araştırmak oldukça önemlidir. Buna göre alan yazın taraması sonucuna göre çocukluk döneminde çocukların karşı karşıya kaldıkları ebeveyn tutum ve davranışlarının duygusal zeka gelişimine olan etkisini inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmanın alanyazına katkısı olacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, çocukluk döneminde çocukların anne ve babalarından gördükleri tutum ve davranışların duygusal zeka gelişimlerine olan etkisini araştırmak amaç olarak belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Bu kapsamda araştırmanın problemi ve alt problemleri aşağıda açıklanmıştır:

- Çocukluk döneminde çocukların karşı karşıya kaldıkları ebeveyn tutum ve davranışlarının duygusal zeka gelişimine etkisi nasıldır?

Alt problemler:

- Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları kişisel bilgilerine (cinsiyetlerine, yaşlarına, ailede kaçınıcı çocuk oluşuna, anne-baba eğitim durumuna, ekonomik durumlarına) göre farklılık gösterir mi?
- Katılımcıların duygusal zekaları kişisel bilgilerine göre farklılık gösterir mi?
- Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ile duygusal zekaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Gerçekleştirilmiş olan bu araştırma, çocukluk döneminde, çocukların anne ve babaları tarafından maruz kaldıkları tutum ve davranışların duygusal zeka gelişimlerine

olan etkisinin tespit edilmesi, literatürde çocukluk döneminde çocuklara yönelik ebeveyn tutumları ve çocukların duygusal zeka gelişimleri konularının birlikte ele alındığı araştırma ve çalışmanın olmaması, diğer bir ifadeyle özgün bir araştırma olması nedeniyle katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma İstanbul şehri baz alınarak şehirde yer alan Medipol, Üsküdar ve İstanbul Ticaret Üniversitesi ile sınırlandırılmıştır.
- Bu araştırma, eğitim gören 20-25 yaş aralığında olan 320 kişi ile sınırlandırılmıştır.
- 2023-2024 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Verilerin toplanmasında kullanılan ölçeklerle sınırlıdır.

1.5. Hipotezler

Bu çalışmada, çocukluk döneminde çocukların anne ve babalarından gördükleri tutum ve davranışların duygusal zeka gelişimlerine olan etkisini araştırmak amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler araştırılmıştır.

H₁: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ile duygusal zekaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₄: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile kaçınıcı çocuk oldukları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₅: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile anne eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₆: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile ekonomik durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Tutum kavramı

Tutum sözcüğü, psikoloji kaynakları içerisinde “*attitude*” olarak ifade edilmektedir. Psikolojide genel olarak kabul edilen tutum tanımı şu şekildedir; “*kişinin belli bir insana, gruba, nesneye, olaya, vb. yönelik olumlu veya olumsuz bir şekilde düşünmesine, hissetmesine veya davranmasına yol açan oldukça istikrarlı, yargısal bir eğilim*” (Budak, 2000, s: 12-14). Psikoloji alanındaki “*attitude*” olgusunun araştırmacılar tarafından çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır.

Rolf Oerter, tutum kavramını, “*yaşantı, tecrübe ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ve dinamik bir etkiye sahip psikolojik ve fizyolojik bir hazır olma durumu*” olarak ifade etmektedir (Certel, 2014, s: 14-15). Tutum, bir kişiye atfedilmiş ve o kişinin psikolojik bir objeyle alakalı davranış, duygu ve düşüncelerini düzenli olarak meydana getiren bir eğilim olarak da tanımlanabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1979, s: 21-23). Tutum, genel olarak kişisel bir şekilde değerlendirilebilen ve gözlenebilen davranış ve faaliyetlerin dolaylı anlaşılması sonucunda kişinin bir eğilimi olarak ifade edilmektedir. Psikolojik objeyle alakalı olan tutum, kişinin davranış, fikir ve duygusunun bütünleşmesi ile oluşmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1979, s: 22-25).

Tutum, kişinin kendisine veya çevresinde bulunan bir herhangi bir olay, toplumsal konu veya nesneye karşı güdü, duygu, bilgi ve deneyimlerine dayanarak örgütlenmekte olduğu davranışsal, duygusal ve zihinsel bir tepki eğilimi olarak tanımlanmaktadır (İnceoğlu, 2010, s: 33-36). Tutum tanımlamaları incelendiği zaman, tanımlamalarda ortak paydaların olduğu göze çarpmaktadır. Bahsedilen ortak paydalar arasında ilk olarak toplumsal olguyu görmek mümkündür. Kişinin, çevresinde bulunan toplumsal olgular karşısında göstermiş olduğu, “*ön eylem*” şeklinde görülen tutum olgusu, toplumsal bir kavram mahiyetinde değerlendirilebilmektedir. Tutum tanımlamalarında bulunan ortak paydalardan diğeri ise, tutumların duygusal ve bilişsel öğelerle meydana geldiğine yönelik iddiadır. Duygu; din, kurum, grup, insan gibi nesneler ile ilişkili bir şekilde tutumun merkezi ögesi olarak kabul edilmektedir. Bilişsel unsur, tutumun nesnesine yönelik inançlarından meydana gelmektedir. Bir pozitif ya da negatif yönlü tutum varsa,

o tutuma karşı pozitifse pozitif yönlü bir inanç, negatifse negatif yönlü bir inanç olmaktadır. Ayrıca tutum oluşumundaki inanç ve bilgi, duyguların sistematik olarak örgütsel ilişki ve etkileşimlerini meydana getirmektedir. Davranışsal bileşen, kanı ve duyguya uygun davranma eğilimi olarak ifade edilmektedir. Kişi, sürekli duygusunu davranış haline getirmez, fakat o duygusuna bağlı bir şekilde davranma eğiliminde bulunabilmektedir. Bu sebepten dolayı, tutumlar izlenerek davranışlar gözlemlenebilmektedir (İnceoğlu, 2010, s: 30-35).

2.1.1. Tutumları oluşturan unsurlar

Tutumlar, davranışsal, duygusal ve zihinsel olacak şekilde üç ögeden meydana gelmektedir. Bahsedilen ögelerin birbirleri içerisinde örgütlenme, söz konusu örgütlenmeye bağlı iç tutarlılığa sahip oldukları varsayımı hakim görülmektedir. Bahsedilen varsayıma göre, kişinin bir konuya yönelik bilgisi, konuya hangi duygu ile yaklaşacak olduğunu ve nasıl bir tavır takınacak olduğunu belirlemektedir. Bunun haricinde ögeler, birbirleri ile örgütlenme, iç tutarlılık ve uyum içinde olmak durumundadırlar. Tutum, bahsedilen üç ögenin örgütlenmesi sonucunda meydana gelen tepkinin gösterilmesinin ön aşaması olarak ifade edilmektedir (İnceoğlu, 2010, s: 35-36).

2.1.1.1. Bilişsel öge

Zihinsel, diğer adıyla bilişsel öge, tutumun konusunu meydana getiren kişiye, olaya, duruma ve nesneye ait olan bütün deneyim, düşünce, inanç ve bilgileri kapsamaktadır. Kişinin zihinsel işleyişini sistemli bir hale getirmekte ve sınıflandırmaktadır. Sınıflandırma, uyarıcı tepkilerin farklı bir hale gelmesini sağlamakta ve kişinin algılarına etki etmektedir (Morgan, 1988, s: 48).

Tutumun bilişsel ögesinin kaynağı, kişinin çevresinde bulunan uyarıcılar ile kurduğu ilişki deneyim ve tecrübelerinden meydana gelen bilgi birikimleridir. Etrafında pek çok uyarıcı bulunan kişi, etrafında yer alan uyarıcıları kendi içlerinde sınıflandırmaktadır. Kişinin zihninde sınıflandırma işlemi gerçekleştirilmesi, çevresinde yaşanan olay ve durumlara tepki göstermesini ve uyum sağlamasını kolay bir hale getirmektedir. Kişi böylece, çevresi ile kurmuş olduğu ilişki ve etkileşimlerde zihinsel sistemini kullanmış olmaktadır (İnceoğlu, 2010, s: 34-40; Morgan, 1988, s: 40-49).

Tutumun konusunu meydana getiren uyarıcı ile alakalı bilgiler, kişinin o uyarıcı ile yaşamış olduğu deneyim ve tecrübeler ile elde edilmektedir. Tutumun oluşması için ilk olarak kişinin buna benzer bir uyarıcının var olduğunu doğrudan ya da dolaylı olarak öğrenmesi gerekmektedir. Böylece kişi, bu konuya yönelik bir deneyim sahibi olmaktadır. Ayrıca bilgi değişime maruz kalırsa, tutumda da değişimler gözlenebilmektedir (İnceoğlu, 2010, s: 43). Özetle bilişsel süreç şu şekilde işlemektedir:

- Kişi, uyarıcının var olduğundan dolayı olarak ya da doğrudan haberdar olmaktadır.
- Söz konusu uyarıcı ile temasta bulunarak bir deneyim kazanmaktadır.
- Kazandığı deneyimi sınıflandırmaktadır.
- Uyarıcı ile karşı karşıya geldiğinde sınıflandırdığından dolayı tepkisi kolaylaşmaktadır.

2.1.1.2. Duygusal öge

Çevre ile alakalı duyum, tecrübe ve bilgilerin pozitif ya da negatif olay ya da durumlar ile sınıflandırılması ve istenilen ya da istenilmeyen amaçlar ile ilişkilendirilmesi tutum kavramının duygusal öge temsili olarak kabul edilmektedir. Üst kısımda bahsedildiği gibi tutum kavramının diğer iki ögesiyle örgütlenme olmadan duygusal ögeler oluşmamaktadır. Bahsedilen ögelerden birincisi deneyimler ile meydana gelen bilgi birikimini içeren zihinsel ögedir. Kişide, karşı karşıya geldiği bir uyarıcı karşısında pozitif ya da negatif yönlü duygular meydana gelmektedir. O uyarıcı karşısında deneyim sahibi olmuş kişi, deneyim sonucunda ortaya çıkan duyguyu kabul etmekte ya da reddetmektedir. Öncesinde yaşadığı deneyimler ile elde ettiği bilgi birikimini içeren zihinsel öge, duygusal ögenin gelişimde rol oynayan önemli bir unsurdur (Morgan, 1988, s: 44-45).

İkincisiyse duygunun somutluk kazandığı davranışsal ögedir. Kişide ortaya çıkan duygunun dışa aktarım biçimi davranış ile olmaktadır. Mutlu olduğu zaman ağlamak, öfkelenildiği zaman bağırarak gibi neden-sonuç ilişkisi içindedirler. Duygusal ögenin sonucunda davranışsal öge meydana gelmektedir. Kişi, duygusu sonucunda bir davranışta bulunmazsa duygusu anlaşılmamaktadır (Morgan, 1988, s: 44-45).

Her öge, tutuma, her daim aynı oranda etki etmemektedir. Tutumu etkileme derecelerinin tespit edilmesinde; tutumun konusu sonucunda meydana gelen sonuçları,

ulaşacağı hedefi, toplumsal hedefi ve kişisel değerleri gibi pek çok farklı unsur bulunmaktadır. rnek olarak kurumsal bir ortam içerisinde zihinsel ögenin daha etkili olması beklenen bir durumken, aile ortamı içerisinde duygusal ögenin daha etkili olması beklenmektedir. Bu durum da duygusal ge ile zihinsel ge arasında ilişkide de doğru ve ters orantının olabileceğini göstermektedir. Ancak davranışsal ge ile duygusal ge arasında bulunan bağlantıda ise doğru orantı olduğu görülmektedir (İnceoğlu, 2010, s: 56).

2.1.1.3. Davranışsal ge

Davranışsal ge, kişinin uyarıcının tutumu karşısında hareket eğiliminde bulunması olarak ifade edilmektedir. Kişi, her daim duygusunu davranış haline dönüştürmez fakat o duyguya bağlı davranışlar sergileyebilir. Bu sebepten dolayı tutumlardan davranışlar gözlemlenebilmektedir. Tutumun varlığı, gözlemlenebilir davranışlar ile anlaşılmaktadır. Davranışsal ögeyi, kuralsal davranış ve duygusal davranış olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür (İnceoğlu, 2010, s: 56-57).

Duygusal davranışta tutumun konusu, hoşa giden ya da gitmeyen durum ile ilişkilendirilmektedir. Duygusal davranış kavramının temelinde olumlu ve olumsuz olacak şekilde iki boyut bulunmaktadır. Kuralsal davranış ise mantığa ve akla uygun öngörülerin, rasyonel değerlendirmeler sonucunda doğru olarak kabul edilen davranışın ne olduğu ile alakalı inançlara dayanmaktadır. Resmi ilişki ve etkileşimlerde, küçük örgütlerde ve alt kültürel alanlarda bahsedilen davranış şekline rastlanmaktadır. Kişinin bağlı olduğu alt kültür ya da grupta duygu ya da akıl yerine davranışı belirlemekte olan grup normudur. Farklı boyutlar olarak görünüyor olsalar da sosyal etkileşim ortamı içerisinde keskin olarak kuralsal ve duygusal olarak ikiye ayırmak oldukça zordur (İnceoğlu, 2010, s: 56-58).

2.2. Ebeveyn Tutumları

Kişinin, yaşamının birinci dönemlerinden itibaren etkileşim sağladığı insanlar ve çevresi, o kişinin başarı oluşumu, benlik gelişimi, sosyal ve psikolojik açıdan gelişiminde ciddi bir etkiye sahiptir. Psikolojik açıdan bağlanma ve gelişim teorileri incelendiği zaman, hayatın birinci dönemlerinde kişinin bakımını sağlamakta olan anne-baba ve aile çevresinin o kişiye en çok etki eden faktörler olduğu görülmektedir (Morgan, 1988, s: 15-19). Kişinin anne ve babasının yetiştirme tarzı ve tutumu, o kişinin gelişimsel, psikolojik

ve sosyal tüm yönlerini etkilemektedir. Bakım veren kişinin pozitif ve negatif yönlü davranış ve tutumları, çocuğun içsel şemalarını oluşturmaktadır. Bu durum da çocuğun ergenlikte ve yetişkinlikteki yaşamını etkilemektedir. Çocuk, yaşamının birinci dönemlerinde karşı karşıya kaldığı ebeveyn tutumlarını örnek olarak almaktadır. Kişinin benlik olguları geliştirmesinde anne ve baba tutumunun etkisine rastlamak mümkündür (Morgan, 1988, s: 16-17). Anne ve babanın destekleyici bir yaklaşımda bulundukları çocuklar, gelişimsel, psikolojik ve sosyal açıdan daha başarılı olmaktadır. Anne ve babaların cezalandırıcı, kontrolcü ve otoriter tutum sergiledikleri çocukların, başarısız, asosyal, yakın ilişki ve etkileşimlerde uyumsuz ve kaygılı oldukları görülmektedir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012, s: 5-7).

Anne ve babanın çocuklarını yetiştirmeye yönelik davranış ve tutumları incelendiğinde, bakım verme pratiklerini kültürel değer ve normlardan aldıklarını görmek mümkündür. Anne ve babalar siyasi görüşleri, dini, sosyo-ekonomik seviyeyi ve geleneksel kültürü kişisel tercih ve seçimleri üstünden yetiştirme tutumu sergilemektedirler (Yağmurlu ve Yavuz, 2012, s: 16).

Ebeveyn tutumları, anne-babaların çocuklarını büyütmeye süreci içerisinde benimsedikleri davranışlar ve çocuklarıyla etkileşim sağlarken benimsedikleri yönelim şeklinde ifade edilmiştir (Baumrind, 1966, s: 890). Ebeveyn tutumları şeklinde tanımlanan kavram, çocuk büyütürken anne ve babalarda gözlemlenmiş olan farklı davranış şekillerinin bir sentezi şeklinde nitelendirilmektedir. Duygusal destek ve yardıma değer veren aileler ve kontrollü olmayı daha fazla önemseyen ailelerin benimsedikleri farklı tutumlar arasında farklı anne ve babalık yöntemleri bulunmaktadır (Kiss ve ark., 2014, s: 56-57).

Ailenin çocuk gelişimindeki etkileri, doğumdan önceki dönemden başlayarak hayatın sonuna kadar devam etmektedir. Tüm insanlar, belirli bir potansiyel ile dünyaya gelmektedir. Kimileri potansiyellerini tam anlamıyla yerine getirirken, kimileri bu potansiyelleri sergilememektedirler. Yaşam aynı potansiyel ile başlamakta olduğu varsayılan iki kişinin hayatlarındaki farkı oluşturacak kritik önem arz eden faktörler araştırıldığı zaman, akla ilk olarak aile ortamı ve ebeveynler gelmektedir (Afat, 2013, s: 157).

Ailelerin duygusal iklimleri bakımından, bilhassa ilk basamak, bakım hizmeti sunan bireylerin çocuklara ilişkin nispeten istikrarlı davranış ve tutumlarına atıf yapan

anne ve babalık stilleri, çocukların gelecek yaşamlarındaki psikolojik, fizyolojik ve davranışsal gelişiminde kuvvetli bir etkiye sahiptirler. Anne ve babaların çocuk büyütürken göstermiş olduğu duygusal desteğin davranışların veya kontrole ilişkin davranışların pozitif çocuk davranışlarına yol açtığı ifade edilmektedir (Cowan, ve Cowan, 2001, s: 77).

Anne ve babaların çocuk yetiştirmeye yönelik sergiledikleri tutumlar, çocukların bedensel, cinsel, dilsel, zihinsel ve psikolojik gelişimlerine ciddi oranda etki etmektedir. Birbirleriyle saygılı ve samimi ilişkiler kuran bir aile ortamında çocukların bütün gelişimleri doğru bir şekilde gerçekleşirken, sağlıklı etkileşimlerin kurulduğu ve şiddet içeren bir aile ortamında çocukların gelişimleri negatif olarak etkilenebilmektedir (Senemoğlu, 2003, s: 26).

Ebeveyn tutum ve davranışlarının nitelikleri, diğer bir ifadeyle ebeveyn ve çocuk etkileşiminin samimiyeti, şefkat içerip içermemesi, aşırı kontrol sağlama, yıkıcı eleştirilere uğrayıp uğramama, özerkliğin desteklenmesi gibi unsurlar çocukların psikolojik olarak sağlıklı gelişim süreçlerine güçlüce etki etmektedir. Spesifik açıdan duygusal yakınlık kurma, özerk davranış ve tutumlara destek verilmesi ve duyguların sağlıklı olarak belirtilmesi, çocuk yaştaki bireylerin psikolojik gelişim süreçlerinde pozitif yönlü etki oluşturan unsurlar şeklinde görülmekte iken, reddedilme, ihmal, aşırı korumacı davranma, haksız ve sürekli eleştiri, aşırı kontrol sağlama gibi unsurlarsa çocukların psikolojik gelişimleriyle negatif bir ilişkiye sahiptir (Rapee, 1997, s: 48-50).

Sosyalleşme sürecini yönlendiren bazı bileşen ve unsurlar bulunmaktadır. Bahsedilen bileşen ve unsurlar arasında ebeveyn tutumları yer almaktadır. Bunun sebebi, ailenin çocukların ilk sosyal çevresi olarak kabul edilmesidir. Bu sebepten dolayı anne ve baba yaklaşımı, sosyalleşmeyi doğrudan etkilemektedir. Çocukların sosyalleşmelerinin farklı süreçleri mevcuttur ve yetkinlikler ile iletişim, yaşlılarıyla etkileşim, kültürel yapı ve okula yönelik bazı faktörler sosyalleşme sürecine etki etmektedir. Fakat anne ve baba tutumları, sosyalleşme sürecinin ilk biçim alma aşamasında gelişim gösteren faktörler olmasından dolayı fazlasıyla önem arz etmektedir. Anne-baba davranış ve tutumlarının bu denli önem arz etmesinin nedeni, bahsedilen davranış ve tutumların çocukların bağlanma şekillerine etki etmesindeki önemidir (Ceylan, 2017, s: 16-18). Ebeveyn davranış ve tutumları kavram olarak incelendiği zaman, anne ve babaların var olan aile ortamının kendi büyümüş oldukları çevresel koşul ve aile ortamının etkisiyle hazırlamış

oldukları çocuk yetiştirme tutum ve esaslarını içerdği görülmektedir. Bu sebeple farklı ebeveyn davranış ve tutumlarını ortaya sunmaktadırlar (Karaman, 2019, s: 34).

Yeni doğan bebekler, öncelikle anne ve babaları olacak şekilde ailesinin genlerine paralel bir şekilde dünyaya gelmektedirler. Mizacın gelişmesinde, genetik faktörlerin bir hayli önem arz etmesinden dolayı anne ve babaların doğasıyla çocuğun yapısı benzerlikler içermektedir. İçe dönük bir yapısı olan annenin çocuğu da içe dönüş bir yapıya, agresif ve sinirli bir annenin çocuğu da bu tarz bir yapıya sahip olabilmektedir. Bunun haricinde anne ve baba davranış ve tutumları aynı toplum içerisinde hayatına devam eden aileler içerisinde farklılık gösterebilmektedir. Söz konusu farklılıkların kaynağı değerlendirildiği zaman, birçok nedenin olduğu görülmektedir. Nedeni fark etmeksizin anne ve babalar farklı yaklaşımlarda bulunabilmektedirler. Ebeveynlerin çocukluk döneminde maruz kaldıkları ebeveyn tutumları, çocukların göstermiş oldukları tutumlara da etki etmektedir. Çocukluk döneminde fazla baskıya maruz kalmış olan anne ve babalar, çocuklarını eğitirken kendi anne ve babalarından görmüş oldukları yöntemlere sıklıkla başvurmaktadırlar. Bazı zamanlarda ise tam tersine, büyürken baskı görmüş olan anne ve babalar hoşgörülü bir yaklaşımda da bulunabilmektedirler. Söz konusu durum ise çocukların gelişimleri bakımından uygun bir yol olarak kabul edilmemektedir. Mutlu eşler, çocuklarına ilişkin tutumda bulunurken daha kabul edici ve hoşgörülü olmakta, ilişkilerinde problemler olan ve mutsuz eşler ise çocuklarına yönelik tutarsız bir tutumda bulunabilmektedirler. Bazen de kendi içlerinde sorun yaşayan anne ve babalar, çocuklarına yönelik aşırı koruyucu davranış ve tutumlarda bulunabilmektedirler (Ceylan, 2017, s: 24-30).

Bunun haricinde kişilerin, anne ve baba olma yaşları sergilenmekte olan ebeveyn davranışına etki etmektedir. Bilhassa erken dönemlerde çocuk sahibi olan kişilerin hayat tecrübeleri gelişmediği için çocuk yetiştirmede kayıtsız veya ilgisiz davranış ve tutumlar sergilemeleri oldukça muhtemeldir. Bazı ailelerde çocukların cinsiyetleri de anne ve baba davranış ve tutumları üstünde belirleyici olabilmektedir.

2.2.1. Ebeveyn tutumları

Literatür içerisinde bulunan çalışma ve araştırmalarda çocuk yetiştirmede anne ve babaların sergilemiş oldukları pek çok tutum olduğu ifade edilmektedir. Literatürdeki

bilgiler doğrultusunda yaygın bir şekilde sergilenmekte olan anne ve baba tutumları aşağıda belirtilen başlıklarda verilmiştir.

2.2.1.1. Demokratik tutum

Demokratik tutum, çocukların aileleri tarafından bir fert olarak kabul edildikleri, çocukların bağımsız kişilik gelişimlerini ve düşüncelerini açık bir şekilde ifade etmelerini özendiren bir tutum modeli olarak ifade edilmektedir (İkiz, 2015, s: 42). Bahsedilen ebeveyn tutum türünün hakim olduğu aileler içerisinde yetişmiş olan çocukların sergileyecek oldukları davranış ve tutumların sınırları belirli olmaktadır. Çocuklar, belirlenmiş olan sınırlar dahilinde özgür bir şekilde davranabilmektedirler. Aileyle ilişkili konular üzerinde olabildiğince çocukların da görüş ve düşünceleri göz önünde bulundurulmaktadır (Erginoğlu, 2015, s: 54).

Anne ve baba davranış ve tutumları arasında en sağlıklı şeklide kabul edilen demokratik tutum yaklaşımında, çocuklara hoşgörölü, güven aşılayıcı ve destekleyici tutum sergilenmektedir. Bahsedilen davranış ve tutumlara hakim olan anne ve babalar, çocuklarına hoşgörü ile yaklaşp koşulsuz saygı ve sevgi göstermektedirler. Çocukların tüm şartlarda fikir ve görüşlerini ifade etmeleri ve paylaşımları desteklenmektedir. Anne ve baba tutum ve davranışları tutarlı ve karardır. Demokratik tutuma sahip anne ve babalar, tüm çocukların farklı gelişim kapasitelerinin olduğunun bilincinde olmakta ve bu bağlamda davranış ve tutumlar sergilemektedirler. Çocuklarından gelişim seviyelerine göre olgun davranış sergilemeleri beklentisine girmektedirler. Aileler, çocuklarıyla ortak faaliyetler gerçekleştirmekte ve onlara birtakım görev ve sorumluluklar yüklemektedirler. İhtiyaç duyulduğu takdirde çocuklara bahsedilen görev ve sorumlulukları konusunda destek çıkmaktadırlar. Demokratik tutumda bulunan ailelerde özerk davranış ve faaliyetlere destek verilmesine oldukça özen gösterilmektedir. Çocuğun kendisini açıklamasına ve özdenetim sahibi olmasına katkıda bulunacak fırsatlar sunmaktadırlar. Demokratik tutumda bulunan ailelerin çocukları, sosyal ve duygusal açıdan daha yeterli ve diğer kişiler ile daha fazla etkileşim halinde olmaktadır (Erginoğlu, 2015, s: 52-58).

2.2.1.2. Baskıcı-otorite tutum

Aileler, otoriter tutum kapsamında çocuklarına sert bir tutumda bulunduklarında, çocukların talepleri ve hislerine ilişkin duyarlılık konusunda yetersiz olmaları durumunda çocuklarına sosyal yetenekler bakımından negatif yönlü örnekler oluşturabilmektedirler. Sert kural ve yasaklara, sertliğe ve ceza sistemine dayalı olan otoriter tutumlar, çocuğun

eğitim hayatındaki adaptasyon sürecine de negatif olarak etki etmektedir. Ev içerisinde uygulanan sert disiplin ve katı kurallar, çocuğun okul içindeki kural ve yasaklara adapte olmasını zorlaştırabilmektedir. Benzer olarak izin verici davranışta da sınır ve kuralların belli olmaması ya da esnekliği, çocuğun sosyal beceri ve yeteneklerine negatif olarak etki edebilmektedir. Bu sebepten dolayı, çocuk, akranlarının yer aldığı ortamlar içerisinde ve genellikle okul disiplininde, evde uygulanan kurallara uygun davranış sergileme sosyal ilişki ve etkileşimleri başarılı olarak yürütme konusunda arzu edilen dikkati gösteremeyebilir (Rena ve ark., 2018, s: 38-40).

Otoriter tutum, çocuğun utangaçlık ve çekimserlik gibi tutumlarının yanı sıra baskıcı ve saldırgan davranışlar geliştirmesine de yol açabilmektedir. Ayrıca otoriter anne ve baba yaklaşımının hakim olduğu aileler içerisinde yetişmiş olan çocukların kendilerine verilmiş olan görev ve sorumlulukları gerçekleştirme eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Otoriter anne ve baba tutumunun esas özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Yıldız, 2004, s: 131-135; Saylık ve Yalçın, 2018, s: 96);

- Otoriter yaklaşımın en belirgin ve önem arz eden kanıtı sert disiplindir.
- Çocukların, kural ve yasakları sorgulamadan uyum göstermesi beklenmektedir. Ev ortamı içerisinde olan biten her şey kural ve yasaklar çerçevesinde yapılmaktadır. Ayrıca bu konuya yönelik hiçbir esneklik bulunmamaktadır.
- Çocukların tutum ve davranışları sert kurallar çerçevesinde irdelenmektedir. Çocukların hata yapma olasılıkları bulunmamaktadır.
- Anne ve baba genellikle anlayışsız, hoşgörüsüz, sert ve baskıcı bir davranış sergilemektedir.
- Anne ve baba otoritesi korkutmaya dayanmaktadır.
- Anne ve babaların ilgi ve alakaları sürekli olarak çocukların üstündedir. Nitekim çocuk korkmaz ise kural ve yasalara uygun davranamaz düşüncesine sahip oldukları için çocukların en hafif yanlışlarını cezalandırmaktadırlar. Anne ve babalar eğitim algısı odaklıdır. Ceza, çocuklara yeniden yanlış bir davranış sergilemesin, ders çıkarsın düşüncesiyle verilmektedir. Fakat çoğunlukla cezalar çocuklar için psikolojik açıdan yıpratıcı ve ağır cezalardır.
- Anne ve babalar istek ve rızaları ışığında taviz vermezler. Bunun sebebi, onlar sürekli halı olan taraftır.

- Çocuklarını belli bir amaç ışığında ve birtakım kurallar dahilinde aynı küçük bir yetişkin yapma çabasıyla büyütme arzu eden anne ve babalardır.

Üst kısımda bahsedilenlerden de anlaşılacak olduğu üzere, otoriter anne ve baba yaklaşımının hakim olduğu aile ortamlarında çocuklar baskı ve şiddetin hükmettiği bir ortamda büyümektedirler. Bahsedilen durum, çocuk yaştaki bireylerin gelişimlerini negatif olarak etkilemektedir. Ayrıca otoriter ebeveyn yaklaşımının hakim olduğu aile ortamlarında yetişmiş olan çocukların temel özellik ve nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-5):

- İzin verici ya da demokratik anne ve baba yaklaşımına sahip ailelerde yetişmiş olan çocuklarla kıyaslandıkları zaman, okul yaşamlarında daha fazla problem ile karşılaştıkları görülmektedir.
- Özgüvenleri oldukça düşüktür.
- Tedirgin ve stresli yapıları bulunmaktadır.
- Bir konu ile alakalı yalnız başlarına karara varamamaktadırlar. Yaşamları boyunca birilerinin kendilerine rehberlik etmelerine gereksinim duymaktadırlar.
- Devamlı olarak eleştirilmeleri sebebi ile aşağılık hissi gelişmektedir.
- Çekingen, sessiz, fazlasıyla kolay bir şekilde arkadaşları ve çevrelerinde bulunan diğer insanlardan etkilenebilmektedirler.
- Diğer taraftan bu tutum ile yetiştirilmiş olan çocuklar isyankâr olarak hiçbir otoriteye saygı duymayabilmektedirler. Otoritenin bulunmadığı yerlerde çoğunlukla yanlış tutum ve davranışlara eğilim göstermektedirler.

Çebi (2020)'ye göre, otoriter tutum sergilemekte olan ebeveynler, olması gerekenden çok daha katı bir yapıya sahiptirler. Sürekli kuralları bulunmaktadır. Çocuk, disiplin içinde yetişmektedir. Bahsedilen durumda da çocuk gereğinden fazla dikkatli ve disiplinli olmaktadır. Fakat çekingen ve başka kişilerin altında kalan bir kişi olmaktadır. Diğer insanların dediği her şey çocuğu etkilemektedir. Ebeveynler cezalandırır ve kısıtlarlar. Bahsedilen durumda çocukların hiçbir istekleri dikkate alınmamaktadır. Ardından, ilerleyen dönemde çocuk bir şeyler istememekte ve herkesin söylediğine boyun eğmektedir.

2.2.1.3. İzin verici/serbest tutum

İzin verici ebeveyn yaklaşımının temel özellik ve nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-6; Yıldız, 2004, s: 132-133):

- Anne ve babalar, çocuğa bütün istek ve arzularını belirtmesinin ona eğitim vermekten daha kolay bir yol olduğuna yönelik bir düşünce benimsemişlerdir.
- İzin verici ebeveyn tutumunu benimsemiş olan anne ve babaların tek amacı çocuklarına hizmette bulunmak ve çocuklarının mutlu olmasını sağlamaktır.
- Bu tutumu benimsemiş olan anne ve babalar genellikle kendilerinde ukde kalmış olan şeyleri çocuklarının gerçekleştirmesine onay vermektedirler.
- Çocukların davranış ve tutumları konusunda kural ve yasalara bağlı kalmaları beklenmemekte ve çocukların sınırsız özgürlük hakları bulunmaktadır.
- Aile yanlış ve doğruyu çocuğun deneyimleyerek edinmesini istemektedir. Çocuğun yapması gerekli olan şeylere yönelik bilgi paylaşımında bulunmamaktadır.
- Anne ve babalar çocukların tutum ve davranışlarına müdahalede bulunamamakta, sadece önem arz eden bir problem ile karşı karşıya kaldıkları zaman varlıklarını göstermektedirler.
- Çocukların çok fazla davranış ve tutum serbestisi bulunmaktadır. Kendilerini ve çevrelerini riske atacak tutum ve davranışlarda dahi kontrolden uzak olmaktadır. Aile, hiçbir işe karışmamaktadır.
- Anne ve babanın çocuk üstünde egemenlik kurma ve baskı oluşturma tutumunun yerine, çocukların kendi istedikleri gibi davranış ve tutumlar sergileyerek büyümeleri, istedikleri şekilde hareket etmeleri ve çocukların üstünde aile kontrolünün olmaması söz konusudur.

İzin verici anne ve baba yaklaşımının hakim olduğu ailelerde yetişen çocukların diğer yön ve özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 2-6):

- Kendilerine ait olmayan şeyleri onların gibi göstermeye çalışmaktadırlar.
- Talep ve istekleri sürekli emir niteliğindedir.
- Saygısız ve bencil davranmaktadırlar.

- Kişilerin dikkatlerini çekmeye çalışmaktadırlar.
- Toplumsal norm ve değerlere ayak uydurma konusunda birtakım zorluklar çekebilmektedirler.
- İstedikleri tüm şeylerin gerçekleştirilmesini beklemektedirler.
- Sürekli bir şekilde birilerinden hizmet beklentisindedirler.

Çebi (2020)'ye göre, izin verici anne ve baba tutumunda gereğinden fazla anlayış ve çocuğa karşı düşkünlük söz konusu olmaktadır. Ev ortamında söz sahibi olan çocuktur ve çocuğun söylediği tüm sözlerle riayet edilmektedir. Çocuk devamlı evde bulunan diğer aile fertlerinin ilgisini çekmeye yönelik çaba göstermekte ve kendine hizmet edilmesini beklemektedir. Böyle yetişmiş olan çocuklarda iç boşluk ve tatminsizlik bulunmaktadır. Ev içerisinde ve sosyal hayatta güçsüz bir sosyal uyumluluk sergilemektedirler. Bahsedilen durumda aile çocuğa fazlasıyla bağlı olmaktadır. Çocuğun yaşamına göre ailenin yaşamı devam etmektedir.

2.2.1.4. Aşırı koruyucu tutum

Aşırı koruyucu tutum sergileyen ailelerde çocuk sürekli kontrol altında tutulmaktadır. Bu tutumu sergileyen ebeveynler, çocuklarına sürekli bir zarar geleceğini düşünmektedirler. Kişi, yetişse bile daha bir bebekmiş gibi davranmaktadırlar. Kendilerini geliştirebilmek adına yapacakları şeylere bile engel olmaya çalışmaktadırlar. Çocuğu gereğinden fazla kısıtlamaktadırlar. Kişi, hiçbir şekilde kendi başına karara varamamaktadır. Buna benzer ailelerde yetişen çocuklar, aileye gereğinden çok bağlı, duygusal açıdan zayıf ve özgüveni olmayan kişiler haline gelmektedirler. İleride herhangi bir karara varma konusunda da zorluklar çekmektedirler (Çebi, 2020, s: 20). Aşırı korucuyu anne ve baba tutumunun temel özellik ve nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Gereğinden fazla koruyucu bir tutum sergileyen anne ve babalar, çocuğu ile öyle içselleşmektedir ki çocuğunun yalnız başına bir kişi olduğunu, yetiştiğini ve yeterli olgunluk düzeyine sahip olduğunu hiçbir şekilde kabul etmemektedirler.
- Çocukların gelişimlerine paralel bir şekilde davranış sergilemesine fırsat sunmazlar. Örnek olarak, ergenlik döneminde dahi çocukların ihtiyaçları aile tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır.

- Çocuğa hiçbir sorumluluk yüklemeyiz. Tüm sorumluluk ve işler anne ve babalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bütün kararları anne ve babaları çocukları için almaktadır.
- Çocuklar için risk oluşturabilecek olan tüm ortamlardan uzak durmaktadırlar. Çocuk mikrop kapmasın, incinmesin, yorulmasın, hasta olmasın ve ağlamasın diye anne ve babalar olabildiğince gayret göstermektedirler.
- Anne ve baba, çocuğun tüm taleplerini anında gerçekleştirmektedir.
- Buna benzer anne ve babalar, çocuklarını yetiştirirken el üstünde tutmaktadırlar.
- Genellikle bu çocukların konuşma yetenekleri erken yaşta gerçekleşmektedir fakat geç yürümektedirler.
- Genellikle tek erkek veya kız çocuk, çok istenen veya geç kavuşulan çocuklar abartılmış sevginin odak noktasında bulunmaktadır.
- Buna benzer ailelerde çocukların üstüne çok fazla yoğunlaşılmaktadır.

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun hakim olduğu ailelerde yetişmiş olan çocukların diğer nitelik ve özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Sürekli ilgiyi ve odağı üzerlerine çekmeye, çevrelerinde bulunan kişilerin onlara hizmet etmesini beklemeye başlamaktadırlar. Sürekli olarak kabullenmeyi ve onaylamayı, ilgi görmeyi istemektedirler. Bu durumda toplum tarafından kabullenilmesini zorlaştırmaktadır.
- Toplumsal açıdan gelişmeleri bozulmaktadır. Çocuk, anne ve babasına ilişkin bağımlı davranış ve tutumlarını dış dünya karşısında da genelleyebilmektedir. Çocuk kendisini kontrol edebilecek olan tüm insanlara ilişkin bağımlı davranış ve tutumlar sergilemeye başlayabilmektedir.
- Özgüven seviyeleri gelişmemiş ve aşırı bağımlıdırlar. Bu sebepten dolayı yalnız başlarına herhangi bir davranış sergileyememektedirler. Problem çözme yetenekleri gelişmemiş, stres ile başa çıkma becerileri oldukça güçsüzdür. Tek başlarına karara varamamaktadırlar.

2.2.1.5. Kayıtsız/ilgisiz tutum

Kayıtsız anne ve baba yaklaşımının özellik ve nitelikleri aşağıda belirtilen şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Çocuk, anne ve babası tarafınca dışlanmaya maruz kalmaktadır. Dolayısı ile anne-baba ve çocuk arasında ciddi seviyede bir etkileşim kopukluğu meydana gelmektedir.
- Buna benzer ailelerde olan devamlı bir şekilde ilgisizlik ve suçlama, çocuğu fiziksel ve duygusal açıdan yalnızlığa sevk etmektedir.
- Çocuk, anne ve babasını rahatsız ettiği durumda ilgi görmekte ve bu ilgi de genellikle çocuğa ilişkin şikayetlerden meydana gelmektedir.
- Çocuk, anne ve babasını rahatsız etmediği sürece problem oluşturmamaktadır.
- Buna benzer anne ve babalar boş vermişlik ve anlayışsızlığı birbirinden ayırt edememektedirler.
- Çocukların tutum ve davranışlarına karşı tepkisiz ve ilgisiz tutumlar sergilemektedirler. Bir açıdan çocuğun yokluğu ve varlığı birdir.

Kayıtsız ebeveyn tutumlarının hakim olduğu ailelerde yetişmiş olan çocukların özellikleri ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Anne ve babalarıyla güvenli bir etkileşim sağlayamadıkları için hayatlarının ilerleyen dönemlerinde genellikle ilişki ve etkileşimlerinde sorunlar ve bağlanma problemleri yaşayabilmektedirler.
- Çocukların çoğunlukla yaşamdan ve kendilerinden hiçbir beklentisi olmamaktadır.
- Çocukta özgüven problemleri gelişebilmektedir.
- Ev ortamında çocuğa ilişkin ilgisiz ve tutarsız tutum ve davranışlar sergilendiği ve etkileşim aksaklığından dolayı çocuğun dil gelişiminde problemler gelişebilmektedir. Gelişen bu problemler sonucunda çocukta konuşmaya yönelik sorunlar meydana gelebilmektedir.
- Diğer kişiler ile etkileşim içerisinde olmaması sebebiyle sosyal gelişim süreci içerisinde gecikme ve saldırganlık meydana gelebilmektedir.
- Çocuk dikkat ve ilgileri üstüne toplayabilmek adına çevresine zarar verebilmektedir.

2.2.1.6. Mükemmeliyetçi tutum

Mükemmeliyetçi tutumu benimsemiş olan aileler çoğunlukla kendilerinin çocukluk ve gençlik döneminde yapamamış olduklarını çocuklarını yapmalarını

beklemektedirler. Ego bir yapıya sahip olmaktadır. Çocuklar, tüm olayların ve tüm yaptıklarının en iyisi olmakla yükümlüdürler. Eğer olmazlar ise ciddi bir baskı onları beklemektedir. İlerleyen dönemde çocuklar, yapmış oldukları işleri beğenmemektedirler. Yeterli olmadıklarını düşünmektedirler. Devamlı farklı kişileri mutlu etmeye çalışmaktadırlar. Mükemmeliyetçi tutumu benimsemiş olan anne ve babaların temel özellik ve nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Çocuğa ilişkin “*senin için ne fedakarlıklar yaptım, hakkımı helal etmem*” benzeri duygusal sömürülerde bulunmaktadır. Bahsedilen duygusal sömürülerin faydası olmaması halinde şiddet durumu meydana gelebilmektedir. Bütün bunlar “*çocuğumun iyiliğini düşündüğüm için*” yaklaşımından hareketle gerçekleşmektedir.
- Çocuklar tıpkı yetişkin gibi büyütölmektedirler. Çocukların arkadaş çevresini dahi anne ve babaları seçmektedirler.
- Ev içerisinde sert kurallar bulunmaktadır. Çocuk, bahsedilen kurallara uymadığı zaman cezalandırılmaktadır.
- Çocuklara altından kalkamayacak oldukları görevler ve sorumluluklar yüklemektedirler.
- Çocuklarını oldukları hali ile kabul etmemekte ve sınırlarını zorlamaktadırlar. Çocuklar, anne ve babalarının beklenti ve istekleri içerisindeki kalıba uyum sağlamak durumundadırlar.
- Çocukluk süreci içerisinde kendilerinin yapamamış olduklarını çocuklarının yapmalarını beklemektedirler.
- Çocuklarından en üst seviyede performans beklemektedirler. Çocuğun, mükemmel seviyede koşması, iyi yüzmesi, liderli vasfının yüksek olması, güzel konuşması, resim çizmesi, çok iyi şarkı söylemesi ve sınavlarda tüm akranlarından yüksek not alması gerekmektedir.
- Buna benzer aileler, çocuklarından tüm şeylerin en mükemmeli ve iyisini beklemektedirler. Bunun sebebi, çocuklarının tüm alanlarda ve konularda en iyi olmalarını istemektedirler.

Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumunun hakim olduğı ailelerde yetişmiş olan çocukların özellikleri ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Çocuk, gereğinden çok dağınık veya tam aksine titizdir.
- Çocuk tedirgin ve kaygılıdır.
- Yanlış yapmaktan çekinmektedirler.
- Başarısızlık ile karşı karşıya kaldıkları zaman kolayca duygusal çöküntü yaşamaktadır.
- Özgüvenleri yoktur.

2.2.1.7. Reddedici tutum

Reddedici anne ve baba yaklaşımının temelinde anne ve babaların çocuklarını kendilerinden uzaklaştırmaya yönelik eğilimi bulunmaktadır. Reddedici anne ve baba tutumunun temel özellik ve nitelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Reddedici tutum sergileyen anne ve baba davranışları, çocukların kişiliklerinde ve psikolojik yapılarında fazlasıyla ciddi problem ve sorunların meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır.
- Anne ve babalar çocuklara karşı sevgi ve şefkatlerini hiçbir şekilde belli etmemektedirler ve çocuklarını, belirlemiş oldukları kuralları mesafeli emir ve tavırları ile kontrol kapsamına almaya çalışmaktadırlar.
- Çocukların pozitif yönlü özellik ve niteliklerinden çok devamlı negatif yönlü özellik ve niteliklerine yoğunlaşmaktadırlar.
- Çoğunlukla çocukların başarısızlıklarına yoğunlaşmakta ve çocuğu devamlı eleştirmektedirler.
- Reddedici tutumda bulunan anne ve babalar çoğunlukla çocuklarına karşı düşmancasına bir davranış sergilemektedirler. Çocuklara bilinçsiz bir şekilde sevgi, şefkat ve merhamet gibi hisler ile yaklaşmamaktadırlar.

Reddedici tutumu benimsemiş olan anne ve baba yaklaşımının hâkim olduğu ailelerde yetişmiş olan çocukların özellikleri ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Çakmak ve Kaplan, 2015, s: 1-16):

- Alkol kullanımı, sigara ve alkol, madde kullanımı gibi eğilimler göstermektedirler.

- Psikolojik rahatsızlıklar ile karşı karşıya kalma ve davranış bozukluğu sergileme olasılıkları daha yüksektir.
- Diğer kişilerin hak ve özgürlüklerine saygı duymamaktadırlar.
- İsyankâr ve saldırgan olabilmektedirler.
- Diğer insanlar ile iyi etkileşimler kuramamakta ve arkadaşlık kurma konusunda zorluklar yaşamaktadırlar.
- Suç işleme potansiyelleri bulunmaktadır.
- Tutarsız kişilik yapılarına sahiplerdir.
- Güvensiz ve endişelilerdir.

2.2.2. Ebeveyn tutumları ile ilgili kuramlar

Ebeveyn tutumları ile ilgili kuramlar aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

2.2.2.1. Psikoseksüel gelişim kuramı

Kişilik gelişimiyle alakalı çağdaş derin ilk kuramları arasında yer alan psikoseksüel gelişim kuramında, gelişim sürecinin, kişinin biyolojik ihtiyaç ve gereksinimleriyle sosyal çevrenin talep ve istekleri arasında meydana gelen çatışmalara dayanan bir süreç olduğu dile getirilmektedir. Psikoseksüel gelişim kuramının lideri olarak nitelendirilen Freud, bu kuramda hayatın ilk 5 senesinin kişiliğin gelişmesi adına fazlasıyla önem arz ettiğini ifade etmektedir (Cervone ve Pervin, 2022, s: 61). Söz konusu bu kritik dönemde kişiye anne ve babaları eşlik etmekte ve anne babaların çocuklarına ilişkin davranış ve tutumları oldukça önem taşımaktadır. Hayatın ilk 5 senesi, çocukların önemli gelişimsel görev ve sorumluluklarını yerine getirdikleri ve yetişkin hayatına etki eden davranış ve tutumlarını biçimlendirdiği bir dönem olarak betimlenmektedir (Cervone ve Pervin, 2022, s: 61).

Bu kurama göre, gelişim dönemlerinin tümünde kişi farklı krizleri aşmak durumunda kalmaktadır. Bahsedilen krizlere maruz kalırken anne ve babalarıyla kurmuş olduğu ilişki, temel libidinal ihtiyaç ve gereksinimlerinin giderilme biçimi ve anne babalarının yaklaşımı, kişiliği yaratma konusunda belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bahsedilen süreç içerisinde meydana gelmiş olan sorun ve problemler telafisi olmayacak biçimde yetişkin hayatına etki edebilmektedir (Westen ve ark., 2008, s: 75). Klinik ortam içerisinde daha çok yetişkinler ile çalışmış olan Freud, geliştirdiği serbest çağrışım

benzeri farklı yöntemler ile kişilerin çocukluklarındaki yaşantılarla ilgilenmiştir. Kişilerin gelişim süreci içerisinde karşı karşıya kaldığı anne baba davranış ve tutumlarının kişi üstündeki tesirini araştırmıştır. Freud, erken dönem çocukluk yaşantılarıyla beraber baba ve annelerin çocuklara yönelik yaklaşımlarının, bireylerin yaşam boyunca nasıl bir kişiliğe sahip olacak olduklarını ve dış dünyaya yönelik algılarını belirdiklerini savunmaktadır. Ayrıca sağlıklı bir kişiliğin gelişebilmesi adına anne ve babaların, çocuklarının temel yaşam içgüdüleri olan saldırgan ve cinsel dürtülerini tatmin edip uygun bir şekilde düzenlemelerine katkıda bulunması gerektiğini belirtmektedir (Cervone ve Pervin, 2022, s: 61).

Freud'un bu kurama göre "*Oral Dönem*" ismini vermiş olduğu dönem içerisinde bebeğin, gereksinim duyduğu durumlarda annesinin erişilebilir bir yerde bulunması ve gereksiniminin uygunca giderilmesi temel güven duygusunun gelişimi adına önem arz etmektedir (Burger, 2016, s: 88). Anal dönem olarak bilinen dönem içerisindeyse bebek, tuvalet alışkanlıklarını şekillendirmekte ve anne babaların tuvalet eğitimi konusunda gösterdiği tutum ve davranışlar, çocukların kontrol ve güç duygularını deneyimleme biçimini etkilemektedir. Kişilik gelişimi konusunda büyük bir etkisi bulunan bahsedilen dönemde, yargılayıcı ve katı anne baba tutum ve davranışlarının çocukların gelecek hayatlarında cimrilik, temizlik, takıntı ve düzen gibi çeşitli biçimlerde sonuçları olacağına vurgu yapan görüş ve düşünceler mevcuttur (Cervone ve Pervin, 2022, s: 61). Fallik çağındaysa çocuklar karşı cinslerinden anne ve babalarına ilgi duymaya başlamakta ve kendi cinsinden anne ve babayla önce çatışmalar yaşamakta sonrasındaysa onun ile özdeşim kurup baba ya da annesinin davranış ve tutumlarının taklidini yaparak içselleştirmektedir. Bahsedilen dönem içerisinde anne ve babalarının çocuklarına ilişkin yaklaşımları ve kendisi ile özdeşim kurmuş olan çocuklarına karşı nasıl bir model olacağı çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirmeleri için fazlasıyla önem arz etmektedir (Burger, 2016, s: 90).

2.2.2.2. Psikososyal gelişim kuramı

Hayat boyunca gelişimi savunmakta olan en büyük teorilerden bir tanesi de Erikson'un psikososyal gelişim teorisi olarak bilinmektedir. Erikson, Freud'un tam tersine gelişim sürecinin ilk 5 yılla sınırlı olmadığını, tam aksine hayat boyunca devam ettiğini savunmaktadır. Erikson teorisinde gelişim dönemleri sırasında yaşanan çatışmalara ve sosyal etkileşime odaklanılmaktadır. Kişinin gelişim sürecinde karşı karşıya kaldığı tüm evrelerde yaşamış olduğu bunalımı nasıl aşacak olduğu kişiliğinin ne

yönde gelişecek olduğunu etkilemektedir. Çocukların gelişimsel bunalımlar ile karşı karşıya kaldığı zaman anne ve babalarının gösterdikleri davranış ve tutumlar, çocukların kimlik duygusu kazanmalarını etkilemektedir (Burger, 2016, s: 164).

Birey, hayatı boyunca 8 gelişim döneminden geçmektedir ve tüm dönemlerde bir krize maruz kalmaktadır. Yaşamakta olan krizi atlatan kişiler sağlıklı olarak sonraki evreye geçmektedir. Söz konusu evrelerde anne ve babaların çocuklarına ilişkin tutum ve davranışları kritik bir önem arz etmektedir. Hayatın birinci senelerinde çocukların ihtiyaç ve beklentilerinin anne babaları tarafından vaktinde ve uygun bir biçimde giderilmesinin, dünyaya ilişkin güven duygusu geliştirme konusunda ve bağımsızlık duygusunu tecrübe etmek istediği dönem içerisinde çocuklara, anne ve babalarının destekleyici tutumlar sergilemeleri engelleyici ve bağımsız tutum ve davranışlar sergilemesiye utanç ve kuşku gelişiminde etki sahibidir. Ayrıca okul öncesi dönem içerisinde çocuk yaştaki bireyler, sosyal çevresini genişleyip sorumluluk almak istemekte ve bahsedilen dönem içerisinde anne baba tutum ve davranışları kısıtlayıcıysa suçluluk; teşvik edici ve destekleyiciyse çocukta girişimcilik davranışına rastlanmaktadır (Burger, 2016, s: 167). Okul dönemini kapsamakta olan son dönemdeyse farklı girişimler sergileyen çocuklar, başarısızlık duygusunu hissetmeyi istemektedirler. Bahsedilen dönem içerisinde anne babaların çocuklarının başarısızlıklarına karşı onları desteklemesi ve cesaretlendirmesi aşağılık duygusundan korunabilmeleri adına fazlasıyla önem arz etmektedir (Cervone ve Pervin, 2022, s: 75).

2.2.2.3. Bireysel psikoloji kuramı

Adler'in kişisel psikoloji teorisinde de hayatın ilk 6 senesinin ve ebeveynler ile kurulan ilişki ve etkileşimin bireyin kişilik gelişimi adına önemi ve değeri vurgulanmaktadır. Adler, Freud'un tam tersine cinsel dürtülerin yanı sıra sosyal ilişki ve etkileşimlerin davranış ve tutumlar için güdüleyici olduğundan söz etmektedir. Adler'e göre tüm çocuklar yaşama aşağılık duygusuyla gelmekte ve hayatı boyunca söz konusu duygu ile baş etmeye çalışmaktadır. Kişilerin kendi çıkar ve menfaatlerinin yanı sıra toplumsal hayat için çabalamasına sosyal ilgi denilmekte ve sosyal ilginin gelişimi konusunda annenin davranış ve tutumları belirleyici bir rol üstlenmektedir. Annenin sosyal ilgisi olması, çocuklarına duygusal bakımdan yakın olması ve onları cesaretlendirmesi gerekli görülmektedir. Otoriter ebeveyn tutum ve davranışları çocuk

üzerinde üstünlük arayışına sebep olarak sosyal ilgi gelişimini engellemektedir (Gfroerer ve ark., 2004: 382).

Adler'e göre, kişiliğe negatif olarak etkide bulunan iki temel ebeveyn tutumu bulunmaktadır. Bunlar ihmalkâr ve koruyucu anne ve baba tutumlarıdır. Koruyucu ebeveynler, çocuklarını dış dünyaya karşı cesaretlendirmenin yanı sıra onlara engel olarak bağımsızlık duygusundan mahrum bırakmaktadırlar. Söz konusu durum, çocuk üzerinde şımarık davranış ve tutumlar sergileyerek kişilik problemlerine ve aşağılık duygusuna neden olabilmektedir. İhmalkâr anne ve baba tutumundaysa ebeveynler, çocuklarıyla samimi ve sıcak bir ilişki kurmamaktadırlar. Anne ve babasından yeterli düzeyde ilgi görmeyen çocuklarda sosyal hayatta şüpheli, soğuk ve katı davranış ve tutumlar sergilemektedirler. Bu durumda sosyal yaşamda dışlanma ya da kendisinin toplumun bir parçası şeklinde görememe ile sonuçlanabilmektedir (Gfroerer ve ark., 2004: 383).

2.2.2.4. Sosyal öğrenme kuramı

Bandura'nın sosyal öğrenim teorisine göre, kişi farklı davranış ve tutumları sosyal ortamdan taklit ve gözlem yolu ile öğrenmektedir. Temelleri davranışçılığa dayanmakta olan sosyal öğrenim teorisine göre kişi, bir davranış neticesinde pozitif yönlü geri bildirim, diğer bir ifadeyle ödül aldığı zaman davranışı tekrarlama eğilimi göstermektedir. Ayrıca öğrenmenin gerçekleşmesi için kişinin gözlem gerçekleştirmesi gerekmektedir. Kişi, gözlemlemiş olduğu nesneyi kendine model almakta ve taklit ederek davranışta bulunmaktadır. Çocuk için birinci sosyalleşme aile olarak bilinmektedir. Baba ve annenin, çocukların en fazla rol model almış olduğu bireyler olduğu varsayılmaktadır. Çocuk, aile içinde iletişimde bulunmayı, ilişkiler geliştirmeyi, dünyaya ve kendine ilişkin algısını şekillendirmektedir. Aile içinde baba ve annesinden görmüş oldukları davranış ve tutumlarını içselleştirip hem dünya düşüncesini hem de kişiliğini belirlemektedir. Çocuk, babası ve annesinin davranış ve tutumlarını model almakta, taklit etmekte ve sonucunda davranış şeklinde öğrenmektedir. Bahsedilen zaman içerisinde baba ve annenin çocuk eğitime tutum ve davranışları fazlasıyla önem arz etmektedir (Mızrakçı, 1994, s: 34).

2.2.2.5. Bağlanma kuramı

Bowlby'nin bağlanma teorisine göre, bebeklerin bakım verenleriyle kurdukları ilişki ve bağın niteliği, yetişkin hayatındaki kişiler arası ilişki ve etkileşimlerini şekillendirmektedir. Bebek, kendine bakım hizmet sunan bireye karşı yoğun bir bağlılık hissetmektedir. Bakım hizmeti sunan birey, genellikle anne olduğundan dolayı çoğunlukla bağlanma figürü de anne olarak kabul edilmektedir. Bebek, annesi ona yakın olduğu zaman ihtiyaç ve gereksinimlerini hızlıca karşılamaktadır. Bu sebepten dolayı annesini sürekli yakınında görmeyi istemektedir. Annesinden ayrıldığındaysa kaygı hissetmektedir (Bowlby, 1973, s: 74).

Temel olarak güvensiz ve güvenli olacak şekilde toplamda 2 bağlanma türü bulunmaktadır. Güvenli bağlanma türünün gerçekleşmesi için bakım hizmeti sunan kişinin çocuğun duygusal ve fiziksel ihtiyaç ve gereksinimlerine vaktinde karşılık vermesi gerekli görülmektedir. Güvensiz bağlanma içinse söz konusu ihtiyaç ve beklentilerin geç giderilmesi ya da giderilmemesi durumundan söz edilmektedir. Anne ya da bakım hizmeti sunan kişiyle kurulmakta olan güvenli bağlanma ilişkisi için bakımı veren kişinin yaklaşım ve fazlasıyla önem arz etmektedir. Annenin, çocuğuna güvenli bir üst vazifesi görmüş olduğu kavram “*anne duyarlılığı*” şeklinde dile getirilmektedir. Anne duyarlılığı, annenin çocuğunun duygusal ihtiyaç ve gereksinimlerinin tam vaktinde farkına varması, doğru bir biçimde yorumlaması ve uygun olarak karşılık göstermesi şeklinde tanımlanmaktadır. Anne duyarlılığı tutarlıca sergilendiği zaman güvenli bağlanma gerçekleşmekte iken, aksi durum söz konusu olduğunda güvensiz bağlanmadan bahsedilebilmektedir (Ainsworth ve ark., 1978, s: 22-29).

Shaver ve Hazan'e göre birey, çocukluk çağındayken bakım vereniyile kurmuş olduğu ilişki ve etkileşimde nasıl bir bağlanma türüne sahip ise yetişkinlik hayatında romantik ilişki kurduğu kişi ile aynı bağlanma örüntüsünü göstermektedir (Hazan ve Shaver, 1994, s: 71). Güvenli bağlanmakta olan kişiler ilişki ve etkileşimlerinde daha yüksek ve istikrarlı ilişki doyumuna sahiptirler. Bunun haricinde güvenli bağlanmış olan kişilerin kendileri ve çevrelerine ilişkin daha pozitif bir perspektife sahip oldukları görülmektedir. Bağlanma teorisi, anne baba tutum ve davranışlarının, bilhassa da birincil bakım hizmeti sunan kişi olarak kabul edilen annelerin çocuklarına olan yaklaşımları ve gösterdikleri duyarlılık, yakınlık ve ilgi, bireyin hayatındaki önemi ve kıymetini ortaya koymaktadır (Sümer ve Cozzarelli, 2004, s: 359).

2.2.2.6. Ekolojik sistemler teorisi

Bronfenbrenner, ekolojik sistemler kuramında, bireyin gelişim sürecinin, içerisinde olduğu sistemler ve söz konusu sistemlerin birbirleri ile olan ilişkisinden etkilendiğini savunmaktadır. Söz konusu yaklaşıma göre, birbirleriyle hiyerarşik bir ilişkide olan 4 halkanın tümü bir sistemi ifade etmektedir. Bahsedilen halkalardan birincisi, bireyin dünyaya gelir gelmez yakın çevresi, bilhassa da ailesi ile kurmuş olduğu ilişki ve etkileşimleri açıklayan mikrosistem olarak bilinmektedir. Diğer halka olarak kabul edilen mezosistem, çocukların iletişimde bulundukları iki ya da daha çok mikrosistemin ilişkisi olarak ifade edilmektedir. Üçüncü halka, çocukların direkt olarak içerisinde olmadıkları, ancak dolaylı yoldan etkilendikleri sistemleri ifade eden ekzosistemdir. Son olarak makrosistemse, çocukların içerisinde bulundukları toplumun değer, inanç ve kültür sistemleri olarak ifade edilmektedir (Bronfenbrenner, 1986, s: 727-728).

Çocukların ebeveynleri ile nasıl zaman geçirdikleri, ebeveynlerin tutum ve davranışları mikrosisteme, aile ve okulun kurmuş olduğu etkileşim mezosisteme, ebeveynlerin sahip oldukları işin çocuklarının hayatına olan tesiri ekzosisteme ve son olarak toplumun anne ve babalık yaklaşımı ve kabul edilen çocuk yetiştirmeye yönelik uygulamalar makrosisteme örnek olarak gösterilebilmektedir. Çocukların ilk olarak anne ve babaları, daha sonrasında ise bulundukları çevreyle olan ilişkileri, tutum, davranış ve kişilik gelişimleri adına fazlasıyla önem arz etmektedir (Bronfenbrenner, 1986, s: 728).

2.2.2.7. Şema terapi modeli

Şema, bireyin tecrübe ve deneyimleri neticesinde kendine ve çevresine yönelik oluşturduğu istikrarlı kalıplar şeklinde tanımlanabilmektedir. Young ve ark. (2003, s: 317-346), şema terapi teorisinde, psikolojik sorun ve problemlerin erken dönem uyumsuz semalarından ve çocukluktaki çekirdek duygusal ihtiyaç ve beklentilerin giderilmemesinden kaynaklandığını dile getirmektedirler. Kişilerin çocuklukta anne babaları ya da yakın çevreleriyle deneyimlediği işlevsel olmayan tecrübeler neticesinde negatif yönlü şemalar meydana gelmektedir. Bahsedilen şemalar değişim karşısında dirençli ve hayat boyunca bireyin sosyal ilişkileri, ruh dünyası, davranış ve tutumlarında etkilidir. Erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde; pozitif yönlü kimlik anlayışı, ihtiyaç ve duygularını belirtme, güvenli bağlanma gibi tüm çocukların giderilmesine

gereksinim duydukları çekirdek duygusal ihtiyaç ve beklentilerin giderilmemesi etki sahibidir. Ayrıca çocuklukta anne ve babaları tarafınca örselenme, ihtiyaç ve beklentilerin yıkıcı bir biçimde reddedilmesi gibi travmatik tecrübe ve deneyimlerin de negatif yönlü şemaların oluşumuna yol açtığı varsayılmaktadır. İşlevselliği bulunmayan şema örüntülerinin, bireyin yetişkinlikte psikolojik açıdan problemlere maruz kalmasına yol açtığı bilinmektedir. Bundan dolayı, oldukça kuvvetli olan erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunda anne babaların çocuklukta çocukla kurmuş oldukları ilişki şekli fazlasıyla önem arz etmektedir (Young ve ark., 2003, s: 317-346).

2.2.3. Ebeveyn tutumlarının sınıflandırması

Ebeveyn tutumlarının sınıflandırmasıyla ilgili modeller aşağıda açıklanmıştır.

2.2.3.1. Baumrind ebeveyn tutumları modeli

Baumrind, anne ve baba tutumlarının dört temel boyutundan bahsetmektedir. Bahsedilen boyutlar şu şekilde sıralanabilmektedir: olgunluk beklentisi, bakım verme, açık iletişim ve ebeveyn kontrolü. Ebeveynin çocuktaki kontrolünün seviyesine, çocuk ve anne baba arasında bulunan etkileşime, bakım hizmeti sunma tutumuna ve olgunluk beklentisine benzer boyutların farklı birleşimleriyle üç temel anne babalık stili meydana gelmektedir: koruyucu – izin verici, demokratik ve otoriter stil (Baumrind, 1972, s: 261-267).

Kontrol, ebeveynlerin koymuş oldukları kural ve yasaklara çocukların ne ölçüde uyduklarıyla alakalı bir kavram olarak bilinmektedir. Çocukların aileye yönelik kararlar sırasında ne oranda söz sahibi oldukları ve düşüncelerinin kabul edilip edilmemesi anne babalar ve çocuk arasında bulunan belirgin iletişim ile ilgili olmaktadır. Bakım unsuru, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaç ve beklentilerini giderirken gösterdikleri sevecenlik ve yakınlıkla bağlantılıdır. Olgunluk beklentisiyse ebeveynin, çocuğunun farklı alanlar üzerinde sağladığı başarılar konusunda özendirerek desteklenmesiyle alakalı bir kavram olarak ifade edilmektedir (Baumrind, 1972, s: 261-267). Otoriter anne baba tutumunda anne ve babaların olgunluk beklentisi yüksekken destek ve açık iletişim boyutları düşük, izin verici anne baba tutumunda ise kontrol ve olgunluk beklentisi düşük iken destek ve açık iletişim boyutları yüksektir. Bahsedilen iki tutumun senteziyle demokratik anne babalık tutumu meydana gelmektedir (Baumrind, 1972, s: 261-267).

Demokratik ebeveyn tutumu

Demokratik anne ve baba tutumuna sahip olan anne babalar, çocukları üstündeki kontrolü dengeli olarak sağlamaktadırlar. Çocuklarının farklı bir kişi olduğunu, kendi beklenti ve isteklerinin olabileceğini kabullenmektedirler. Çocukların tercih ve seçimlerine önem vermekte ve saygı duymaktadırlar. Anne babalar çocuklarının farklı kişiliklerinin olduğunu ve kişisel farkların bilincindedirler. Demokratik tutuma sahip olan anne babalar, çocuklarının üstünde belli bir seviyede kontrol sahibidirler. Çocukların davranış ve tutumlarına gereken miktarlarda sınır getirerek disiplini sağlamaktadırlar. Anne babalar disiplin aracı şeklinde cezayı uygun görmemektedirler. Cezanın yanı sıra içten ve sıcak bir etkileşim sağlayarak çocuklarının gelişimlerine destek çıkmaktadırlar. Demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerde çocuklar belirli sınırlar dahilinde kişiselleşme özgürlüğüne sahip olmaktadır. Anne babalar çocuklarına sınır koydukları zaman bu sınırı gerekçeleriyle beraber çocuklarına açıklamaktadırlar. Demokratik aile ortamlarında aileyle alakalı kararlar sırasında çocukların da görüş ve düşüncelerine değer verilmekte ve çocuklar görüş ve düşüncelerini ifade etmeleri açısından cesaretlendirilmektedirler. Çocukların kendi psikolojik ve fiziksel ihtiyaç ve beklentilerinin farkında olmaları, söz konusu ihtiyaç ve beklentilerini açıklamaları, ihtiyaçlarını kendi iradeleriyle kontrol altına alarak gidermeleri ebeveynleri tarafından desteklenmektedir (Sümer ve ark., 2010, s: 45-48).

Demokratik tutumu benimsemiş olan aile ortamlarında, çocuk ve anne babalar arasında gerçekleşen iletişim açıktır. Anne babalar beklenti ve isteklerini çocuklarına açıkça ifade etmektedirler. Çocuklar da ihtiyaç ve beklentilerini anne ve babalarına rahat bir şekilde aktarmaktadırlar. Bahsedilen açık iletişim aracılığıyla çocuklar çevreleriyle kurdukları ilişki ve etkileşimlerde de beklenti ve isteklerini çekinmeden rahat bir şekilde belirtmeyi öğrenmektedirler (Baumrind, 1972, s: 261-267). Demokratik tutumu benimsemiş olan anne ve babaların olduğu aile ortamlarında samimi ve içten bir ilişki bulunmaktadır. Çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaç ve gereksinimleri karşısında duyarlı olan demokratik anne babalar, çocuklarına gerekli olan sevgi ve ilgiyi gösterip sevecen bir ebeveyn tutumunda bulunmaktadır (Sümer ve ark., 2010, s: 45-48). Demokratik aile ortamlarında ebeveynin çocuktan beklenti ve istekleri gerçekçi olmaktadır. Ebeveynler, çocuklarının hangi gelişimsel dönem içerisinde olduklarının, sınırlılıklarının ve yeteneklerinin farkında olmaktadır. Çocuklarından beklenti içerisinde oldukları da çocukların mevcut kapasiteleriyle doğru oranlıdır. Demokratik

tutumu benimsemiş olan anne ve babalar çocuklarını, çevrelerini keşfetmeleri konusunda özendirerek cesaretlendirmektedirler. Hem çocukların kendi başlarına bir şeyleri başarmalarına izin vermekte hem de çocukların zorlandıkları noktalarda gerekli olan desteği sağlamaktadırlar. Böylelikle demokratik aile ortamlarında yetişmiş olan çocuklar bağımsız, gerektiği durumda çevrelerinden yardım talebinde bulunabilen ve kendilerine güvenen bir kişiliğe sahip olmaktadır (Yavuzer, 2019, s: 61).

Demokratik anne baba tutumu, diğer tutumlara nazaran çocukların gelişimleri adına en destekleyici ve doğru görülen tutum olarak ifade edilmektedir. Demokratik tutumla yetişmiş olan çocukların yetkinlik beklentileri ve benlik saygıları daha fazladır. Demokratik anne baba tutumuyla yetişmiş olan çocuklar, izin verici ve otoriter anne baba tutumuyla yetişmiş olan çocuklara nazaran psikososyal bakımdan daha sağlıklı olmaktadır. Ayrıca sorunlu davranış ve tutumları daha az sergilemektedirler. Bunun haricinde demokratik aile ortamlarında yetişmiş olan çocuklar, sosyal yaşamda çok daha sağlıklı ilişki ve etkileşimler sağlamakta, bireylere karşı güvene dayanan bir tutumda bulunmaktadır. Ayrıca, demokratik anne baba tutumuyla öz kontrol arasında da pozitif yönlü bir bağlantı mevcuttur. Demokratik tutun ile yetişmiş olan çocuklar, bağımsızlık duygusu elde etmekte ve öz kontrol yetenekleri kazandıkları bağımsızlık duygusuna paralel olarak gelişim göstermektedir (Çeçen, 2008, s: 419).

Otoriter ebeveyn tutumu

Otoriter ebeveyn tutumuna sahip anne ve babalar, çocuklarının davranış ve tercihleri konusunda daha yüksek seviyede kontrol sergilemektedirler. Çocukların ebeveynlerine itaat etmeleri, anne ve babalarının tercih ve seçimlerini benimsemeleri beklenmektedir. İtaat etme beklentisi, otoriter ebeveynler için mühim bir değer şeklinde görülmektedir. İtaat etmeyen çocuklar cezalandırılmakta ve davranışları sertçe kontrole alınmaktadır. Otoriter ailelerde çocukların davranış ve tutumları anne ve babaları tarafınca devamlı olarak değerlendirilmektedir. Çocukların davranış ve tutumları aile tarafınca onaylanmadığında, çocuklara ilişkin yargılayıcı ve eleştirel bir tutumda bulunmaktadır. Böylelikle çocuk hataya düşmek konusunda ciddi endişeler duymakta ve bağımsızlık duygusunu geliştirmesi güçleşmektedir. Anne ve babalar çocuk üstünde ciddi bir denetim sahibidir. Çocukların katı kural ve yasaklara uyması, anne ve babalarının istedikleri biçimde davranmaları ve özgürlüklerinden taviz vermeleri söz konusudur (Baumrind, 1972, s: 261-267).

Otoriter anne ve babaların çocuklarıyla kurmuş oldukları ilişki samimiyetsiz ve soğuktur. Çocuktan beklenti ve isteklerini kesin olarak belirten anne ve babalar, çocukların beklenti ve isteklerini gidermemesi durumu söz konusu olduğunda cezaya başvurmaktadırlar. Fiziksel ya da sözel cezayı bir disiplin aracı şeklinde algılayan anne ve babalar, çocuklarından üst düzey beklentiler içerisindedirler. Çocuklarının karara varma konusunda yetkinlik sahibi olmadıklarını öngören otoriter ebeveynler, çocuklarının hayatlarına etki eden karar ve seçimleri kendileri almakta, çocuk ile düşünce alışverişi benzeri hiçbir etkileşim sağlamamaktadırlar (Yavuzer, 2019, s: 65). Bunun haricinde çocukların, anne ve babalarından kabul edilme, sevgi gibi duygusal ihtiyaç ve beklentilerini giderebilmeleri, sadece itaat etmeleri durumunda mümkün olmaktadır. Otoriter anne ve babalar, çocukların psikolojik, duygusal ve fiziksel açıdan ihtiyaç ve beklentilerini dikkate almayarak sadece çocuk üstünde kontrol sahibi olmaya eğilim göstermektedirler (Chao, 1994, s: 1114).

Otoriter tutumu benimseyen anne ve babalara sahip olan çocukların, kendilerine ilişkin algıları genel olarak negatif yönlüdür. Devamlı olarak denetimde tutulmak ve eleştiriye maruz kalmak çocukların özgüvenlerini negatif olarak etkilemektedir. Sosyal hayatta yalnız, içine kapanık ve çekingen olan çocuklar, kendilerini yeterli hissetmemektedirler. Bunun haricinde yetersizlik duygusunun sonucunda düşük akademik başarıya sahip olmaktadır. Ayrıca otoriter ebeveynlerin çocuklarının sorumluluk almak konusunda zorluk çektikleri ve bağımlı kişilik geliştirdikleri ifade edilmiştir (Yavuzer, 1995, s: 113).

Koruyucu ebeveyn tutumu

Koruyucu anne ve baba tutumu, çocukların sınırsız özgürlüklere sahip oldukları ve ebeveynleri tarafınca gereğinden daha çok desteklendikleri tutum olarak ifade edilmektedir. Koruyucu anne ve babalar, çocukları adına karara varan, çocuklarının beklenti ve isteklerini sorgulamaksızın kabul gören ve çocuklarına karşı aşırı düzeyde ilgi gösteren bir tutumu sergilemektedirler (Baumrind, 1972, s: 261-267). Koruyucu anne ve babalık, anne ve babanın çocuk üstünde kontrolünün oldukça fazla olduğu ve çocukların bağımsız birer kişi olmalarına engel olan bir tutum olarak bilinmektedir. Koruyucu anne ve babalar, çocuklarına sınır koymak konusunda zorluk çekmektedirler. Çocukların davranış ve tutumlarının sorumluluğunu üstlenmelerini sağlamak ve onlara disiplin kazandırmak oldukça güçtür. Anne ve babaların çocuklarından beklenti ve istekleri

oldukça azdır. Bahsedilen durum çocukların sorumluluk üstlenmelerine engel olmaktadır. Koruyucu anne baba tutumunu benimseyen ailelerde yetişen çocuklar, geniş özgürlük alanında öğrendikleri davranışları sosyal hayatlarına taşıdıklarında zorluk çekmektedirler. Ailede tüm istekleri yerine getirilen ve yapmış oldukları şeylerin neticesini üstlenmeyen çocuklar, bu durumu alışkanlığa dönüştürerek çevrelerine de hükmetmeyi istemektedirler. Söz konusu durum çocukların sosyal yaşamda zorluklara maruz kalarak dışlanmalarına ve yalnız kalmalarına neden olabilmektedir. Toplumsal hayatın getirmiş olduğu kural ve yasalara uyma konusunda zorluk çeken çocuklar, kendilerinden beklenen yetişkin davranış ve tutumlarını sergileyememekte ve yaşama sağlıklı olarak dahil olmakta zorlanmaktadır (Yavuzer, 1995, s: 116).

Koruyucu anne baba tutumuyla yetişmiş olan çocuklar, ebeveynlerinin desteği bulunmadığı koşul ve durumlarda başarısızlıkla yüzleşmektedirler. Bahsedilen durum ile nasıl baş edileceğini bilmeyen çocuklar, özgüvenlerini kaybetmeye ve kendilerini yetersiz görmeye başlamaktadırlar. Ailesi tarafınaan hataya düşmeleri ve hatalarından ders çıkarmaları engellenmiş olan çocuklar, sadece aileleriyle beraberken başarılı olduklarını, onların olmadığı koşul ve durumlarda yaşama katılamadıklarını düşünerek bağımlı bir kişilik örüntüsü göstermektedirler (LeMoyne ve Buchanan, 2011, s: 403).

2.2.3.2. Maccoby ve Martin'in modeli

Maccoby ve Martin, anne ve baba tutumlarını iki temel boyutta ele almışlardır. Bunlar talepkarlık ve duyarlılık olarak bilinmektedir. Duyarlılık, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaç ve gereksinimlerini gidermeye yönelik yaklaşımını belirtmektedir. Talepkarlık ise anne ve babanın çocuktan beklentisi olan davranış ve tutumlar olarak ifade edilmektedir. Talepkarlık ve duyarlılık boyutlarının çeşitli kesişimleriyle 4 farklı anne ve babalık stili ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen anne ve babalık stilleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Maccoby ve Martin, 1983, s: 38):

- İlgisiz Ebeveynlik
- Yetkeci Ebeveynlik
- Yetkin Ebeveynlik
- İzin Verici – Hoşgörülü Ebeveynlik

Martin ve Maccoby, Baumrind'in sınıflandırmasında yer alan koruyucu – izin verici anne ve baba tutumunu, izin verici – hoşgörülü ve ihmalkar şeklinde ayırmaktadır.

Yetkin anne ve babalar talepkarlık ve duyarlılık boyutlarında yüksek tutum sergilerken, yetkeci anne ve babalar duyarlılık konusunda düşük, talepkarlık konusunda ise yüksek tutum sergilemektedirler. İzin verici – hoşgörölü anne ve baba tutumunda, talepkarlık az duyarlılık yüksek seviyededir. İlgisiz anne ve baba tutumundaysa hem talepkarlık hem de duyarlılık düşük seviyededir (Maccoby ve Martin, 1983, s: 38).

2.2.3.3. Arrindell ve diğlerlerinin modeli

Arrindell ve diğlerleri, gerçekteştirmiş oldukları bir çalışmada da kullanılmış olan “*Kısaltılmış: Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğı*”nde anne ve babaların tutum ve davranışlarını “*duygusal sıcaklık*”, “*aşırı koruyuculuk*” ve “*reddedicilik*” olacak şekilde üç temel boyutta sınıflandırmıştır.

Duygusal sıcaklık

Duygusal sıcaklık, anne baba ve çocuk arasında bulunan ilişkideki yakınlık düzeyine ve kurulmuş olan ilişkinin niteliğine işaret etmektedir. Anne ve babaların çocuklarına yönelik sevgilerini belirtmek için kullanmış oldukları tüm sözel, duygusal ve fiziksel ifadeler duygusal sıcaklık ile bağlantılıdır. Anne ve babaların çocuklarına ilişkin öpme ve sarılma benzeri fiziksel yakınlıklarını göstermekte olan davranışların yanında; destek ve ilgi, sözel onay cümleleri, takdir ve iltifat etme davranışları duygusal sıcaklığı ifade etmektedir (Rohner, 2004, s: 832). Çocukları karşısında duygusal sıcaklık tutumu sergileyen anne ve babalar, çocuklarını oldukları gibi kabullenmekte ve çocuklarının hem sosyal hem de duygusal açıdan gelişimlerine destek vermektedirler. Duygusal sıcaklık tutumu sergileyen anne ve babalar, çocuklarının ihtiyaç ve beklentileri karşısında duyarlı davranmakta ve çocuklarının tüm ihtiyaçlarını şefkatli bir şekilde giderme eğilimi göstermektedirler. Çocuklarda gelişim sürecinin erken dönemleri içerisinde duygusal kabullenme ve güvenlik gereksinimi baskın gelmektedir. Bahsedilen dönem içinde anne ve babalarıyla sevecen ve sıcak bir bağ kuran çocukların yetişkinlikte pozitif yönlü benlik geliştirmiş oldukları ve benlik saygılarının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Kulaksızoğlu, 1989, s: 38).

Aşırı koruyuculuk

Aşırı koruyucu anne ve baba tutumu, çocukların ihtiyaç ve beklentilerinin gelişimlerine uygun olmayacak biçimde daha yüksek seviyede giderilmesine ilişkin olan ebeveyn tutumu olarak ifade edilmektedir. Anne ve babaların tehdit durumunda

olmadıkları koşul ve durumlarda dahi çocuklarına yönelik korumacı davranış ve tutumlar sergilemeleri ve çocuklarının talepleri olmaksızın ihtiyaç ve gereksinimlerini gidermeleri aşırı koruyuculuk ile ilişkilendirilmektedir. Aşırı koruyucu anne ve babalar, çocukların yalnız başlarına karara varmaları ve bağımsızlaşmaları konusunda oldukça katı bir tutum sergilemektedirler. Çocukların gelişim süreçlerine uygun olmayan bir biçimde kısıtlama ve koruma davranışı söz konusudur. Çocuktaki anne ve baba kontrolü oldukça yüksek düzeydedir. Çocuklar, anne ve babalarının onay ve rızaları olmadan hareket edememekte, sorumluluk alamamakta ve böylelikle özerklik kazanmaları güçleşmektedir. Aşırı koruyucu bir tutum sergileyen anne ve babaların yetiştirdiği çocukların sosyal ilişki ve etkileşimlerinde bağımlı davranış ve tutumlar sergiledikleri görülmektedir (Yörükoğlu, 2019, s: 94). Bu tarz aile ortamlarında yetişmiş olan kişilerin özgüvenleri daha düşük düzeydedir. Ayrıca aşırı koruyucu ebeveyn davranışına sahip anne ve babalara sahip olan çocuklar kendi karar ve tercihlerini vermekte ve sınırlarını çizmekte zorlanan, sosyal ortamlar içerisinde çekingen davranış ve tutumlar sergileyen ve dışa bağımlı bir hale gelmektedirler (Kulaksızoğlu, 1989, s: 38).

Reddedicilik

Reddedicilik, anne ve babaların çocuklarına yönelik katı ve yargılayıcı davranış ve tutumlar sergilemesi olarak ifade edilmektedir. Anne ve baba reddinde, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaç ve gereksinimlerini gidermemesi söz konusu olmaktadır. Çocukların hem duygusal hem de fiziksel ihtiyaç ve beklentileri reddedilip göz ardı edilmektedir. Reddedici anne ve babalar, çocuklarının ihtiyaçları arasında yer alan sıcaklık, şefkat ve ilgi yerine çocuklara karşı sert ve cezalandırıcı tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Ayrıca reddedici aile ortamlarında çocukların gelişimleri adına gereken fiziksel bakım ihtiyaç ve gereksinimleri de giderilmemektedir. Reddedici anne ve baba tutumu, duygusal sıcaklığın aksi davranış ve tutumlarla ilişkilidir (Rohner ve Britner, 2002, s: 23).

Bazı reddedici anne ve babalar çocuklarına yönelik öfkeli ve düşmanca bir tutum sergilerken, bazıları çocuklarına yönelik ihmalkâr ve ilgisiz bir tutum göstermektedirler. Anne ve babalardan reddedici tutum sergileyen çocuklar duygusal açlık hissetmektedirler. Kendi duygu ve hislerinin kabul edilmediğini ve değersiz olduklarını hissetmektedirler. Bahsedilen durum, çocuklar üzerinde suçluluk duygusuyla sonuçlanabilmekte ve bu tarz çocukların benlik saygıları daha düşük düzeyde olmaktadır.

İhtiyaç ve beklentileri reddedilmiş olan çocuklar, yetişkinlikte kurmuş oldukları ilişki ve etkileşimlerde reddedilme kaygısından ötürü başka kişilerden yardım talebinde bulunmak konusunda zorlanmakta ve kendi duygu ve hislerini saklama eğiliminde bulunmaktadır (Rohner ve Khaleque, 2002, s: 1-10).

Rohner, çocuk yaştaki bireylerin anne ve babaları tarafınca reddedildiklerini inanmalarına yol açan 4 temel davranış olduğundan söz etmiştir. Bahsedilen davranış ve tutumlar anne ve babalarının soğuk ve uzak, saldırgan ve düşmanca, farklılaşmış ve ihmalkâr reddetme şeklinde olan davranışları olarak bilinmektedir. Anne ve babanın soğuk ve uzak davranış ve tutumları duygusal açıdan çocuklara yakınlık kurmamaları ve onların ihtiyaç ve beklentilerinin giderilmemesiyle ilişkilendirilmektedir. Saldırgan ve düşmanca davranış ve tutumlar anne ve babaların çocuklarına ilişkin yargılayıcı, sert ve katı tutum ve davranışlarını içermektedir. İhmalkarlıksa anne ve babanın çocuklarının beklenti ve ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalması olarak ifade edilmektedir. Bahsedilen davranış ve tutumlardan sonuncusu farklılaşmamış reddetmeysen, çocuk yaştaki bireylerin anne ve babaları tarafınca açık bir şekilde reddetme tutumu sergilememesine rağmen sevilmediklerini hissetmeleridir (Rohner, 2004, s: 835).

2.2.3.4. Darling ve Steinberg'in sınıflandırması

Anne ve baba tutumlarını açıklamış olan Steinberg ve Darling'in geliştirdikleri ve birleştirilmiş model ismini vermiş oldukları yaklaşımın anne ve baba tutumları tanımlamasına göre, davranış ve tutum birbirlerinden farklı kavramları belirtmektedir. Sınıflandırması yapılmış olan anne ve baba tutumlarına kavramsal açıdan odak verilmesinin, çocukların gelişim süreçlerinde fazlasıyla önemli bir etkiye sahip olan anne ve baba davranışlarında bulunan yanlışların farkında varılmasını engelleyebilecek olduğunu belirtmişlerdir (Darling ve Steinberg, 1993, s: 487-496). Bu sebeple anne-baba davranış ve tutumlarına aynı değerin gösterilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Anne ve baba tutumlarının genel bir kavram olduğunu ve çocuk yaştaki bireylerin gelişimlerine daha uzun sürede ve dolaylı yoldan etki ettiğini ifade etmişlerdir. Anne baba uygulamaları ve davranışlarının daha kısa sürede ve spesifik durumlarda (sosyal davranışlar, özerklik, benlik saygısı, akademik başarı gibi) daha belirleyici bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir (Darling ve Steinberg, 1993, s: 487-496).

Birleştirilmiş modele göre anne ve baba tutumları 4 temel boyuta ayrılmaktadır. Bahsedilen boyutlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Darling ve Steinberg, 1993, s: 487-496):

- Demokrasi Boyutu
- Gözetleyicilik Boyutu
- Disiplin Boyutu
- Sıcaklık Boyutu

Sıcaklık boyutu, anne ve babaların kabul, şefkat ve sevgi barındıran davranış ve tutumlarını belirtmektedir. Disiplin boyutu, anne ve babaların çocuklarının davranış ve tutumlarını şekillendirme sürecinde koymuş oldukları sınırlamaları ve uygulamış oldukları kuralları belirtmektedir. Gözetleyicilik boyutu, anne ve babaların, çocuklarının sosyal ve akademik gelişim süreçlerini izlemelerini ifade etmektedir. Son olarak demokrasi boyutuysa, anne ve babaların çocuklarının özerkliklerine destek verme, görüş ve düşüncelerine saygı gösterme ve aile içerisinde alınacak olan kararlara çocukların da katılmasını belirtmektedir (Darling ve Steinberg, 1993, s: 487-496).

Sıcak anne ve babalık stilini benimsemiş olan anne ve babaların çocuklarında pozitif yönlü benlik algısı geliştirmenin ve toplumsal adaptasyon sürecinin daha pozitif ve sağlıklı bir seyir gösterecek olduğu, demokrasi ve disiplin stilini benimsemiş olan anne ve babaların çocuklarındaysa sosyal ilişki ve akademik başarıda daha iyi performans gösterecek oldukları belirtilmiştir. Gözetleyicilik boyutunda aşırı uygulama ve davranışlara gidilmesininse çocuklar üzerinde daha düşük akademik başarı ve benlik saygısına yol açabileceğini belirtmişlerdir (Darling ve Steinberg, 1993, s: 487-496). Konu ile ilgili literatür incelendiği zaman, anne ve baba tutumlarına açıklık getirebilmek adına geliştirilmiş olan kuramlar ile alakalı olarak, bütün araştırmacıların üstünde uzlaştığı bir görüşün olmadığı görülmektedir.

2.2.4 Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler

Ebeveynlik tutumlarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, kültürel, sosyal, ekonomik ve kişisel özellikler gibi çeşitli alanlarda ortaya çıkabilir. İşte ebeveynlik tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden bazılarını Yıldız, (2004) şu şekilde sıralamıştır:

Kültürel Faktörler

Birçok kültürde, ebeveynlik idealleri, değerler ve normlar farklılık gösterebilir. Örneğin, bazı kültürlerde otoriter ebeveynlik tarzı daha yaygınken, diğer kültürlerde daha demokratik bir yaklaşım tercih edilebilir.

Kişisel Deneyimler

Bireylerin kendi çocukluk deneyimleri, ebeveynlik tarzlarını etkileyebilir. Örneğin, kendi ebeveynlerinin tutumları veya çocukluk deneyimleri, kişinin ebeveynlik yaklaşımını şekillendirebilir.

Ekonomik Durum

Ebeveynlerin ekonomik durumu, çocuklarına sağlayabilecekleri kaynaklar, eğitim olanakları ve yaşam koşulları üzerinde doğrudan etkili olabilir. Ekonomik zorluklar, ebeveynlerin stres düzeylerini artırabilir ve bu da ebeveynlik tarzlarını etkileyebilir.

Sosyal Destek ve Ağlar

Ebeveynlerin çevresindeki sosyal destek ve ağlar, ebeveynlik deneyimlerini büyük ölçüde etkileyebilir. Aile, arkadaşlar, komşular ve diğer topluluk üyeleri, ebeveynlere destek sağlayabilir ve onların ebeveynlik tutumlarını şekillendirebilir.

Eğitim ve Bilinç Düzeyi

Ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve bilinç düzeyleri, ebeveynlik tarzlarını etkileyebilir. Daha eğitilmiş ebeveynler genellikle çocuk gelişimi ve ebeveynlik konularında daha bilinçli olabilirler ve çocuklarıyla ilişkilerinde daha esnek ve anlayışlı olabilirler.

Çocuğun Özellikleri

Çocuğun kişilik özellikleri, ihtiyaçları ve davranışları da ebeveynlik tarzlarını etkileyebilir. Bazı çocuklar daha fazla sınırlamaya ihtiyaç duyarken, diğerleri daha fazla özgürlüğe ihtiyaç duyabilirler.

Sonuç olarak, ebeveynlik tarzlarını etkileyebilir ve her bir ailenin ebeveynlik tarzı, bu faktörlerin bir kombinasyonuna dayanır. Her aile farklıdır ve ebeveynlik tarzları da çeşitlilik gösterebilir. Anne babaların beklentilerine uygun çocuğa sahip olup olmamaları, çocuklarının sayısı, cinsiyeti, çocuğun özellikleri ve anne babanın kendi çocukluk

deneyimleri gibi faktörler, ebeveynlik tutumlarını etkileyebilir. Bu faktörler, aile dinamiklerini ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzlarını şekillendirir (Yıldız, 2004).

Ebeveynlik tutumları üzerinde etkili olan diğer faktörler arasında ebeveynin eğitim düzeyi, yaşı, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşulları, anne babaların ebeveynliğe duygusal, zihinsel ve sosyal açılardan hazır olup olmaması yer alır. Ayrıca, ebeveynlik sürecine hazırlık, anne babaların evlilik öncesi ilişkilerinin kalitesi, doğum sonrası dönemde eşlerin birbirini destekleyip desteklememeleri gibi faktörler de ebeveynlik tutumlarını etkileyebilir (Yavuzer, 1995). Ebeveynlik tutum ve uygulamaları, birçok farklı faktörden etkilenir ve her ailenin ebeveynlik deneyimi farklıdır. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, her ailenin kendi benzersiz ebeveynlik tarzını oluşturmalarına yardımcı olur.

2.3. Duygusal Zekâ

Duygusal Zekâ konusunda genel ve alt bilgiler sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1. Duygusal zekanın tanımı ve gelişimi

Duygusal zeka, 20. yüzyılda hız kazanmış bir kavram olarak ifade edilmektedir. Başarıda IQ'nun tek ölçüt şeklinde kabul edilmemesinin yanında sosyal bilimler alanına olan gereksinimin giderek artış göstermesi, birey odaklı yaklaşım ve varsayımların değerini yükseltmiştir. Bahsedilen durum zekanın hız kazanmasında rol oynayan en önemli unsurlardan bir tanesidir (Özdemir, 2008, s: 45). Duygusal zeka kavramı, uluslararası alan içerisinde “*Emotional Quotient*” ya da “*Emotional Intelligence*” şeklinde kullanılmaktadır. Thorndike'nin 1920'de ortaya atmış olduğu sosyal zeka kuramı, duygusal zekanın kuramsal alt yapısının bütünü olarak kabul edilmektedir. Çeşitli kuramlara göre, bireylerin duyguları kavrama ve anlama becerisi tam anlamıyla genel zekadan farklı bir niteliğe sahip olmasıdır. Thorndike, “*sosyal zeka*” isminde duygusal zekanın tanımlamasına yakın bir yapı meydana getirmiştir (Gülbüz ve Yüksel, 2008, s: 174).

Duygusal zeka, zeka ve duygu kavramlarını içermektedir. İnsanların yaşanan olaylara karşı yalnızca duyguları ya da zekaları ile aldıkları kararlar onları her daim istenen sonuca götürmeyebilmektedir. Duygusal zeka, duyguların ya da zekanın üstünlüğü değildir, ancak burada önemli olan duygu ve zekanın birleşmesidir. Duygusal zeka, bireyin duygu ve hislerini doğru tanıması neticesinde meydana gelen sorun ve

problemler ile daha kolay baş edebilmesi ve bunları hem kendisi hem de çevresindekiler için daha mutlu bir yaşam için kullanabilmesi olarak ifade edilmektedir (Akbaş, 2017: 4).

Duygusal zekanın bütün tanımlamalarında bireylerin duygularını iyi tanımlarının ve doğru yönetmelerinin, ne hissettiklerinin, ne düşündüklerinin farkında olmalarının ve onları bu yöne yönlendirmelerinin ve duygularını yönetmelerinin mümkün olduğu belirtilmektedir. Duyguların evrensel bir niteliği bulunmaktadır. Dünyada bulunan tüm insanlar aynı duyguları farklı şekillerde yaşamaktadırlar. Bazıları duygularına daha çok anlam katabilmekte ve yaşamlarını onlara göre şekillendirebilmekte iken, bazılarıysa bu duyguları kontrol edebilmekte ve yaşamlarını istedikleri gibi şekillendirebilmektedirler. İnsan, herhangi bir olayı deneyimlediği zaman, olayın insanın içinde ne tür bir duygu yarattığı, zeka bakış açısını, onu nasıl algıladığıyla belirlenmektedir. İnsanın o anda yaşadığı duygular, olaya yüklediği anlamdan ibarettir (Bozdağ, 2003, s: 13).

Duygusal zeka, büyük ölçüde başarıyı tahmin etme iddiası ile büyük ilgi görmüştür. Farklı duygu çeşitlerine göre mutluluk, utanç, iğrenme, sevgi, zevk, korku, üzüntü ve öfke gibi Antik Yunan düşünürlerine göre duygular eksantrik ve düzensiz bilgi kaynakları olarak ifade edilmektedir. Potansiyel olarak onları örgütsüzleştirmek yerine düşüncelere katkı sağlamaktadırlar (Yadav ve Rai, 2020, s: 499-504).

Duygusal zekaya yönelik pek çok araştırma ve çalışmalar gerçekleştirilmiş ve bu araştırma ve çalışmalar neticesinde pek çok farklı tanımlama ortaya çıkmıştır. Tanımlamaların ortak noktası bireyin kendi ve başkalarının duygularını anlaması olarak görülürken, duygusal zeka bazıları için bir beceri, diğerleri için bir özellik olarak görülmektedir (Akbaş, 2017: 4). Zeka ve duyguların iki farklı ve hatta zıt kavramlar olduğuna inanılmaktaydı. Fakat 1920’li yıllardan sonra duygular zeka literatürü içerisine dahil olmuştur. Araştırmacı bireyler sorun çözme konusunda duygu ve hislerin yerinin olduğunu ve insan davranış ve düşüncelerini etkilediğini dile getirmişlerdir.

Duygusal zeka, ilk defa Amerikan bir doktora öğrencisi olarak bilinen Payne tarafınca 1985’te yazılmış olan doktora tezi içerisinde kullanılmıştır. Daha sonrasında 1987’de Salovey ve Mayer, uzmanlık alanlarının birbirini tamamlamakta olan yönlerini görmeleri ile duygusal zeka düşüncesi yeşermeye başlamıştır. Salovey’in davranış ve duygu okuması, Mayer’in de duygular ile düşünce arasında bulunan ilişkisi değerlendirmesi, onlara farklı bir zeka çeşidini tanımlanmış olan kuramı ortaya çıkarmalarını sağlamıştır: Gündelik yaşamda duygu ve hisleri etkili olarak tanıma,

kavrama, kullanma ve bu duyguları düzenleme yeteneği. 1990'da yayınlanmış olan oldukça değerli bir rapor içerisinde, “*duygusal zeka*” şeklinde isimlendirmiş oldukları söz konusu devrimci fikri tanımlamışlardır. Salovey ve Mayer'in duygusal zeka kavramını araştırmalarına temel hale getirense Thorndike'nin 1920'de ortaya atmış olduğu sosyal zeka olgusu olmuştur. Daha sonrasında 1995'te yayınlanması ile önemli bir ses getirmiş olan “*Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Daha Önemlidir*” adlı kitabı ile Goleman, duygusal zeka kavramının bilişsel zeka kavramından ayrılmakta olan yönleri ile daha fazla önem arz ettiğini ifade etmiştir. İlerleyen dönemlerdeyse Furnham ve Petrides, duygusal zekâ kavramını duyguyla alakalı kişilik özellik ve niteliklerinin bir takımıydı şeklinde tasarlanabilecek olduğunu savunmuşlardır (Petrides ve Furnham, 2000, s: 313-320).

Mayer ve Salovey ile Goleman'ın evrensel bir kitleye ulaşabilmelerine katkıda bulunmuş olan duygusal zekanın, ölçülebilir bir niteliği olduğunu göstermiş olan ilk çalışmaysa Bar-On tarafınca gerçekleştirilmiştir (Acar, 2002, s: 53-68). Mayer ve Salovey ile Goleman'ın ortaya koydukları bahsedilen iki temel araştırmanın öncesi incelendiği zaman ise duygusal zekanın bire bir kullanımı olmasa bile antik çağlara dek uzamakta olan bir geçmişi olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim Platon'un “*öğrenme süreçlerinin bir duygusal temele dayandığı*”nı ifade etmesi, Descartes'in “*duyuların dayandığı esas kaynağın düşünceler olduğu*”nu belirtmesi, duygusal zeka kavramının bahsedilen çağlarda bile üzerine düşünülerek akıl yürütülmüş olan değerli bir kavram olduğunu göstermektedir (Acar, 2002, s: 53-68).

Duygusal zeka kavramının ne olduğuna ilişkin pek çok tanımlama mevcuttur. Fakat en yaygın kabul edilen ve kapsayıcı olan tanımlamasını ortaya sunmuş olan Mayer ve Salovey'e göre duygusal zeka, “*kişinin kendisinin ve diğerlerinin hislerini ve duygularını izleme, bunlar arasında ayırım yapma ve bu bilgiyi düşünce ve eylemlerinde kullanma becerisi*” olarak tanımlanmaktadır (Mayer ve Salovey, 1997, s: 4). Hem duygusal zeka hem de sosyal zeka kendisinin ve diğer kişilerin bilgi ve becerilerine odak vermelerine rağmen birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Mayer ve Salovey (1997, s: 3-34), duygusal ve sosyal zeka kavramları arasında bulunan ilişkiyi kabullenmekle beraber bahsedilen iki zeka çeşidinin nasıl karşılıklı etkileşim kurmakta olduklarını şu sözler ile ifade etmektedir: “*Bir yandan duygusal zeka, sadece sosyal ilişkiler hakkında mantık yürütme değil aynı zamanda kişisel gelişim için önemli olan içsel duygular hakkında da mantık yürütebilme boyutuyla sosyal zekadan daha genel bir çerçeve çizmektedir. Diğer*

yandan duygusal zeka, sözel/dilsel zekadan başka ve ayrı olarak tanımlanan yapılarda sosyal zekadan daha odaklıdır”.

Duygusal zeka kavramına ilişkin bilim adamları tarafınca gerçekleştirilmiş olan pek çok tanımlama mevcuttur. Örnek olarak Bar-On’a göre duygusal zeka kavramı; *“bireyin kendini ne kadar etkili bir şekilde anladığını ve ifade ettiğini belirleyen ve günlük taleplerle başa çıkabilen birbiriyle ilişkili duygusal ve sosyal yeterliliklerin, becerilerin bir kesiti”* şeklinde tanımlanmaktadır (Bar-On, 2006, s: 14). Goleman ise duygusal zeka kavramını *“kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yola devam edebilme, dürtülerini kontrol ederek isteklerini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların öğrenmeyi engellemesine izin vermeme, kendini başkalarının yerine koyabilme ve umut besleyebilme”* şeklinde ifade etmektedir (Goleman, 1999, s: 19). Duygusal zeka kuramı ile Goleman, yalnızca psikolojik bilim alanında devrim yaratmak ile kalmayarak ayrıca eğitsel yaklaşım ve varsayımları da tekrardan boyutlandırmıştır (Goleman, 1999, s: 19).

2.3.2. Duygusal zeka modelleri

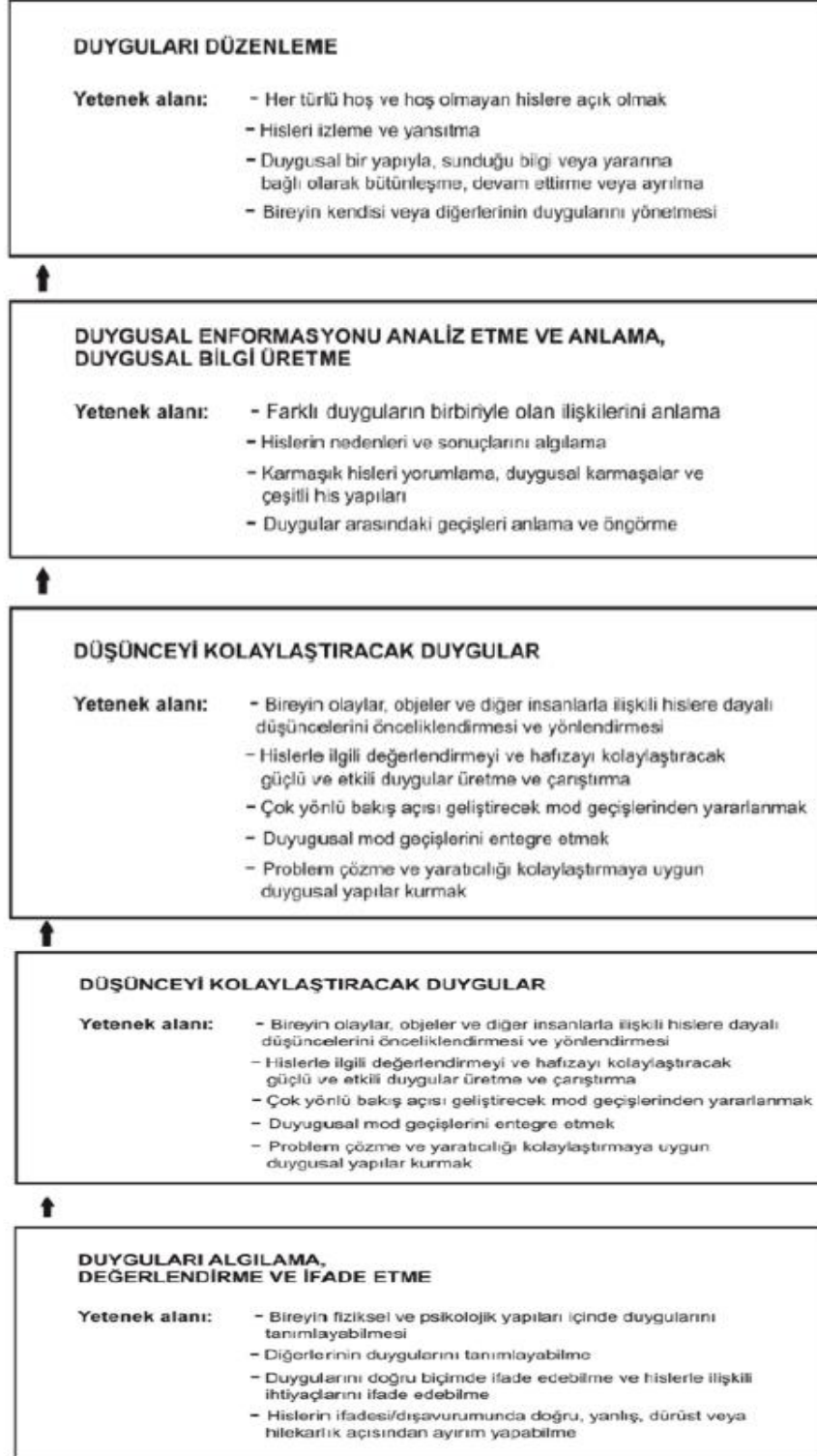
Duygusal Zeka modelleri sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

2.3.2.1. Mayer ve Salovey’in duygusal zeka modeli

Mayer ve Salovey’in 1990’larda yaptıkları akademik araştırmaları hem duygusal zeka kavramının tanımlanması hem de modellenmesi açısından ilgili literatüre önemli katkıda bulunmuştur. Diğer duygusal zeka modelleri temel varsayımlara dayandığı için, kurdukları model duygusal zeka modellerinin temelini yaratmaktadır. Mayer ve Salovey modellerinde duygusal zekanın içeriğini şu sözler ile açıklamışlardır; *“Duyguları doğru biçimde algılama, değerlendirme ve ifade edebilme yeteneği; düşüncelere rehberlik edecek biçimde hisleri üretme ve kullanma yeteneği; duyguları veya duygusal enformasyonu anlama yeteneği ile duygusal ve entelektüel gelişimi sağlamak için duyguları düzenleme ve ifade etme yeteneğini içerir”* (Karabulut, 2012, s: 29).

Mayer ve Salovey’in oluşturdukları duygusal zeka modeli 4 temel boyuttan meydana gelmektedir. Bunlar duygu ve hislerin algılanarak açıklanması, düşünce ve hislerin duygu ile kaynaşması, duygu ve hislerin anlaşılabilir olarak kullanılması ve kişinin ve başka kişilerin duygularının yönetilmesidir (Mayer ve ark., 2000, s: 107).

Mayer ve Salovey modeli içerisinde belirtilmiş olduğu üzere, duygusal zeka kavramının birinci boyutu; birinin durumundan his, düşünce ve duygularını tespit etmeyi ve bunları ifade etmeyi içermektedir. Duygusal zeka kavramının diğeri bir boyutu olarak bilinen düşünceleri duygu ile kaynaştırmak, duygu ve hislerin bilişsel sisteme nasıl dahil olduğu ve biliş düşünceye destek olmak amacıyla nasıl değıştirdiğine yoğunlaşmaktadır. Duygusal zeka kavramının üçüncü boyutu olarak bilinen duyguları anlayarak kullanmak, duygu ve hislerin neler ifade ettiğini, etkileşimlerini, nasıl ilerleme kat ettiğini ve duygular ile muhakeme etmeyi içermektedir (Mayer ve ark., 2000, s: 107).

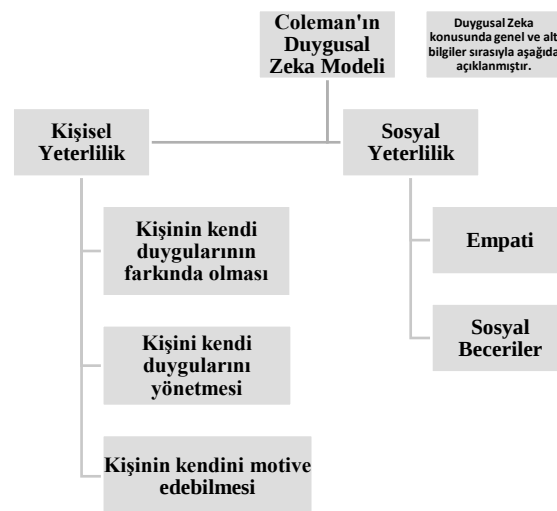

Şekil 1: Duygusal zekânın kapsamlı çerçevesi (Mayer ve Salovey, 1997, s: 87)

Mayer ve Salovey, duygusal zeka seviyesinin bireyin yetenek ve performansını temel olarak alan testler ile ölçülmesinin mümkün olduğunu ifade ederek, “*Çoklu Duygusal Zekâ Ölçeği*”ni geliştirmişlerdir. Fakat bahsedilen ölçeğin puanlama süreçleri sıkıntılı ve güvenilirlik değerleri düşük olduğu için, ilerleyen dönemlerde Caruso’yla birlikte yapmış oldukları çalışma ve araştırmalarda ise bahsedilen ölçeği geliştirip “*Mayer, Salovey, Caruso Duygusal Zekâ Testi*”ni hazırlamışlardır (Mayer ve ark., 2000, s: 292).

2.3.2.2. Goleman’ın duygusal zeka modeli

Goleman’ın geliştirdiği duygusal zeka modeli, yetenek ve becerileri kapsayan ve ayrıca sosyal beceri, motivasyon ve kişilik özelliklerine yoğunluk veren karışık bir model şeklinde düşünülmektedir (Goleman, 2009, s: 70). Goleman’ın duygusal zeka modeli 5 başlıkta değerlendirilmektedir. 25 duygusal yeterlilik barındıran söz konusu 5 boyut, kendi içinde “*sosyal yeterlilik*” ve “*kişisel yeterlilik*” olacak şekilde iki ana grup altında toplanmıştır (Goleman, 2009, s: 73). Goleman’a göre, “*kişisel yeterlilik*” başlığında toplanmış olan yeterlilikler, insanın kendisini nasıl idare ettiğini belirlemektedir. Kişisel yeterliliklere motivasyon, duyguları yönetme ve öz bilinç örnek olarak gösterilebilmektedir. Goleman, insanların ilişkiler ile baş etme şekillerini belirlemekte olan duygusal yeterlilikleriyse “*sosyal yeterlilik*” başlığında ele almıştır. Sosyal yeterlilikleri meydana getiren duygusal yeterliliklereyse sosyal beceri ve empati becerisi örnek olarak verilebilmektedir (Goleman, 2009, s: 73).

Şekil 2: Goleman’ın duygusal zekâ modeli (Coleman, 2009, s: 73)

2.3.2.3. Bar-on'un duygusal zeka modeli

Bar-On'un duygusal zeka modeline göre, duygusal zeka bireyin çevresel baskılar ve taleplerle baş etmesindeki genel kabiliyetini etkileyen bir dizi kişilerarası, bireysel ve duygusal beceri olarak ifade edilmektedir. Bahsedilen modele göre, duygusal bakımdan zeki bireyler; pozitif yönlü öz saygısı bulunan, potansiyel yetenek ve becerilerini gerçekleştiren ve açık bir şekilde mutlu hayatlara öncülük eden; duygu ve hislerinin farkında olabilme ve onları açıklama yetisine sahip olan kişilerdir. Başka kişilerin ne hissettiklerini anlayabilmekte ve onlara bağlı kalmaksızın karşılıklı sağduyulu ve tatminkar bir etkileşim sağlayarak bu etkileşimi sürdürebilmektedirler. Bahsedilen türde kişiler genellikle gerçekçi, esnek, iyimser, kontrollünü kaybetmeden stres ile baş etmede ve sorun çözmede başarılı olan bireylerdir (Bar-On, 1997, s: 155).

Bar-On'un duygusal zeka modeline göre genel zeka, IQ'yla hesaplanmakta olan bilişsel zeka ve EQ'yla hesaplanmakta olan duygusal zekadan meydana gelmektedir. Yeterli düzeyde duygusal zekaya sahip bir birey, duygusal açıdan fazlasıyla sağlıklı, başarılı ve işlevsel bir kişidir. Duygusal zeka, zamanla gelişmekte, yaşam boyunca değişmekte ve terapötik müdahaleler ile olduğu gibi iyileştirici eğitimler ve programlarla da ilerletilebilmektedir. Bahsedilen model, sonuç odaklı olmanın yanı sıra süreç odaklıdır. Bar-On duygusal zeka modelinin 5 temel boyutu bulunmaktadır. Bunlar; genel, stres yönetimi, uyum, kişiler arası ve içsel durumdur. Bahsedilen temel boyutlardan tümü sırası ile beceri ve yetenekler ile ilişkilendirilmiş bazı parçalardan meydana gelmektedir (Bar-On, 2000, s: 33). İçsel boyuta yönelik 5 yeti bulunmaktadır (Bar-On, 2000, s: 33):

- Bağımsızlık: Bir bireyin hareket ve düşüncelerinde, faaliyetlerini kontrol etme, duygusal açıdan bağımsız olma ve kendini idare etme yetisi.
- Kendini gerçekleştirme: Bir bireyin potansiyel kapasitesinin farkına varma yetisi.
- Özsaygı: Bir bireyin kendini doğru bir biçimde değerlendirme yetisi.
- Kendine güven: İnançları, fikirleri ve duyguları açıklama yetisi.
- Duygusal farkındalık: Bir bireyin duygularının farkına varma ve anlama yetisi.

Kişilerarası boyuta yönelik 3 yeti bulunmaktadır (Bar-On, 2000, s: 33):

- Kişilerarası ilişki: Duygusal yakınlık şeklinde nitelendirilmekte olan karşılıklı memnuniyete dayanan bir ilişki kurarak sürdürme yetisi.

- Sosyal sorumluluk: Bir bireyin kendini sosyal grubun yapıcı, yardımcı ve iş birliği bir parçası şeklinde kanıtlama yetisi.
- Empati: Başka kişilerin duygu ve hislerinin farkına varma, anlama ve değer yükleme yetisi.

Uyuma yönelik 3 yeti bulunmaktadır (Bar-On, 2000, s: 33):

- Problem çözme: Bir bireyin problem ve sorunları belirlemesi ve tanımlamasının yanında probleme yönelik etkili çözümler bularak uygulama yetisi.
- Esneklik: Bir bireyin değişim gösteren koşul ve durumlardaki davranışları, düşünceleri ve duygularına alışma yetisi.
- Gerçekliğin sınanması: Bir bireyin duygu ve hislerini onaylama yetisi.

Stres yönetimine yönelik 2 yeti bulunmaktadır (Bar-On, 2000, s: 33-34):

- Dürtü kontrolü: Herhangi bir dürtüye karşı gelme veya erteleme ve duygularını kontrol etme yetisi.
- Strese dayanıklılık: Kötü olay ve durumlara karşı dayanma ve gergin durumlar söz konusu olduğunda dağılmadan pozitif yönlü ve etkili bir biçimde stres ile baş etme yetisi.

Bar-On'un geliştirdiği duygusal zeka modelinin son boyutuysa, duygusal zeka kavramının diğer faktöriyel bileşen ve öğelerinin çeşitliliğine fırsat sunan güdüleyici ve önemli değişken olan genel durum olarak bilinmektedir. Genel duruma yönelik 2 yeti bulunmaktadır (Bar-On, 2000, s: 34):

- Mutluluk: Bir bireyin hayatından tatmin olma, kendi ve başka kişiler ile beraberken keyif alma ve eğlenme yetisi.
- İyimserlik: Bir zorluk ile karşı karşıya kaldığı zaman bile pozitif yönlü tutuma devam etme ve bardağın dolu tarafını görmeye çalışma yetisi.

2.3.2.4. Cooper ve Sawaf duygusal zeka modeli

Sawaf ve Cooper'e göre duygular, kişinin içerisinde yükselmekte olan değerleri hareketlendiren ve davranışları şekillendirmekte olan enerji akımları olarak ifade edilmektedir. Ayrıca duygular, dışı doğru yayılıp başka kişilere de etki etmektedir. Sawaf

ve Cooper, söz konusu yönü ile duygusal zekayı, bireyin duygusal kabiliyetinin açığa çıkarmış olduğu ve kişiyle sosyal ortam arasında ilişki kuran bir enerji akışı şeklinde tanımlamaktadırlar. Duygu ve hislerin kuvveti ve algılanış biçimleri, bireylerin duygusal enerjilerinin tesirinin kavranması ve yetkin olarak kullanılmasıyla alakalıdır (Cooper ve Sawaf, 1997, s: 41).

Sawaf ve Cooper'in "*Dört Köşe Taşı*" adını vermiş oldukları duygusal zeka modeli dört temel boyuttan meydana gelmektedir. Bunlar: duygusal simya, duygusal derinlik, duygusal zindelik ve duyguları öğrenmektir. Bahsedilen modele göre, boyutlar toplam 16 yeteneği barındırmaktadır. Duygusal öğrenme boyutu şu yetenekleri içermektedir (Cooper ve Sawaf, 1997, s: 41):

- Pratik sezgi
- Duygusal geribildirim
- Duygusal enerji
- Duygusal dürüstlük

Duygusal zindelik boyutunun içerdiği yetenekler ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Cooper ve Sawaf, 1997, s: 41):

- Esneklik
- Yenileme
- Yapıcı hoşnutsuzluk
- Güven çemberi
- Öz varlık

Duygusal derinlik boyutu ise şu yetenekleri içermektedir (Cooper ve Sawaf, 1997, s: 41):

- Yetki olmadan etki
- Dürüstlüğü yaşamak
- Adanmışlık
- Özgün potansiyel ve amaç

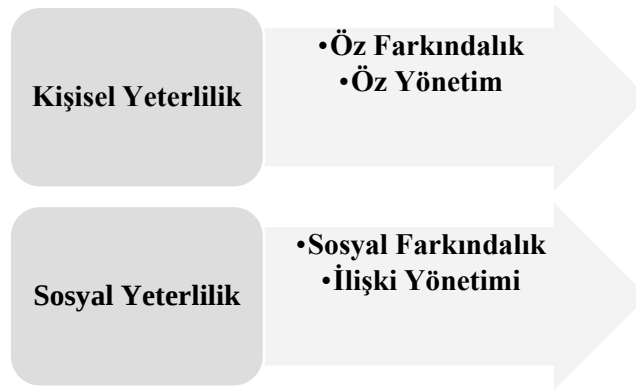
Son olarak, duygusal simya boyutunun içerdiği yetenekler şu şekilde sıralanabilmektedir (Cooper ve Sawaf, 1997, s: 41):

- Geleceği yaratmak
- Fırsatı sezinlemek

- Düşünsel zaman değişimi
- Sezgisel akış

2.3.2.5. Bradberyy ve Greaves duygusal zeka modeli

Greaves ve Bradberyy'e göre duygusal zeka, insan beyninin duygusal ve rasyonel merkezleri arasında kurulan iletişim olarak ifade edilmektedir. Duygusal zeka kavramının kaynağı bahsedilen 2 merkez arasında kurulan iletişimdir. Duygusal zeka sosyal yeterlilik ve kişisel yeterlilik olacak şekilde 2 başlıkta değerlendirilmektedir (Bradberyy ve Greaves, 2009, s: 24).

Şekil 3: Bradberyy ve Greaves Modeline göre duygusal zekayı meydana getiren dört yetenek (Bradberyy ve Greaves, 2009, s: 24)

Öz Farkındalık: Durumlar arası duyguyu anlama becerisi.

Öz Yönetim: Bir bireyin nasıl davranıp davranmadığıdır. Bireyler veya olaylara karşı duygusal tepkiyi yönetme becerisidir.

Sosyal Farkındalık: Diğer kişilerin duygu ve hislerinin neler olduğunu anlama becerisidir.

İlişki Yönetimi: Bireyin farkında olduğu duygu ve hissini ilişki ve etkileşimleri sırasında kullanma becerisidir.

2.3.3. Duygusal zekanın değerlendirilmesi

Duygusal zekaya yönelik araştırma ve çalışmalarda sıklıkla tercih edilen araçlar arasında, Bar-On tarafında “*Bar-On Duygusal Zekâ Envanteri*” olarak geliştirilmiş olan ilk değerlendirme aracı yer almaktadır. Bar-On duygusal zeka kavramını 5 başlıkta değerlendirmiştir:

1. Mutluluk ve iyimserlik
2. Dürtü ve stres toleransı kontrollerini içermekte olan stres yönetimi.
3. Esneklik, gerçeklik testi ve problem çözme alt ölçeklerinden meydana gelen uyumluluk.
4. Empati, kişiler arası ilişki ve sosyal sorumluluk alt ölçekleri dahil olacak şekilde kişiler arası zeka.
5. Öze dönük zekaya bağımsızlık, kendini gerçekleştirme, özsaygı, atılganlık ve duygusal öz farkındalık alt ölçekleri dahil olmaktadır.

Balluerka ve diğerlerinin bulguları, sınıf ortamındaki duygusal zekanın psikolojik uyum ile bağlantılı olduğu konusunu doğrular niteliktedir. Bu bilgiye dayanarak, okulun pozitif yönlü duygusal ortamını geliştirmekte olan programlar ile duygusal ve sosyal öğrenmeyi özendiren programlarda gözlenmiş olan etkilere göre sınıf ortamında artış gösteren duygusal zeka kavramının ergenlikte depresif duygu halinin azaltılmasına katkıda bulunabileceği neticesine ulaşılmaktadır. Ayrıca duygusal bozukluk ve sıkıntıların farklı etkiler ile ilişkili olduğunu kabullenmek ve öğrenci bireylerin duygu ve hislerinin kısmi olarak sınıfın duygusal hallerinden kaynaklandığını kabul görmek daha fazla yardımcı olabilmektedir. Kendisini yüksek duygusal zekalı bildirmekte olan kişilerin negatif yönlü etkileri anlayarak uygun bir biçimde düzenleme becerisine sahip oldukları savunulmaktadır (Watson ve ark., 2011, s: 429). Eğitim ortamları içerisinde gençlerin etkileşim ve iletişimde önem arz eden duygu ve hislerin anlaşılabilir olarak ifade edilebilmesi ve duygusal düzenleme ve deneyim gerektirmesi bireyin duygusal zekası, ergenlikteki sosyal ve psikolojik uyumla bilhassa ilgi duyduklarından dolayı önemli başa çıkma becerileri şeklinde kabul görülmüştür (Salovey ve Mayer, 1997, s: 329).

2.3.4. Duygusal zekayı etkileyen etmenler

Duygusal zekaya yönelik gerçekleştirilmiş olan araştırma ve çalışmalar en fazla kalıtsal özellik ve niteliklerden mi yoksa çevre etkileşimi ile mi ortaya çıkmış olduğu konusuna yoğunluk vermektedir. İki unsurun da etkin olduğu neticesine varılmıştır. Duygusal zeka, yaş ilerlemeye devam ettikçe gelişim gösterebilen ve öğrenme deneyimleriyle nitelik sahibi olan bir zekadır. Fakat gelişmesi uzun seneler alan ve özveri isteyen bir süreç olarak ifade edilmektedir (Nemli, 2001, s: 132-138).

Yaş

Daha bebeklik çağında gelişim göstermeye başlamakta olan duygusal zeka, altı aydan küçük olan bebekler üzerinde öfkelenme, rahatlama ve haz alma gibi duygularla, altı aydan sonraysa kızma, korkma veya sevinç davranışıyla kendisini gösterebilmektedir. Bilişsel zeka, en üst düzeye on yedi yaşında ulaşarak yetişkinlikte durabilmekte ve yaşlılık dönemindeyse düşüş sürecine başlamaktadır. Duygusal zekaysa bilişsel zeka kadar net dönemsel ifadeleri kullanmamaktadır. Yeni doğan çağında gelişim göstermeye başlayarak kırk ila elli yaşlarına kadar gelişimine devam etmektedir. Bahsedilen neticeye ulaşabilmek adına testi yayınlamış olan Stein'e göre duygusal zeka düzeyinin oluşumunda yaş faktörünün önemli bir tesiri bulunmaktadır (Steven ve Howard, 2011, s: 368).

Cinsiyet

Bar-On'un toplam duygusal zeka testinin neticesinde kızlarla erkekler arasında bir farka rastlanmamıştır. Fakat duygusal zekanın alt boyutlarında anlam ifade eden farklar tespit edilmiştir. Kız çocuklarının kişilerarası sosyal ilişki ve etkileşimlerde daha iyi bir konumda olduğu, fakat erkek çocukların da duygusal kapasite manasında daha kuvvetli oldukları ve hislerini kontrol etme ve uyum konusunda önde oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Akboy ve ark., 2003, s: 283).

Ergenlik çağında kızlar erken olgunlaşarak bu konuya yönelik strese maruz kalırken, erkekler geç olgunlaşarak negatif yönlü beden algısı yaşayabilmektedirler. Bahsedilen dönem içerisinde her iki cinsten görülmekte olan duygulardan bazıları şu şekilde sıralanabilmektedir (İkiz ve Akboy, 2007, s: 368):

- Kızgınlık
- Depresyon
- Suçluluk
- Kaygı
- Utangaçlık
- Ürkeklik

Fakat kız çocuklarında bahsedilen duygu ve hisler genellikle kendilerine ilişkin olmakta iken, erkek çocuklarında saldırganlık ve aşağılama, öfke kontrol sorunları olabilmektedir (İkiz ve Akboy, 2007, s: 368). Kızlar, genellikle kendi duygu ve hislerinin farkında olmakta daha iyi ve empati kurma yetenekleri konusunda daha usta

olmaktadırlar. Özgüven düzeyleri yüksek ve toplumsal vazifeleri yerine getirmeye eğilimleri daha fazladır. Erkek bireylerinse özsayıgı seviyeleri daha yüksek ve stres ile başa çıkma, konu ve sorunlara olumlu ve esnek yaklaşma, problem çözme konularında kızlardan daha iyi olmaktadırlar (Bar-On, 2006, s: 13). Erkekler ve kızlardan sağlanan genel ölçüm değeri göstermektedir ki; iki cins de duygusal zekaya yönelik farklı yetenek ve becerilere sahip olmakta ve kuvvetli zayıf yönleri birbirini götürmekte, sonuç olaraksa cinsiyet farklılığı meydana gelmemektedir (Goleman, 2007, s: 368).

Aile ortamı

Roitmann'a göre bir kişinin dünyaya geldiği andan itibaren sahip olduğu yetenek ve beceriler ne seviyede olur ise olsun, tüm insanlar duygusal zeka beceri ve yeteneklerini sonradan elde edebilmektedirler. Goleman, duygusal zeka öğrenilebiliyor ise bu konuya yönelik aile fertlerinin bahsedilen beceri ve yetenekleri öğretme konusunda kendilerini sorumlu hissetmeleri gerektiğine vurgu yapmaktadır. Çocuklarını yetiştirerek yaşama hazırlama konusunda iki farklı çeşitte aile bulunmaktadır. Bahsedilen aile türlerinden birincisi duygulara yön vermekte olan aileler, diğeriye duyguları arka planda tutan ailelerdir (Roitman, 1999, s: 291).

Duyguları arka planda tutan aile türlerinde, çocuklarının duygu ve hisleri yoğun bir hale gelene kadar gösterilmekte olan şefkat ve ilgi bulunmaktadır. Fakat duygu ve hisler yoğunlaştığı zaman aile çocuklarına başa çıkabilmeleri adına direktifler vermektedir. Söz konusu varsayımda çocuklar duygu ve hislerin önem arz etmediğini ve anlamsız olduğunu düşünmekte ve kendileri ve çevrelerinde bulunan kişilerin duygularını anlamak konusunda zorluk çekmektedirler. Diğer aile türündeysen aileler, çocuklarının duygu ve hislerini fark etmelerine ve kendi duygularını yaşayıp büyümelerine izin vermektedir. Böylelikle çocuklar, duygu ve hislerini kontrol edebilen ve duygularının net bir şekilde farkına varabilen kişiler haline dönüşmektedirler (Roitman, 1999, s: 291).

Elias'ın, duygusal zeka kavramının gelişmesine katkı sağlaması için ailelere önermiş olduğu birtakım yollar bulunmaktadır. Örnek olarak çocuk yaştaki bireylere resimli bir kitaptan hikayeler anlatılırken, kahramanın yüz ifadelerine, söylemlerine ve görüşüne vurgu yaparak onun neler hissedebileceği sorulduğu zaman çocukların olaylarla duygular arasında daha rahat ilişki kurdukları görülmektedir. Ayrıca *“çocuklarınızı eğitirken onları sadece sözel olarak yönlendirmeyin, davranışlarınızla çocuklara daha kalıcı bir öğrenme modeli olabilirsiniz”* ifadesine yer vererek örnek olmanın önemine

vurgu yapmıştır (Roitman, 1999, s: 292). Fassler da duygusal zekanın gelişmesine katkı sağlamak için ailelere birtakım öneriler sunmuştur; *“Karar verme basamaklarınızı çocuğunuza hissettirin, öncelik belirlerken nelere dikkat ettiğinizi, sorunlu bölgelere nasıl yoğunlaştığınızı, kendi davranışlarınızı denetim altına alabilmek için neler yapabileceklerini ve insanların olaylar karşısında ne gibi tepkiler göstereceğini tahmin etmelerini öğretin. Onlarla iletişim halinde olun ve almış olduğunuz karar ve koyulan kurallarda her zaman istikrar gösterin”* (Roitman, 1999, s: 292).

Mizaç

Genel duygu dünyasının nitelik ve özellikleriyle yoğrulmuş olan ruhsal haller mizaç olarak ifade edilmektedir. Tüm insanların bir müddete kadar seçim yaptıkları bir his alanı bulunmaktadır. Mizacın şansa denk gelecek kalıtsal bir nitelik olarak değerlendirilmesi ve yaşamın gelişiminde söz sahibi olan itici bir kuvvet olan ve bilgi kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Tüm ebeveynler, dünyaya gelen çocuklarının bir mizaca sahip olduğunun farkına varmaktadırlar. Bahsedilen mizaç özelliklerinden bazıları şu şekilde sıralanabilmektedir (Goleman, 2003, s: 441):

- Atılganlık,
- Sakinlik,
- Baskın karakterlilik,
- Yumuşak başlılık.

Asıl merak edilmekte olan, bahsedilen özellik ve niteliklerin deneyimlerle değiştirilebilme olasılığıdır (Goleman, 2003, s: 441).

Anne-baba tutumları

Bireylerin duygusal zekalarını etkileyen bir başka değişken olarak da anne-baba tutumları olduğu söylenebilir (Tambağ, Kaykunoğlu, Gündüz & Demir, 2014). Albayrak Alan (2019) tarafından yapılan çalışmada algılananan anne-baba tutumlarının çocukların duygusal zekaları üzerinde anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur. Anne-babanın çocuklarıyla ilgilenmesi, onlara değer verdiğini göstermesi, onlarla konuşması, olumlu iletişim içerisinde olması, çocuğa duyulan güven, doğru şekilde rehberlik yapılması, düşüncelerine önem verilmesi, bireye olumlu rol model olunması vb. durumlar çocukların duygusal zekalarını olumlu yönde etkilediği söylenebilecektir.

2.3.5. Duygusal zekanın bileşenleri

Gardner ve Salovey duygusal zekaya yönelik yoğun çalışma ve araştırmalar gerçekleştirerek duygusal zeka kavramını meydana getiren bileşenleri 5 ana başlıkta birleştirmişlerdir.

Öz Bilinç: Kişinin kendini tanıma yeteneği ve bir duyguyu daha meydana gelmeden farkına varmasıdır. Yaşanılmakta olan an içerisinde duygu ve hislerin her saniyesinin farkına vararak yaşanması ruhsal açıdan olay ve durumları algılayabilme ve kendimizi anlama bakımından fazlasıyla önem arz etmektedir. Kendisini ve duygularını yakından tanımakta olan bireyler gelecek dönemde meydana gelebilecek olan olaylarla alakalı daha kesin adımlar atabilmekte ve başarı sağlayabilmektedirler (Goleman, 2003, s: 439).

Duyguları İdare Edebilme: Bireyin öz bilinci temel alıp duygu ve hislerini uygun olarak kontrol etme becerisidir. Birey, bahsedilen beceriyi kullandığı esnada sıkıntıyla karşı karşıya kaldığı zaman çoğunlukla huzursuzlukla da başa çıkmak zorunda kalmaktadır (Goleman, 2003, s: 439).

Kendini Harekete Geçirme: Kendini harekete geçirebilme yeteneği, bireyin bir amaca erişmesinde duyguları ve dikkatini kontrol etmesi, kendisini faaliyete geçirmesi ve yaratıcılık hislerini ortaya çıkarabilmesi adına gerekli görülmektedir. Bireyin duygusal manada otokontrol geliştirmesi, diğer bir ifadeyle uygun bir konumda doyuma ulaşması ve stres anında öfke kontrolünü sağlaması başarının temel anahtarı olarak kabul edilmektedir. Kendini harekete geçirmek performansını artırarak, kişinin daha üretken ve aktif bir hale gelmesini sağlamaktadır (Goleman, 2003, s: 440).

Başkalarının Duygularını Anlama: Bir bireyin öz bilinç geliştirebilmesi temelinde empati duyguları ile faaliyete geçerek çevresinde bulunan kişilerin nasıl hissettiklerini düşünmesini ve bu kişilerin sorun ve problemlerine daha duyarlı davranmaya başlamasını ifade etmektedir. Bahsedilen durumda onların insan bakımını kapsayan mesleklerde (idarecilik, hemşirelik, öğretmenlik ve satıcılık gibi) başarılı olmalarına katkı sağlamaktadır (Goleman, 2003, s: 440).

İlişkileri Yürütebilme: Popüler olmak, kişiler arası ilişkiler ve liderliğin altında yatmakta olan beceri bireylerin duygu ve hislerini idare etme olarak ifade edilmektedir. Söz konusu beceri ve yeteneklerini geliştiren kişiler, sosyal yaşamda fazlasıyla başarılı olmakta ve sürdürülebilir bir iletişim süreci geçirmektedirler. Nitekim bireyler, bahsedilen

yetenek ve becerilerini kullanmada farklılık gösterebilmektedirler. Örnek olarak kişi, kendi kaygılarını kontrol etmeyi başarıyor olsa da başka kişilerin kaygılarını hafifletme konusunda başarısız olabilmektedir. Sinir sistemi tabanlı yetenek ve becerileri geliştirmek, insan beynini devamlı olarak gelişerek öğrenen bir organ olmasından ötürü mümkün olmaktadır. Duygusal yetenek ve becerilerde yaşanan pürüzler üstünde çalışıldığı zaman tolere edilebilmektedir. İnsan hayatına etkide bulunan tepkiler ve alışkanlıklar yumağı, uygun gayret gösterildiği zaman rehabilite edilebilmektedir (Goleman, 2003, s: 440).

İnsanların duygu ve hislerini gerektiği durumda yansıtmaları, duyguları zihinsel süreçlerine dahil etmeleri çevrelerinde bulunan bireylerin duygu ve hislerinin farkına varması ve söz konusu duygu ve hislerin farklı olaylar içerisindeki yerini algılama gibi duygusal yatkınlıkları kapsayan duygusal zekadır (Law ve ark., 2004, s: 89). Duygusal zekanın IQ benzeri kişisel ve zihinsel bir ölçüm gibi yansıtılmasının yanlış olacağı ifade edilmiş ve duygusal zeka gündelik yaşamda rastlanılmış olan olaylar sırasında, olayların sonucuna yönelik bir tahmin yürütme konusunda önemli bir noktaya yönelmiştir (Law ve ark., 2004, s: 89).

2.3.6. Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler

Ebeveyn tutumlarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. İşte bunlardan bazıları:

Kültürel ve Sosyal Faktörler: Ebeveynlerin büyüdüleri kültür, toplum normları, değerleri ve beklentileri ebeveynlik tarzlarını etkiler. Ayrıca, sosyal destek sistemleri, ekonomik durum ve sosyal sınıf da ebeveynlik tutumlarını belirleyebilir.

Aile Geçmişi ve Deneyimler: Ebeveynlerin kendi ailelerinde yaşadıkları deneyimler, ebeveynlik yaklaşımlarını şekillendirir. Ebeveynlik tarzları genellikle ebeveynlerin kendi ebeveynlik deneyimlerinden etkilenir.

Bireysel Faktörler: Ebeveynlerin kişilik özellikleri, duygusal durumları, stres yönetimi becerileri ve ruh sağlıkları ebeveynlik tarzlarını etkiler. Örneğin, sabırlı, esnek ve empatik ebeveynler genellikle daha olumlu ebeveynlik yaklaşımlarına sahip olabilirler.

Çocuk Özellikleri: Çocuğun yaşına, cinsiyetine, sağlık durumuna ve davranışsal özelliklerine bağlı olarak ebeveynlik tarzları değişebilir. Örneğin, şiddetli bir çocuk veya özel ihtiyaçları olan bir çocuk, ebeveynlerin tepkilerini etkileyebilir.

Eğitim ve Bilgi Düzeyi: Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve bilgi seviyesi, çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ve becerilerini etkiler. Daha yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynler genellikle daha bilinçli ve sağlıklı ebeveynlik yaklaşımlarına sahip olabilirler.

Çevresel Faktörler: Ebeveynlerin yaşadığı çevre, güvenlik, erişilebilirlik ve kaynaklara erişim, ebeveynlik tarzlarını etkileyebilir. Örneğin, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, ebeveynlerin çocuklarına sağladığı destek ve kaynaklar açısından önemlidir.

Medya ve Teknoloji: Medya ve teknolojinin ebeveynlik üzerindeki etkisi giderek artmaktadır. Ebeveynlerin medya kullanım alışkanlıkları, çocuklarına ilişkin tutumlarını ve davranışlarını etkileyebilir (Tambağ, Kaykunoğlu, Gündüz & Demir, 2014).

Bu faktörlerin her biri ebeveynlik tarzlarını etkilerken, ebeveynlik karmaşık bir süreç olduğu için bu faktörler arasında etkileşimler de bulunabilir. Her aile ve her ebeveynlik deneyimi farklı olduğundan, ebeveynlerin tutumları ve davranışları da kişiseldir ve çeşitli faktörlere dayanır (Yıldız, 2004).

2.4. İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışı İlgili Araştırmalar aşağıda açıklanmıştır.

2.4.1. Ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmalar

Chiocca (2017), gerçekleştirmiş olduğu bu araştırmada, Amerikalı ebeveynlerin fiziksel cezanın çocuk yetiştirme yöntemi olarak kullanımı hakkında neye inandıklarını, fiziksel ceza hakkındaki bilgilerini nereden aldıklarını ve Amerikalı ebeveynlerin fiziksel ceza hakkındaki inançlarının fiziksel cezanın fiili kullanımına çevrilip çevrilmediğini daha iyi anlamak için 25 araştırma makalesini incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bir ebeveynin fiziksel cezayı onaylamasını etkileyen ana faktörlerin, fiziksel cezanın normatif olduğu ve çocuk yetiştirirken beklendiği inancı olduğunu göstermiştir; bebekler için bile ebeveynliğin gerekli bir parçasıdır ve ebeveyn, çocuk ve çevre arasındaki etkileşimleri içeren belirli stresörlerin fiziksel ceza kullanımını ortaya çıkarabileceği. Araştırma sonunda ise, ebeveynlerin fiziksel ceza kullanımına ilişkin

tutum ve inançlarını değiştirmede hangi yöntemlerin etkili olduğunu belirlemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

Chung ve Meuleman (2017), gerçekleştirmiş oldukları araştırmada hem bireysel hem de ulusal düzeyde nesnel ve öznel göstergelerle ölçülen mevcut politika sağlama yapılarının, Avrupa ülkelerindeki ebeveynlerin çocuk bakımının kamuya sağlanmasını ne ölçüde desteklediğini nasıl etkilediğini incelemektedirler. Mevcut provizyon yapılarının göreceli önemi, daha sonra diğer refah tutumu belirleyicileriyle karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, genel olarak Avrupa’da yer alan anne ve babaların kamuya açık çocuk bakımı sunumunu ciddi oranda desteklediğini göstermektedir.

Faria ve ark. (2017), gerçekleştirdikleri bu araştırmada, pediatrik randomize kontrollü çalışmalarda ve klinik bakımda plasebo kullanımına ilişkin ebeveyn tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma, Eylül ile Kasım 2014 aralığını kapsamaktadır. Araştırmada toplanan veriler, on sekiz yaşının altında çocuklara sahip olan ebeveynlere uygulanan çevrimiçi anket yolu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, ankete katılan ebeveynlerin çoğunun, plaseboları pediatrik çalışmalarda ve klinikte bazı koşullar için aldatma uygulaması olmadan etik ve güvenli kullanım için kılavuzların oluşturulmasıyla kullanma fikrini kabul etmiştir. Bu araştırma, uygun plasebo kullanımına ilişkin genel olarak olumlu ebeveyn desteği ışığında pediatrik deneme tasarımı ve klinik tedaviyi yeniden gözden geçirme ihtiyacını göstermektedir.

Mohr-Schroeder ve ark. (2017)’nin gerçekleştirmiş oldukları bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin matematiğe karşı tutumlarını, öğrencilerinin matematiğe karşı tutumlarını ve ebeveynlerin tutumlarının öğrencilerin matematiğe karşı tutumları üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırmada kullanılan veri analizleri, ebeveynlerin ve öğrencilerin matematiğe karşı tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif korelasyonlar ortaya koymuştur. Ek olarak, ebeveynlerin matematik tutumu, öğrencilerin matematiğe karşı tutumlarını önemli ölçüde öngörmüştür. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin tutumlarının, öğrencilerin matematiğe yönelik tutumları üzerindeki etkisini anlayarak, okul çabaları ebeveynler arasında matematiğe yönelik olumlu tutumları teşvik etmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Demirsu (2018)’yun yapmış olduğu bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencisi olan kişilerde algılanan anne baba tutumları (duygusal sıcak, reddedici ve aşırı koruyucu) ile devamlı kaygı seviyesi arasında bulunan ilişkiyi ve söz konusu ilişkide kaygı

duyarlılığıyla psikolojik dayanıklılık düzeyinin aracı rol oynayıp oynamadığını saptamaktır. Bu çalışmaya, İstanbul ve Kocaeli şehirlerinde yaşamakta olan, devlet ve özel üniversitelerinde lisans seviyesinde eğitim alan on sekiz ile otuz üç yaşları arasında olan yüz yetmiş beşi kadın ve iki yüz onu erkek olacak şekilde toplam üç yüz seksen beş birey dahil olmuştur. Araştırma gerçekleştirilmiş olan korelasyon analizi neticesinde, algılanmış olan anne baba tutumlarından reddedici ve aşırı koruyucu tutumların, devamlı kaygı ve kaygı duyarlılığıyla anlamlı seviyede olumlu, psikolojik dayanıklılıkla anlamlı seviyede olumsuz ilişkide olduğu tespit edilmiştir.

McCann ve ark. (2018), gerçekleştirmiş oldukları bu çalışmada, gelecekteki sağlık planlaması ve politikasını bilgilendirmenin bir yolu olarak miyopi gelişimi ve kontrolüne yönelik ebeveyn tutumları anlayışımızı artırmayı amaçlamaktadırlar. Araştırma sonucunda, miyopiye yönelik ebeveyn tutumlarının, sağlık riski ile ilgili olarak tipik olarak umursamaz olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ebeveynlerin çocukların bu tür risk faktörleriyle ilgili davranışları ve seçimleri üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, miyopinin halk sağlığı önemine karşı toplumsal duyarlılığa akut bir ihtiyaç olduğunu gösteren özellikle endişe verici olduğunu göstermektedir.

Okumuş ve Parlar (2018), yaptıkları bu çalışmada çocuk yaştaki bireylerin sosyal medyayı kullanma amaçları ve anne babaların çocuklarına yönelik hangi tutumları benimsemiş olduklarını araştırmışlardır. Yapılan bu çalışma, nicel araştırma modelleri arasında yer alan ilişkisel tarama olarak tasarlanmış ve ölçme aracı olarak anketten yararlanılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu 2016-2017 eğitim ve öğretim döneminde İstanbul'un Üsküdar ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'e bağlı özel ve resmi orta okullar da okuyan beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta eğitim gören bin doksan altı öğrenci dahil olmuştur. Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara göre, öğrencilerin neredeyse tümü sosyal medya kullandıkları ve kullanıcıların çoğunun evde mobil iletişim aralarından yararlandıkları tespit edilmiştir. Bunun haricinde, sosyal medya kullanım sıklığı ve süresinin aile iletişim ve etkileşimine negatif olarak yansıdığı gözlemlenmiştir.

Yaman (2018)'un gerçekleştirmiş olduğu bu çalışmanın amacı, okul öncesi çocuklarda anne baba tutumlarıyla çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme yetenekleri arasında bulunan ilişkiyi ele almaktır. Bu çalışmanın örneklemini, MEB'e bağlı olan resmi ve özel anaokulları ve kreşlerde öğrenci olan dört ve beş yaşında olan yüz iki (elli beş erkek ve kırk yedi kız) çocuk ve ebeveynlerinden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan değişkenler arasında anlam ifade ettiği görülen farklı bir ilişki tespit

edilmemiştir. Bu çalışma, çocuk yaştaki bireylerin duygu düzenleme yetenekleri üstünde, demokratik ebeveyn tutumunun pozitif, otoriter ebeveyn tutumununsa negatif yönlü etkiye sahip olduğunu düşündürmektedir. Bahsedilen sonuç, çocukların gelişim özellik ve niteliklerine göre esnek tutumlar içerisinde olabilen, sınır koyma yeteneğini yeterli seviyede tutabilen ebeveyn tutum ve davranışlarının önem ve değerini göstermektedir.

Arabacıoğlu (2019) gerçekleştirdiği bu araştırmada, beş yaşında olan çocukların okula adaptasyon seviyeleriyle anne ve babalarının tutumları ve çocukların mizaçları arasında bulunan ilişkinin tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada sonucunda, kızların okula adapte olma puanlarının erkeklere nazaran daha yüksek olduğu, annelerin demokratik anne baba tutumları artış gösterdikçe çocukların okul adapte olmalarının da artış gösterdiği, çocukların mizaç özellikleri ve ebeveyn eğitim düzeyleriyle okula adaptasyon seviyeleri arasında bir ilişkinin bulunmadığı, öncesinde aynı anaokuluna giden çocukların, genel okula adapte olma seviyelerinin daha öncesinde hiç anaokuluna gitmeyen çocuklara nazaran ve öncesinde farklı anaokuluna gitmiş olan çocuklara nazaran daha yüksek olduğu, çocukların cinsiyetlerinin, çocukların mizaç özellikleri ve annelerin ebeveyn tutumları üstünde herhangi bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır.

Uykan ve Akkaynak (2019), gerçekleştirmiş oldukları bu çalışmada okul öncesi eğitim gören çocukların ebeveyn tutumlarının ve öz düzenleme yeteneklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu bağlamda yüz annenin çalışmaya dahil edilmesi sağlanmıştır. Cinsiyet faktörü dışında, ebeveynin eğitim durumu, sosyal ve ekonomik seviyesi, okul öncesi eğitime ayrılmış olan süre faktörlerinin tümünün çocukların öz düzenleme yetenekleri ve anne baba tutumları üstünde etki sahibi olduğu tespit edilmiştir. Bunun haricinde anne ve baba tutumlarından yalnızca otoriter ve demokratik tutumun öz düzenleme yeteneği üstünde etki sahibi olduğu görülmüştür. Demokratik tutum artış gösterdikçe öz düzenleme yeteneği artmakta, otoriter tutum artış gösterdikçe ise öz düzenleme yeteneği azalmaktadır.

Engin (2020) yapmış olduğu bu çalışmada, ilkokul öğrencilerinin akademik başarı ve motivasyonlarını ebeveyn tutumları, öğretmen motivasyonu, öğretmen öz yeterliliği ve liderlik algısı açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın araştırma modeli betimsel araştırma modeli olarak tasarlanmış olup, çalışmada elde edilen veriler 2017-2018 eğitim ve öğretim yılları arasında dördüncü sınıf öğrencilerine eğitim veren 60 ilkokul öğretmeninden ve 1476 dördüncü sınıf ilkokul öğrencisinden elde edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, babaların eğitim düzeyinin yüksek olması,

öğretmenlerin motivasyonlarının yüksek olması ve ailede demokratik bir tutumun olmasının öğrenci başarısını pozitif olarak etkileyen bazı faktörler olduğunu göstermektedir. Bulgular ayrıca demokratik ebeveyn tutumunun ve yüksek düzeyde öğretmen motivasyonunun öğrenci motivasyonunu artırdığını göstermektedir. Ayrıca ihmal edilen ebeveyn tutumunun öğrenci başarısını ve motivasyonunu olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır.

Zhang ve ark. (2020)'nin gerçekleştirmiş oldukları bu çalışmanın amacı, Çinli ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocukları ile cinsel istismarı önleme eğitimi konusundaki tutumlarını, bilgilerini ve uygulamalarını araştırmak ve çocuk cinsel istismarı önleme konusunda ebeveyn eğitici uygulamalarının ilişkili faktörlerini araştırmaktır. Pekin'de bulunan üç anaokulundaki on altı sınıftan küçük çocukların 440 ebeveyni anketi anonim ve gönüllü olarak doldurulmuştur (yanıt oranı = %80). Ebeveynlerin üçte birinden azı, çocukların en çok tanıdık kişiler tarafından cinsel istismara uğradığına ve ebeveynlerin %30'undan azı, bir çocuk cinsel istismara uğradıysa, genellikle belirgin bir fiziksel kanıt olmayacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada ebeveynlerin, çocuk cinsel istismarının koruyucu becerilerini küçük çocuklarıyla tartışmak konusunda isteksiz oldukları tespit edilmiştir.

Avci ve ark. (2023), gerçekleştirmiş oldukları bu araştırmada, koruyucu talepkar, otoriter ve demokratik ebeveyn tutumları, obsesif kompulsif bozukluk ve Instagram bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Değişkenler arasında bulunan yapısal ilişkilerin kullanıldığı korelasyonel araştırma tasarımına dayanmaktadır. Bu araştırma Instagram kullanan dört yüz yirmi bir üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak, obsesif kompulsif bozukluğu azaltmak ve gençler arasında Instagram bağımlılığını önlemek için stratejik bir hamle hazırlanırken koruyucu / talepkar ebeveyn katılımı düşünülmemesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir.

2.4.2. Duygusal zeka ile ilgili araştırmalar

Deniz ve ark. (2017)'nin yaptıkları bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalık düzeyleriyle psikolojik iyi oluşları arasında bulunan ilişkide duygusal zeka kavramının aracılık rolünün bulunup bulunmadığını tespit etmektir. Bu çalışma, ilişkisel tarama modeline uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Çalışmaya bir devlet

üniversitesini eğitim fakültesinden üç yüz elli beş birinci sınıf öğrencisi dahil olmuştur. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, duygusal zeka kavramının bilinçli farkındalıkla psikolojik iyi oluş arasında bulunan dolaylı tesirinin anlam ifade ettiği tespit edilmiştir. Farklı bir deyişle, üniversite öğrencisi olan kişilerin bilinçli farkındalıklarıyla psikolojik iyi oluşları arasında bulunan ilişkide duygusal zekanın tam aracılık vazifesi üstlendiği saptanmıştır. Sonuç olarak, öğrenci bireylerin bilinçli farkındalık düzeylerinin artış göstermesi, onların duygusal zekalarını artırabilmekte ve söz konusu artışla beraber psikolojik iyi oluşları kuvvetlenebilmektedir.

Lewis ve ark. (2017)'nin gerçekleştirdikleri bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin klinik yerleştirme deneyimleri sırasında ortaya çıkan duygusal zeka ve duygusal olaylar hakkındaki mevcut bilgi durumunu araştırmaktır. Araştırma sonucunda 4 ana bulgu tespit edilmiştir; (1) duygusal zeka stresi tamponlamaktadır; (2) duygusal zeka, yaşam sonu bakımıyla ilişkili kaygıyı azaltmaktadır; (3) duygusal zeka etkili iletişimi desteklemektedir ve (4) duygusal zeka hemşirelik performansını artırmaktadır.

Maamari ve Majdalani (2017), gerçekleştirdikleri bu araştırmada, duygusal zekanın liderin uygulamalı liderlik tarzı (arabulucu) üzerindeki etkisini ve bu tarzın, çalışanların örgütsel vatandaşlığı (sorumluluk, ödül ve sıcaklık ve destek) üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadırlar. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, liderlerin duygusal zekasının liderlik tarzını etkilediğini göstermektedir. Dahası, liderlerin tarzı, ilgili çalışanların örgütsel iklim hissini değişen düzeylerde doğrudan etkilemektedir. Farklı stiller arasındaki varyansın küçük olduğu bulunmuştur.

Aslan (2018), gerçekleştirdiği bu çalışmada sağlık personellerinde duygusal tükenme, iyileşme, problem odaklı stres ile baş etme ve duygusal zeka ilişkilerini araştırmıştır. Çalışma, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Marmara Bölgesi olacak şekilde üç farklı bölgeden altı hastaneden toplamda iki yüz doksan bir sağlık personeliyle yapılmıştır. Araştırma neticesinde duygusal zekanın, sorun odaklı stres ile baş etmeyi olumlu olarak etkilediği, sorun odaklı stres ile baş etme davranışının da iyileşmeyi artırdığı ve duygusal tükenmeyi azalttığı sonucuna varılmıştır.

Atoum ve Al-Shoboul (2018) yaptıkları bu araştırmada, Ürdünlü 9. sınıf öğrencilerinin (732) örnekleminde aile, öğretmen, arkadaş ve sosyal medya ağından gelen duygusal desteği ortaya çıkarmayı ve duygusal destek ile duygusal zeka arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçları yüksek seviyede duygusal

destek göstermiştir ve duygusal destek (aile, öğretmen, arkadaşlar ve ağ) ile duygusal zeka arasında anlamlı pozitif ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, aile ve arkadaş duygusal desteği, duygusal zekanın değişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Pekaar ve ark. (2018), gerçekleştirmiş oldukları bu araştırmada, duygusal zekayı ölçmek için bir araç geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu yeni ölçek, benlik ve diğer odaklı duygu değerlendirmesi ve duygu düzenlemesi olmak üzere 4 faktör arasında ayırım yapmaktadır. Rotterdam Duygusal Zekâ Ölçeği, kendi bildirdiği diğer duygusal zeka araçlarıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu ve bir yetenek duygusal zeka testi, bilişsel zeka ve kişilik ile zayıf ila orta derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Dahası, kendi kendine odaklanan duygu düzenlemesi, öğretmenlerin algılanan stresi ile negatif ilişkiliyken, diğer odaklı duygu düzenlemesi, öğretmenlerin işe katılımı, iş arayanların diğer puan alan görüşme performansı ve liderlerin dönüşümsel liderlik tarzı ile pozitif ilişkili olarak saptanmıştır.

Coşkun (2019)'un gerçekleştirmiş olduğu bu araştırmanın temel amacı, belirsizlik ve duygusal zekaya tahammülsüzlüğün, stres ile baş etme stillerine olan etkisini incelemektir. Araştırma, İstanbul şehrinde farklı özel ve devlet üniversitelerinde öğrenci olan üç yüz kırk dokuz öğrencinin gönüllü olarak katılımıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; stres ile baş etme stilleri, belirsizliğe tahammülsüzlük ve duygusal zeka arasında istatistiksel bir şekilde anlamlı ilişkiler saptanmış ve duygusal zeka kavramının sorun odaklı baş etme yöntemlerini pozitif olarak etkilediği, belirsizliğe tahammülsüzlüğünse duygu odaklı baş etme yöntemlerini etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları ilgili literatür kapsamında tartışılmıştır.

Wen ve ark. (2019) yapmış oldukları bu çalışmada, duygusal zeka ve duygusal emeğin iş tatmini üzerindeki etkilerini, duygusal zeka ile iş tatmini arasında arabulucu olarak yüzeysel ve derin oyunculuk stratejilerini ve arabuluculuk etkilerine moderatör olarak algılanan örgütsel desteği öne süren, denetimli bir arabuluculuk modelinde incelemişlerdir. İki yüz yetmiş dokuz Çinli otel çalışanından meydana gelen bir örneğe dayanarak, sonuçlar şunu göstermiştir: 1) derin oyunculuk, duygusal zekanın iş tatmini üzerindeki etkisine kısmen aracılık ederken, yüzey oyunculuğu arabuluculuk yapmamıştır; 2) Algılanan örgütsel destek, duygusal zeka ile iş tatmini arasındaki derin

eylemin arabuluculuğunu etkin bir şekilde yönetmiştir; ancak arabulucu olarak yüzeysel eylemde ılımlı arabuluculuk bulunamamıştır.

Abdel-Fattah (2020) gerçekleştirdiği bu araştırmada, genel olarak krizler ile yüzleşme konusunda duygusal zeka ve duygusal istikrarın rolüne ve günümüze kadar küresel etkisi olan mevcut Covid-19 krizine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Araştırma verileri, özellikle “*Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri*” olarak son uluslararası bilimsel konular ve yayınlar olmak üzere farklı kaynaklardan toplanmıştır. Araştırmada toplanmış olan veriler, tüm dünyada insan üzerindeki fiziksel ve psikolojik etki arasındaki korelasyonun temizlenmesini gerektiren mevcut korona virüsü pandemisi konusunda farkındalık eksikliğinin olduğunu ortaya koymuştur.

Ertuğrul ve Kutluca (2020)’nın gerçekleştirmiş oldukları bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem öğretmenlerinin duygusal zekalarıyla sorun çözme yetenekleri arasında bulunan ilişkiyi araştırmaktır. Bu araştırmanın diğer amacıysa, okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekalarını ve sorun çözme yeteneklerini farklı unsurlar açısından incelemektir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda; okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zeka bakımından ortalama puanlarının düşük olduğu neticesine ulaşılmıştır. Duygusal zekanın zaman içerisinde geliştirilebilecek olduğu düşünüldüğü zaman, okul öncesi öğretmenlerine bu konuya yönelik hizmet içi eğitim verilmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir; Duygusal zeka geliştirmekte olan okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi çocuklara duygusal zeka geliştirmeye ilişkin eğitim vermeleri için sağlanabileceği varsayılmıştır. Bir diğer sonuçsa duygusal zekayla problem çözme arasında düşük de olsa pozitif yönlü ve anlam ifade eden bir ilişki olduğudur. Problem çözmedeki başarının artırılmasında duygusal zekanın belli bir oranının olduğu düşünüldüğünde, duygusal zekanın eğitim süreçlerine dahil edilmesinin problem çözmede olumlu sonuçlar doğuracağı varsayılmaktadır.

Fteiha ve Awwad (2020) yapmış oldukları bu araştırmada, Goleman’ın Duygusal Zeka Kuramından yararlanarak iki yüz altmış beş öğrenciden oluşan bir grupta duygusal zeka ile stresle başa çıkma tarzı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, motivasyon ve empati için duygusal zekanın en yüksek ortalama değerini göstermiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı aktif problem ve duygusal başa çıkma davranışı göstermiştir; fakat Aktif Duygusal ve Problemlerle Başa Çıkma ile ilişkili alanlar için duygusal zeka ile stresle başa çıkma tarzı arasında güçlü, pozitif bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin stresle başa çıkma stratejilerini

kullanmada etkili oldukları ortaya koyulmuş ve profesörlerin öğrencilere duygusal zeka ve stresle başa çıkma stilleri konusunda rehberlik etmeleri önerilmiştir.

Kaynak ve Tunç (2021), yapmış oldukları bu çalışmada, eğitim fakültesindeki öğrenci bireylerin saldırganlık seviyeleri ve duygusal zeka seviyeleri arasında bulunan ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışma, ilişkisel tarama modeline göre düzenlenmiştir. Çalışmanın örneklemi, 2012 ile 2013 eğitim-öğretim yılları arasında Gaziantep Üniversitesine bağlı olan Eğitim Fakültelerinde eğitim alan öğrenciler arasından rastgele belirlenmiş dört yüz seksen yedi öğrenciden meydana gelmektedir. Çalışmada, “*Duygusal Zeka Ölçeği*” ve “*Saldırganlık Ölçeği*” veri toplama araçları şeklinde tercih edilmiştir. Araştırmada ulaşılan verilerin analizleri neticesinde, saldırganlık ölçeğinden ulaşılan toplam puanlar ile duygusal zeka ölçeğinden ulaşılan puanlar arasında orta seviyede ters yönlü anlam ifade eden bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunun haricinde gerçekleştirilmiş olan regresyon analizi neticesinde duygusal zeka seviyesinin, saldırganlık seviyesi üstünde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Buna göre araştırmada çocuklukta ebeveyn tutumlarının duygusal zeka gelişimine etkisinin incelenmesi bir ölçek yardımıyla var olduğu şekliyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada, çocukluk döneminde çocukların anne ve babalarından gördükleri tutum ve davranışların duygusal zeka gelişimlerine olan etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bilimsel araştırmalar yapılırken, çalışmayı organize etmek, veri toplama araçlarını belirlemek, veri elde etmek, bulguları oluşturmak ve araştırma sonucunda elde edilen sonuçları bilimsel bir temele dayandırmak için çeşitli araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Nicel araştırma, olgu ve olayları öznellikten çıkarıp nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak anlamlı bir şekilde ifade edilebilir haliyle ortaya koyan bir araştırma türüdür (Büyüköztürk, 2013). Nicel araştırma modelinde, araştırılan konuya ilişkin, araştırma evrenini temsil edecek olan örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmektedir. Bu araştırmalarda araştırma evreninin araştırma konusu hakkındaki görüşlerinin yönelimi incelenmektedir (Büyüköztürk, 2013). Bu noktada dikkat edilmesi gereken kısım araştırma evrenini temsil edecek olan örneklemin doğru seçilmesi ve seçilen bu örnekleme doğru soruların yöneltilmesi gerektiğidir. Bu bağlamda bakıldığında söz konusu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden anket metodunun kullanılması uygun bulunmuştur.

Ayrıca nicel araştırmalarda araştırma evreni içinden alınan örneklemin demografik özellikleri, belirlenen konulara ilişkin görüşleri, konuya ilişkin tercihleri tespit edilmeye çalışılır (Bahtiyar ve Can, 2016). Bu yönüyle çalışmada toplam puanın konuya ilişkin tespit edilen değişkenlere göre aralarındaki farklılık incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın örneklemini İstanbul'da Medipol, Ticaret ve Üsküdar Üniversitesi'nde eğitimlerini sürdüren 320 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi tamamen hazır, hızlı ve kolay erişilebilir öğelere dayanır. Araştırmalarda en yaygın kullanılan örneklem seçim yöntemidir (Patton, 2005). Kalabalık bir evrenden rastgele seçim yapıldığı ve en kolay ulaşılabilen katılımcılar örneklemini oluşturduğu için hazır, hızlı ve kolay ulaşılabilen öğelere dayanır. Araştırmada örnekleme alınacak sınırlı sayıdaki vakadan en fazla bilginin nereden elde edilebileceği dikkate alınır ve örneklem buna göre seçilir (Vogt ve ark., 2012). Evrenin 500 bin kişiden fazla olduğu durumlarda 300 kişilik bir örneklem grubunun evreni temsil etmek için yeterli olduğu belirtilmektedir (Nunnally, 1978). Dolayısıyla çalışmanın 320 katılımcı ile gerçekleştirilmesi evreni temsil etmek için yeterli görülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan anket formu kişisel bilgi formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği ve Duygusal Zeka Ölçeği olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Çalışmaya katılan katılımcıların cinsiyet, yaş, kendi dahil kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk, öğrenimini sürdürdüğü üniversite, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve aile ekonomik durumu gibi kişisel bilgilerinin yer aldığı 8 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları ölçeği – çocuk formu (KAET-Ç)

Arrindell ve ark. (1999) tarafından bireylerin algıladıkları anne-baba tutumlarını belirlemek ve değerlendirmek amacıyla geliştirilen Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği kısa formu, Dirik ve ark. (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Üç alt boyut ve toplamda 23 maddeden oluşan ölçek kısa formu, her madde için 1 ile 4 arasında (1: hiçbir zaman, 2: arada sırada, 3: sık sık ve 4: her zaman) puanlama ile değerlendirilmektedir. Ölçeği oluşturan alt boyutlar ise reddetme, duygusal yakınlık ve aşırı korumacılıktır. Ölçeğin Cronbach Alpha değerinin yüksek (≥ 0.72) olduğu bulunmuş ve geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin

orijinal formunda ifade edildiği gibi 17. madde ters kodlanmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler ise reddetme alt boyutu için; 1, 4, 7, 13, 15, 16, 21, duygusal yakınlık alt boyutu için; 2, 6, 9, 12, 14, 19, 23 ve aşırı koruyuculuk alt boyutu için; 3, 5, 8, 10, 11, 17, 18, 20, 22'dir. Ölçeğin Türkçe formunda iç tutarlılık katsayıları duygusal yakınlık, aşırı korumacılık ve reddetme için sırasıyla 0.79, 0.73 ve 0.71 olarak bulunmuştur ve buna göre ölçeğin ülkemizde de rahatça uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilmiştir.

3.3.3. Asıl form schutte duygusal zeka ölçeği-33-Tr (SDZT-33-Tr)

Schutte ve ark. (1998) tarafından geliştirilen ölçek Tatar ve ark. (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek ilk geliştirildiği şekliyle 33 madde ve tek faktörlü bir yapıdan meydana gelmektedir. Ölçekte yer alan her madde 1 ile 5 arasında (1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: fikrim yok, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum) puanlama ile değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak bulunmuş ve oldukça güvenilir bir ölçek olduğu ifade edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bilimsel araştırmalar yapılırken dikkat edilmesi gereken önemli süreçlerinden birisi verileri çözümleme kısmı olacaktır. Araştırmada elde edilen verilerin araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmaya uygun veri çözümleme yöntemleri ile çözülmesi ve doğru yorumlanması gerekir. Araştırmadan elde edilen verilerin nicel ya da nitel olma durumuna göre araştırmacılar tarafından dikkate alarak söz konusu süreçte önemli bazı ayrıntılara yönelik bilgiye sahip olmaları gereklidir. Bu nedenle çalışmanın veri analizinde SPSS 22.0 kullanılmıştır.

Tablo 1: Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği

	Madde Sayıları	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları
Reddetme	7	0,724
Duygusal Yakınlık	7	0,768
Aşırı Koruyuculuk	9	0,791
SDZT-33-TR	33	0,740

Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini belirlemek için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeklerin Cronbach alfa katsayısı 0,741 ve 0,740 çıkmıştır. Cronbach alfa katsayısına göre bir ölçeğin güvenilir olarak kabul

edilmesi için Cronbach alfa değerinin 0,70 ve üstü değerlerde olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2002). Elde edilen kat sayı değerlerinin 0,70'ten büyük olması bu araştırmada kullanılan ölçeklerin yüksek güvenirlikte bir ölçek olduğunu gösterir.

Tablo 2: Araştırmanın normallik analizi

	N	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Reddetme	320	1,4607	,32567	,144	-1,481
Duygusal Yakınlık	320	2,8853	,49400	,093	-,545
Aşırı Koruyuculuk	320	2,3771	,55057	,239	-1,473
SDZT-33-TR	320	3,8111	,27598	,218	-,555

Araştırma verilerinin parametrik ya da parametrik olmayan analiz yöntemlerinden hangisinin kullanılacağına karar vermek adına verilerin normallik testine tabi tutulması gerekmektedir. Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunun incelenmesi için yapılan temel işlem çarpıklık ve basıklık değerlerinin hesaplanmasıdır. Ölçek puanlarından elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir. Buna göre ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Ayrıca ilgili ölçek ve boyutlarına ilişkin histogramlar, grafikler ve varyasyon katsayıları da incelenerek normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda analizlerde parametrik yöntemler kullanılmıştır. Analizlerde test tekniklerinden bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulguların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	227	70,9
	Erkek	93	29,1
Yaş	20	20	6,3
	21	92	28,7
	22	43	13,4
	23	124	38,8
	24	25	7,8
	25	16	5,0
Kaçınıcı Çocuk	1	174	54,4
	2	105	32,8
	3	17	5,3
	4	24	7,5
Üniversite	İstanbul Medipol Üniversitesi	157	49,1
	İstanbul Ticaret Üniversitesi	124	38,8
	Üsküdar Üniversitesi	39	12,2
Anne Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	73	22,8
	Ortaokul mezunu	64	20,0
	Lise mezunu	127	39,7
	Üniversite mezunu	41	12,8
	Yüksek lisans- Doktora	15	4,7
Baba Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	71	22,2
	Lise mezunu	120	37,5
	Üniversite mezunu	129	40,3
Aile Ekonomik Durumu	Orta	278	86,9
	Yüksek	42	13,1
Toplam		320	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklere göre dağılımları incelendiğinde cinsiyet bakımından %70,9'unun kadın olduğu, %29,1'in ise erkek olduğu belirlenmiştir. Yaş bakımından katılımcıların %6,3'ü 20 yaşında, %28,7'si 21 yaşında, %13,4'ü 22 yaşında, %38,8'i 23 yaşında, %7,8'i 24 yaşında ve %5'i 25 yaşındadır. Araştırmaya katılan bireylerin kaçınıcı çocuk olduklarına yönelik bulgular incelendiğinde %54,4'ünün 1. kardeş olduğu, %32,8'inin ikinci çocuk olduğu, %5,3'ünün 3. çocuk olduğu ve %7,5'inin 4. çocuk olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencileri öğrenim

gördükleri üniversite incelendiğinde 49,1'ini İstanbul Medipol Üniversitesi, %38,8'inin İstanbul Ticaret Üniversitesi ve %12,2'sinin Üsküdar Üniversitesi'nde ödüllendirmiştir. Katılımcıların anne eğitim durumu bakımından %22,8'inin ilkokul mezunu olduğu, %20'sinin ortaokul mezunu, %39,7'sinin lise mezunu, %12,8'inin üniversite mezunu ve %4,7'sinin lisansüstü mezunu olduğu belirlenmiştir. Baba eğitim durumu bakımından katılımcıların %22,2'si ilkokul mezunu, %37,5'i lise mezunu ve %40,3'ü üniversite mezunudur. Sosyal ekonomik düzey bakımından katılımcıların %86,9'u orta, %13,1'i ise yüksek düzeyde aile gelir durumuna sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4: Katılımcıların cinsiyetlerine göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Ortalama	SS	t	P
Reddetme	Kadın	227	1,4355	,31294	-2,177	,030
	Erkek	93	1,5223	,34897		
Duygusal Yakınlık	Kadın	227	2,9874	,40319	5,200	,000
	Erkek	93	2,6359	,59855		
Aşırı Koruyuculuk	Kadın	227	2,3779	,54083	,039	,969
	Erkek	93	2,3751	,57663		
SDZT-33-TR	Kadın	227	3,7785	,24036	-2,919	,004
	Erkek	93	3,8905	,33643		

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlara veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne baba tutumlarından reddetme ($t = -2,177$) ve duygusal yakınlık ($t = 5,200$) puanlarında anlamlı farklılık meydana geldiği, aşırı koruyuculuk ($t = ,039$) puanlarında ise anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir ($p < ,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin aritmetik ortalama puanları incelendiğinde erkek katılımcılarda reddetme kadınlarda ise duygusal yakınlık ebeveyn tutumu algısının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka ($t = -2,919$) düzeylerine (SDZT-33-TR) ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p < ,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin aritmetik ortalama puanları incelendiğinde erkeklerde duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: Katılımcıların yaşlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması

	Yaş	N	Ortalama	SS	F	P
Reddetme	20	20	1,4571	,14361	11,821	,000
	21	92	1,5140	,37770		
	22	43	1,3455	,34466		
	23	124	1,5565	,28033		
	24	25	1,1943	,13603		
	25	16	1,1429	,00000		
Duygusal Yakınlık	20	20	3,2286	,28721	6,477	,000
	21	92	2,9317	,39930		
	22	43	2,8538	,57944		
	23	124	2,8767	,53307		
	24	25	2,4629	,47610		
	25	16	3,0000	,00000		
Aşırı Koruyuculuk	20	20	2,7556	,16754	17,307	,000
	21	92	2,6739	,61805		
	22	43	2,1680	,45385		
	23	124	2,3082	,50409		
	24	25	1,9956	,15870		
	25	16	1,8889	,00000		
SDZT-33-TR	20	20	4,1212	,30462	38,011	,000
	21	92	3,7773	,14209		
	22	43	3,8922	,34849		
	23	124	3,6742	,22297		
	24	25	3,8921	,11542		
	25	16	4,3333	,00000		

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlara veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar yaş değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne baba tutumlarından reddetme ($F= 11,821$) ve duygusal yakınlık ($F= 6,477$) ve aşırı koruyuculuk ($F= 17,307$) puanlarında anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda 21 ve 23 yaş grubundaki katılımcıların reddetme düzeylerinin 24-25 yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. duygusal yakınlık bakımından 20 ve 25 yaş grubundaki katılımcıların 24 yaşındaki katılımcılara göre duygusal yakınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyuculuk puanları bakımından 20, 21 ve 23 yaş grubundaki katılımcıların aşırı koruyuculuk düzeylerinin diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, 24 ve 25 yaş grubundaki katılımcıların ise aşırı koruyuculuk anne baba tutum algısının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka ($F= 38,011$) düzeylerine (SDZT-33-TR) ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda 20 ve 25 yaş grubundaki katılımcıların diğer yaş gruplarında olan katılımcılara göre duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların kaçınıcı çocuk olduklarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması

	Kaçınıcı Çocuk	N	Ortalama	SS	F	p
Reddetme	1	174	1,5755	,32052	23,060	,000
	2	105	1,3714	,30983		
	3	17	1,2857	,00000		
	4	24	1,1429	,00000		
Duygusal Yakınlık	1	174	2,9015	,41942	17,038	,000
	2	105	2,9959	,57875		
	3	17	2,1429	,00000		
	4	24	2,8095	,27517		
Aşırı Koruyuculuk	1	174	2,6079	,54730	32,705	,000
	2	105	2,1852	,45959		
	3	17	1,8889	,00000		
	4	24	1,8889	,00000		
SDZT-33-TR	1	174	3,8400	,22830	42,855	,000
	2	105	3,6482	,26722		
	3	17	3,9697	,00000		
	4	24	4,2020	,18970		

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlara veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar kaçınıcı çocuk olduğu değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne baba tutumlarından reddetme ($F= 23,060$) ve duygusal yakınlık ($F= 17,038$) ve aşırı koruyuculuk ($F= 32,705$) puanlarında anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda 1. çocuk olan katılımcılarda 4. çocuk olanlara göre reddedici anne baba tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Duygusal yakınlık bakımından 1., 2. ve 4. çocuk olan katılımcılarda 3. çocuk olanlara göre duygusal yakınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyuculuk bakımından 1. çocuk olan katılımcılarda diğer katılımcılara göre aşırı koruyuculuk düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka ($F= 42,855$) düzeylerine (SDZT-33-TR) ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda 4. çocuk olan katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların anne eğitim durumlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması

		N	Ortalama	SS	F	p
Reddetme	İlkokul mezunu (1)	73	1,5871	,30170	8,770	,000 (1,4>2)
	Ortaokul mezunu (2)	64	1,2969	,27213		
	Lise mezunu (3)	127	1,4409	,33625		
	Üniversite mezunu (4)	41	1,5645	,35276		
	Yüksek lisans-Doktora (5)	15	1,4286	,00000		
Duygusal Yakınlık	İlkokul mezunu (1)	73	2,4266	,34297	48,508	,000 (2,3,5>1,4)
	Ortaokul mezunu (2)	64	3,0625	,30742		
	Lise mezunu (3)	127	3,1080	,42390		
	Üniversite mezunu (4)	41	2,5889	,52702		
	Yüksek lisans-Doktora (5)	15	3,2857	,00000		
Aşırı Koruyuculuk	İlkokul mezunu (1)	73	2,6377	,30711	18,763	,000 (2,3,5>1,4)
	Ortaokul mezunu (2)	64	2,0069	,19785		
	Lise mezunu (3)	127	2,4191	,65573		
	Üniversite mezunu (4)	41	2,5393	,60531		
	Yüksek lisans-Doktora (5)	15	1,8889	,00000		
SDZT-33-TR	İlkokul mezunu (1)	73	3,7655	,28991	6,228	,000 (2,4>5)
	Ortaokul mezunu (2)	64	3,9375	,35173		
	Lise mezunu (3)	127	3,7831	,25546		
	Üniversite mezunu (4)	41	3,8455	,10580		
	Yüksek lisans-Doktora (5)	15	3,6364	,00000		

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumları veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar anne eğitim durumu değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne baba tutumlarından reddetme ($F=8,770$) ve duygusal yakınlık ($F=48,508$) ve aşırı koruyuculuk ($F=18,763$) puanlarında anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda anne eğitim durumu ilkököl mezunu ve üniversite mezunu olan katılımcılarda ortaokul mezunu olanlara göre mezunu olanların reddedici anne baba tutumu algılarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca duygusal yakınlık bakımından anne eğitim durumu ortaokul, lise ve yüksek lisans/doktora olan katılımcılarda anne eğitim durumu ilkököl ve üniversite mezunu olanlara göre duygusal yakınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyuculuk puanları bakımından anne eğitim durumu ortaokul, lise ve yüksek lisans/doktora olan katılımcılarda anne eğitim durumu ilkököl ve üniversite mezunu olanlara göre duygusal yakınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka ($F=6,228$) düzeylerine (SDZT-33-TR) ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda anne eğitim durumu ortaokul mezunu ve üniversite mezunu olan katılımcılarda yüksek lisans doktora mezunu olanlara göre duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların baba eğitim durumlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması

		N	Ortalama	SS	F	p
Reddetme	İlkokul mezunu	71	1,5453	,27565	13,680	,000
	Lise mezunu	120	1,3429	,31342		
	Üniversite mezunu	129	1,5238	,33232		
Duygusal Yakınlık	İlkokul mezunu	71	2,6781	,29546	71,621	,000
	Lise mezunu	120	3,2405	,39547		
	Üniversite mezunu	129	2,6689	,47514		
Aşırı Koruyuculuk	İlkokul mezunu	71	2,5571	,33570	6,706	,001
	Lise mezunu	120	2,2611	,64911		
	Üniversite mezunu	129	2,3859	,52099		
SDZT-33-TR	İlkokul mezunu	71	3,8865	,14503	4,537	,011
	Lise mezunu	120	3,8157	,34170		
	Üniversite mezunu	129	3,7653	,25394		

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumları veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar baba eğitim durumu değişkenine göre ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne baba tutumlarından reddetme ($F=13,680$) ve duygusal yakınlık ($F=71,621$) ve aşırı koruyuculuk ($F=6,706$) puanlarında anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda baba eğitim durumu ilkököl mezunu ve üniversite mezunu olan katılımcılarda lise mezunu olanlara göre reddedici anne baba tutumu algılarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca duygusal yakınlık bakımından anne eğitim durumu lise olan katılımcılarda anne eğitim durumu ilkököl ve üniversite mezunu olanlara göre duygusal yakınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyuculuk puanları bakımından anne eğitim durumu ilkököl ve üniversite mezunu olanların lise mezunu olanlara göre aşırı koruyuculuk düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka ($F=4,537$) düzeylerine (SDZT-33-TR) ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p<,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin grup içi karşılaştırmalar Tukey testi ile yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda Baba eğitim durumu ilkököl mezunu olan katılımcılarda üniversite mezunu olan katılımcılara göre duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların aile ekonomik durumlarına göre KAET-Ç ve SDZT-33-TR skorlarının karşılaştırılması

	Aile Durumu	Ekonomik Durumu	N	Ortalama	SS	t	p
Reddetme	Orta		278	1,4666	,31611	,719	,476
	Yüksek		42	1,4218	,38508		
Duygusal Yakınlık	Orta		278	2,8916	,52147	,981	,329
	Yüksek		42	2,8435	,24401		
Aşırı Koruyuculuk	Orta		278	2,3693	,55619	-,650	,516
	Yüksek		42	2,4286	,51510		
SDZT-33-TR	Orta		278	3,7947	,26364	-	,024
	Yüksek		42	3,9192	,33051		

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarına veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar aile ekonomik durumu değişkenine göre bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne baba tutumlarından

reddetme ($t = ,719$) ve duygusal yakınlık ($t = ,981$) ve aşırı koruyuculuk ($t = -,650$) puanlarında anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir ($p > ,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka ($t = -2,331$) düzeylerine (SDZT-33-TR) ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir ($p < ,05$). Meydana gelen farklılığa ilişkin aritmetik ortalama puanları incelendiğinde aile ekonomik durumu yüksek olan katılımcılarda, orta olanlara göre duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10: KAET-Ç ve SDZT-33-TR arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Reddetme	Duygusal Yakınlık	Aşırı Koruyuculuk
SDZT-33-TR	r	-,220**	-,007	-,144*
	p	,000	,901	,010
	N	320	320	320

Araştırmaya katılanlardan anne baba tutum algısı ölçeği puanlarından reddetme, duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk puanları ile duygusal zeka (SDZT-33-TR) düzeyleri arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon aleti ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların duygusal zeka düzeyleri ile reddetme puanları arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği belirlenmiştir ($r = -0,220$). Benzer şekilde katılımcıların duygusal zeka düzeyleri ile anne baba tutumlarına ilişkin aşırı koruyuculuk algısı arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği belirlenmiştir ($r = -0,144$). Ayrıca katılımcıların duygusal zeka düzeyleri ile duygusal yakınlık düzeyleri arasında anlamlı ilişki meydana gelmediği belirlenmiştir ($r = -0,007$).

Tablo 11: Katılımcıların bazı özelliklerinin duygusal zeka düzeyine (SDZT-33-TR) etkisinin incelenmesi

	β	Standart Hata	Standart β	t	p	Model Değerleri
Sabit	6,686	,554		12,077	,000	
Reddetme	-,028	,099	-,033	-,286	,775	
Duygusal Yakınlık	-,147	,044	-,263	-3,365	,001	$R^2 = 0,439$
Aşırı Koruyuculuk	-,233	,068	-,464	-3,424	,001	$F = 26,980$
Cinsiyet	,332	,036	,547	9,229	,000	$p = 0,000$
Yaş	-,123	,021	-,564	-5,802	,000	

Tablo 11: Katılımcıların bazı özelliklerinin duygusal zeka düzeyine (SDZT-33-TR) etkisinin incelenmesi (devamı)

Kaçıncı Çocuk		,065	,021	,207	3,098	,002
Anne Eğitim Durumu	Eğitim	,116	,016	,469	7,087	,000
Baba Eğitim Durumu	Eğitim	-,215	,018	-,885	- 11,879	,000
Aile Ekonomik Durumu	Ekonomik	,597	,060	,731	10,019	,000

Bağımsız Değişkenler: Aile Ekonomik Durumu, Anne Eğitim Durumu, Reddetme, Cinsiyet, Kaçıncı Çocuk, Yaş, Baba Eğitim Durumu, Duygusal Yakınlık, Aşırı Koruyuculuk

Bağımlı Değişken: Duygusal Zeka Düzeyi (SDZT-33-TR)

Katılımcıların reddetme, duygusal yakınlık, aşırı koruyuculuk, cinsiyet, yaş anne-baba eğitim durumu ve aile ekonomik durumu bakımından duygusal zeka düzeyleri üzerindeki etki regresyon analizi ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde yontayıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($F= R^2= 0,439; 26,980; p<,05$). Modelin anlamlı olmasına bağlı olarak modeli oluşturan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi ayrı ayrı incelendiğinde;

- Anne baba tutumlarına ilişkin reddedici algıya sahip olan katılımcıların duygusal zeka üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir ($t=-,286$).
- Anne baba tutumlarına ilişkin duygusal yakınlık algısına sahip olan katılımcıların duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t= -3,365$). Buna göre katılımcılarda duygusal yakınlık düzeyinin artmasına bağlı olarak duygusal zeka düzeylerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.
- Anne baba tutumlarına ilişkin aşırı koruyuculuk algısına sahip olan katılımcıların duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t= -3,424$). Buna göre katılımcılarda aşırı koruyuculuk düzeyinin artmasına bağlı olarak duygusal zeka düzeylerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.
- Cinsiyetin katılımcıların duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t= 9,229$). Buna göre cinsiyet

bakımından erkek olan katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

- Yaşın katılımcıların duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t = -5,802$). Buna göre katılımcılarda yaşın artmasının duygusal zeka düzeylerini azaltıcı etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.
- Kaçınıcı çocuk olduğu değişkenin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t = 3,098$). Buna göre kaçınıcı çocuk olduğu bakımından çocuk sırasının daha yüksek olmasına bağlı olarak katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.
- Anne eğitim durumu değişkenin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t = 7,087$). Buna göre anne eğitim durumu arttıkça katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.
- Baba eğitim durumu değişkenin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t = -11,879$). Buna göre baba eğitim durumu arttıkça katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.
- Aile ekonomik durumu değişkenin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($t = 10,019$). Buna göre aile ekonomik durumu arttıkça katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak erkek olan, çocuk sırası daha en yüksek olan, anne eğitim durumu ve aile ekonomik durumu daha yüksek olan katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık yaşın artması ve baba eğitim durumunun artmasının yanında anne baba tutumlarına ilişkin algılarda duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk düzeylerinin artmasının bireylerin duygusal zeka düzeylerini azaltıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12: Hipotezlerin değerlendirilmesi

Hipotez	Sonuç
H1: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ile duygusal zekaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H2: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H3: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H4: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile kaçınıcı çocuk oldukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H5: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile anne eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H6: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile baba eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H7: Katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekaları ile ekonomik durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Ret

5. TARTIŞMA

Araştırma kapsamında benzer çalışmalar incelendiğinde Ali Al-Elaima'nın (2020) yaptığı çalışmada demokratik anne-baba tutumlarının çocukların duygusal zeka düzeylerini olumlu etkilediğini, otoriter anne-baba tutumlarının ise olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Köse'nin (2020) çalışması da demokratik anne-baba tutumlarının duygusal zekâ ile olumlu ilişkili olduğunu ve duygusal zekâyı anlamlı bir şekilde öngördüğünü, otoriter anne-baba tutumlarının ise duygusal zekâ ile olumsuz bir ilişkisi olduğunu ve duygusal zekâyı anlamlı bir şekilde tahmin ettiğini göstermiştir. Benzer şekilde bu araştırma sonucu literatürdeki benzer çalışmalarla benzerlik göstermiştir. Buna göre bu araştırma sonucunda demokratik anne-baba tutumlarının çocukların duygusal zeka düzeylerini olumlu etkilediği, otoriter anne-baba tutumlarının ise olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu tutumların duygusal zeka üzerindeki etkileri konusundaki bulgular, daha önce yapılan Albayrak (2019) ve Orçun (2017) gibi araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmada, erkek katılımcılarda reddetme algısının, kadınlarda ise duygusal yakınlık ebeveyn tutumu algısının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, Özdemir ve Dilekmen'in (2017) çalışmasıyla uyumlu olarak erkek öğrencilerin reddetme algılarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, kız öğrencilerin ise duygusal yakınlık algılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Santiago ve diğerleri (2019) tarafından yürütülen bir çalışmanın incelenmesine göre, erken ergenlik döneminde anne eleştirisi ve reddi, orta ergenlik döneminde ise baba eleştirisi ve reddi duygusal istikrarsızlıkla ilişkilendirilmiştir. Ancak, bu çalışmada öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak anne-baba tutumlarından reddetme ve duygusal yakınlıkta anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu durum, ergenlik dönemindeki çocukların algılarındaki değişiklikleri vurgulayarak literatüre katkı sağlamaktadır.

Çalışmada, katılımcıların duygusal zeka düzeyleri üzerinde anne eğitim durumu değişkeninin pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre, anne eğitim durumu arttıkça katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin de arttığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Bozdemir'in (2016) yaptığı çalışmayla paralellik göstermektedir. Bozdemir'in çalışmasında da annelerin eğitim durumu değişkenine göre, okuryazar olmayanlar ile ilköğretim, lise ve lisans düzeyinde eğitim alanlar arasında anlamlı farklar olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, anneleri okuryazar

olmayanların öğrencilerinin duygusal zekâ puanlarının en düşük olduğu, annelerin eğitim seviyesinin yükseldikçe öğrencilerin duygusal zekâ puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada, katılımcıların anne-baba tutumlarına ilişkin reddedici algıya sahip olmalarının duygusal zeka üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, Noreen ve Aqdas'ın (2022) çalışmasıyla uyumlu olarak ebeveyn reddinin bireyler arasında duygusal zekayı olumsuz yönde etkileyebileceği sonucunu desteklemektedir. Diğer taraftan katılımcıların anne-baba tutumlarına ilişkin duygusal yakınlık algısına sahip olmalarının duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Siddiqui'nin (2019) çalışmasıyla çelişmektedir. Çünkü Siddiqui'nin çalışması ebeveynin üniversite öğrencilerinin duygusal zekası ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Sonuçlar arasındaki bu farklılık, ebeveyn tutumları ve duygusal zeka arasındaki ilişkinin karmaşıklığını vurgulayabilir ve farklı bağlam ve örneklem özelliklerinden kaynaklanabilir. Daha fazla araştırma yapılması, bu konudaki anlayışımızı derinleştirebilir.

Ezgin ve Akoğlu'nun (2023) araştırmasında ebeveynin aşırı koruyucu olarak algılanmasıyla duygusal zekâ arasında genel bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, aynı çalışmada babanın aşırı koruyucu tutumunun duygusal zekanın alt boyutlarından biri olan kendi-odaklı duygu değerlendirme becerisi ile negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Kilic ve ark.'nin (2015) çalışmasıyla da uyumludur. Kılıc ve ark. (2015) çalışmasında, algılanan ebeveyn tutumlarıyla duygusal zeka arasındaki ilişkiyi değerlendiren bir araştırma yapılmış ve yetkin ve otoriter tutumların duygusal zekayı pozitif yönde yordarken, aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun duygusal zekayı negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Bu çalışmada ise katılımcıların anne-baba tutumlarına ilişkin aşırı koruyuculuk algısına sahip olmalarının duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, aşırı koruyuculuk düzeyinin artmasıyla birlikte duygusal zeka düzeylerinin azaldığına işaret etmektedir. Bu bulgular, ebeveyn tutumlarının duygusal zeka üzerindeki etkilerini daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza katkı sağlamaktadır.

Çalışmada cinsiyetin katılımcıların duygusal zeka düzeyleri üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre, erkek olan katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu,

Atalay (2014) ve Ceran Yıldırım (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla uyumludur. Bu çalışmalarda da erkeklerin duygusal zeka düzeylerinin, kızlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, araştırma bulgularıyla örtüşmeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Fırat ve arkadaşları (2017), Özdemir ve Dilekmen (2017), Albayrak (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda, duygusal zekâ düzeylerinin ergenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir biçimde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu farklılıklar, cinsiyetin duygusal zeka üzerindeki etkilerinin kompleks ve çok yönlü olabileceğini göstermektedir. Cinsiyetle ilgili bu çeşitlilik, farklı kültürel, sosyal veya bireysel faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

Çalışmada, yaştan katılımcıların duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre, katılımcıların yaşının artması duygusal zeka düzeylerini azaltıcı etkiye sahip olabilir. Bu bulgu, Çankaya ve Eriş'in (2020) çalışmasıyla çelişmektedir. Çankaya ve Eriş'in araştırmasında, katılımcıların yaş gruplarına göre duygusal zeka düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu ve katılımcıların yaşları arttıkça duygusal zeka düzeylerinin ortalamalarının da yükseldiği tespit edilmiştir. Bu farklılıklar, yaşın duygusal zeka üzerindeki etkilerinin karmaşıklığını ve farklı bağlamlarda nasıl değişebileceğini göstermektedir. Bu çelişkili bulgular, yaşın duygusal zeka üzerindeki etkilerini anlamak için daha fazla araştırma ve derinlemesine analiz gerektirebilir. Kaçınıcı çocuk olduğu değişkenin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre kaçınıcı çocuk olduğu bakımından çocuk sırasının daha yüksek olmasına bağlı olarak katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada, anne eğitim durumu değişkeninin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, (Gülmez ve Gülümser, 2022) çalışmasıyla uyumlu bir sonuç ortaya koymaktadır, çünkü Gülmez ve Gülümser'e göre anne eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Ayrıca, (Kaynak ve Tunç, 2021) çalışmasında ergen bireylerin duygusal zekalarının annenin eğitim seviyesine göre anlamlı seviyelerde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da çalışmamızdaki bulguları destekler niteliktedir. Fakat, bu bulgu, (Süslü, 2020) çalışmasıyla çelişmektedir. Süslü'nün çalışmasında, annelerin eğitim düzeyinin değerlendirilen duygusal zeka özellikleri üzerinde istatistiksel olarak belirgin bir etkisi olmadığı gösterilmiştir. Bu durumda, farklı araştırmalardan elde edilen bulgular arasında çelişkili sonuçlar bulunmaktadır. Süslü'nün (2020) çalışmasında baba eğitim düzeyine

göre duygusal zeka üzerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Gülmez ve Gülümser'in (2022) çalışmasında ise baba eğitim durumunun duygusal zeka üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, çalışmanızda baba eğitim durumu değişkeninin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu çelişkili bulgular, farklı araştırma metodolojileri, örneklem özellikleri, kullanılan ölçüm araçları veya kültürel faktörler gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir.

Kaynak ve Tunç'un (2021) çalışmasında belirtildiği gibi, sosyo-ekonomik gelir seviyesi faktörleri bakımından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu bulgu, sosyo-ekonomik faktörlerin bireylerin yaşamları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ise, aile ekonomik durumu değişkeninin katılımcılarda duygusal zeka üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre, aile ekonomik durumu arttıkça katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmanın literatür taraması sonuçlarına göre ergenlik, çocuklar ve aileler üzerinde pek çok değişimin yaşandığı dönem olarak ifade edilmektedir. Çocuklar, hormonal değişiklik ve farklılıklarla yetişkin olmaya başlamakta ve fiziksel açıdan değişim ve farklılıklara maruz kalarak, duygusal açıdan inişli-çıkışlı süreçler yaşamaktadırlar. Çocuklar, bahsedilen dönemde biyolojik açıdan olgunlaşırken bir taraftan artan sosyal sorumluluklar ile beraber hem psikolojik hem de sosyal açıdan da gelişmekte, çocukların değer ve inançları şekillenmekte, anne ve babaların çocuk üstündeki etkisi azalmakta ve akranların etkisi artış göstermektedir. Yaşanan söz konusu önemli değişim ve yenilikler sonucunda ergen kişide pek çok davranış değişimi ortaya çıkmaktadır. Çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçiş sırasında, kişinin hayatı boyunca nasıl bir insan olacağını etkileyen unsurların kişideki gelişimi ne oranda etkilediği ve kişide nasıl durumları ortaya çıkardığı konusu, psikoloji alanındaki araştırmacı ve kuramcıların ilgi alanlarını meydana getirmektedir.

Çocuğun davranışlarını, yaşama karşı bakış açısını ve karakterini ekileme konusunda en önemli rolü aile üstlenmektedir. Aile, çocukların gelişim süreçlerinde, sosyal ve kültürel açıdan katkıda bulunmasının yanı sıra ergenlik dönemi ve benzeri önemli ve kritik bir gelişimsel sürecin başarılı bir şekilde neticelenmesinde de çocuklara önemli destekte bulunmaktadır. Çocukların yetiştirilmeleri, disiplin edilmeleri, kişilerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerine katkıda bulunmak, ailenin temel vazifelerindendir. Sağlıklı bir ailede yetişmek, çocuğun sağlıklı bir yetişkin olmasına destek olmaktadır. Çocuk ve ebeveyn arasında bulunan ilişki, çocuğun gelişimini etkileyen önemli bir faktördür. Anne ve babalar çocuk büyütme stillerini tespit ederken, kendi inanç ve değerlerini aktarabilecek oldukları tutum ve davranışları benimsemektedirler. İncelenen literatür sonucunda pek çok ebeveyn tutumunun olduğu görülmüştür. Bahsedilen ebeveyn tutumlarından bazıları ise şu şekildedir; reddedici tutum, tutarsız, mükemmeliyetçi, koruyucu, aşırı hoşgörülü, ilgisiz, otoriter ve demokratik. Ebeveyn tutumları, çocuklar üzerinde birçok değişime engel veya yardımcı olmakta iken, çocukların duygusal zekalarını da etkilemektedir. Duygusal zekanın gelişiminde aile ortamı da fazlasıyla önem arz etmektedir. Anne ve baba davranışları, çocuklar üzerinde derin izler oluşturmaktadır.

Araştırmanın uygulama ve analiz sonuçlarına göre ise anne baba tutumlarından reddetme ve duygusal yakınlık puanlarında anlamlı farklılık meydana geldiği, aşırı koruyuculuk puanlarında ise anlamlı farklılık meydana gelmediği belirlenmiştir. Meydana gelen farklılığa ilişkin daha anlaşılır bir ifadeyle erkek katılımcılarda reddetme kadınlarda ise duygusal yakınlık algısının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka düzeylerine ilişkin puanlarda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle erkeklerde duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcı öğrencilerin anne baba tutumları ve duygusal zeka düzeylerine ilişkin yaş değişkenine göre 21 ve 23 yaş grubundaki katılımcıların reddetme düzeylerinin 24-25 yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Duygusal yakınlık bakımından 20 ve 25 yaş grubundaki katılımcıların 24 yaşındaki katılımcılara göre duygusal yakınlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyuculuk puanları bakımından 20, 21 ve 23 yaş grubundaki katılımcıların aşırı koruyuculuk düzeylerinin diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, 24 ve 25 yaş grubundaki katılımcıların ise aşırı koruyuculuk anne baba tutum algısının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka düzeylerine ilişkin 20 ve 25 yaş grubundaki katılımcıların diğer yaş gruplarında olan katılımcılara göre duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin anne baba tutumları veya duygusal zeka düzeylerine ilişkin 1. çocuk olan katılımcılarda 4. çocuk olanlara göre reddedici olarak algılanan anne baba tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Duygusal yakınlık bakımından 1., 2. ve 4. çocuk olan katılımcılarda 3. çocuk olanlara göre duygusal yakınlık alt boyutu düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aşırı koruyuculuk bakımından 1. çocuk olan katılımcılarda diğer katılımcılara göre aşırı koruyuculuk düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka düzeylerine ilişkin yapılan karşılaştırmalar sonucunda 4. çocuk olan katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin anne baba tutumları ve duygusal zeka düzeylerine ilişkin aldıkları puanlar anne eğitim durumu değişkenine göre yapılan karşılaştırmalar sonucunda anne eğitim durumu ilköğretim mezunu ve üniversite mezunu olan katılımcılarda ortaokul mezunu

olanlara göre reddedici anne baba tutumu algılarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin anne baba tutumları ve duygusal zeka düzeylerinde baba eğitim durumu değişkenine göre baba eğitim durumu ilköğretim mezunu ve üniversite mezunu olan katılımcılarda lise mezunu olanlara göre reddedici anne baba tutumu algılarının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumları ve duygusal zeka düzeylerine ilişkin aile ekonomik durumu yüksek olan katılımcılarda, orta olanlara göre duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılanlardan anne baba tutum algısı ölçeği puanlarından reddetme, duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk puanları ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişkiler sonucunda katılımcıların duygusal zeka düzeyleri ile reddetme puanları arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği belirlenmiştir.

Katılımcıların reddetme, duygusal yakınlık, aşırı koruyuculuk, cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim durumu ve aile ekonomik durumu bakımından duygusal zeka düzeyleri üzerindeki etki regresyon analizi sonucunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde yontayıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Modelin anlamlı olmasına bağlı olarak modeli oluşturan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisine bakıldığında; anne baba tutumlarına ilişkin reddedici algıya sahip olan katılımcıların duygusal zeka üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak erkek olan, çocuk sırası daha en yüksek olan, anne eğitim durumu ve aile ekonomik durumu daha yüksek olan katılımcılarda duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık yaşın artması ve baba eğitim durumunun artmasının yanında anne baba tutumlarına ilişkin algılarda duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk düzeylerinin artmasının bireylerin duygusal zeka düzeylerini azaltıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Anne baba tutumlarının ve bireysel özelliklerin duygusal zeka düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan bireylerin anne baba tutumlarına ilişkin reddetme, duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk algılarının duygusal zeka düzeyleri üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre, anne baba tutumlarına ilişkin reddedici, duygusal yakınlık düzeyi yüksek ve aşırı koruyuculuk düzeyi yüksek olan katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, anne baba

eğitim durumu ve aile ekonomik durumu da duygusal zeka düzeyleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre, erkek, genç, anne baba eğitim durumu yüksek ve aile ekonomik durumu iyi olan katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bulgular, anne babaların çocuklarında duygusal zeka gelişimini desteklemek için olumlu anne baba tutumları sergilemeleri ve çocukların bireysel özelliklerini göz önünde bulundurmaları gerektiğine işaret etmektedir.

6.2. Öneriler

- 1. Uzun Süreli İzleme Çalışmaları:** Katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin zaman içinde nasıl değiştiğini anlamak için uzun süreli izleme çalışmaları yapılabilir. Bu, ebeveyn tutumlarının ve diğer değişkenlerin duygusal zeka üzerindeki uzun vadeli etkilerini değerlendirmeye olanak tanır.
- 2. Kültürel Farklılıkların İncelenmesi:** Farklı kültürlerdeki aile yapısı, ebeveyn tutumları ve duygusal zeka arasındaki ilişkileri anlamak için kültürel bir perspektife odaklanan çalışmalara ihtiyaç vardır. Kültürün bu ilişkiler üzerindeki etkisi daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilir.
- 3. Ebeveyn Tutumlarının Değişimi:** Ebeveyn tutumlarının zaman içinde nasıl değişebileceği ve bu değişimlerin çocukların duygusal zeka üzerindeki etkileri araştırılabilir. Bu, ebeveyn eğitim programlarının ve müdahalelerinin etkisini değerlendirmek için önemli olabilir.
- 4. Çocukların Algıları ve Gerçek Davranışlar:** araştırma sonucunda anne baba tutumları ve duygusal zekâ düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin anne baba tutumlarına ilişkin reddetme, duygusal yakınlık ve aşırı koruyuculuk algılarının duygusal zekâ düzeyleri üzerinde negatif yönde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre, anne baba tutumlarına ilişkin reddedici, duygusal yakınlık düzeyi yüksek ve aşırı koruyuculuk düzeyi yüksek olan katılımcıların duygusal zeka düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.
- 5. Duygusal Zekâ Alt Boyutlarının İncelenmesi:** Duygusal zeka genellikle alt boyutlardan oluşur. Bu alt boyutların, örneğin duygusal farkındalık, duygusal

düzenleme ve empati gibi, farklı ebeveyn tutumlarıyla nasıl ilişkilendiğini inceleyen çalışmalara odaklanmak, daha spesifik bilgiler sağlayabilir.

- 6. Diğer Değişkenlerin Eklenmesi:** Duygusal zekayı etkileyebilecek diğer faktörlerin (örneğin, akademik başarı, sosyal ilişkiler) incelenmesi, bu faktörlerin ebeveyn tutumlarıyla etkileşimini anlamak açısından önemlidir.
- 7. Farklı Yaş Grupları ve Gelişim Evreleri:** Çocukların ve gençlerin farklı yaş gruplarındaki gelişim evrelerinde ebeveyn tutumlarının duygusal zeka üzerindeki etkilerini anlamak için yaşa özgü çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- Abdel-Fattah, H. M. M. (2020). Emotional intelligence and emotional stability in crises. *Journal of Psychiatry and Psychiatric Disorders*, 4(2), 56-62.
- Afat, N. (2013). Çocuklarda üstün zekanın yordayıcı olarak ebeveyn tutumları. *Hasan Ali Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 155-168.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., ve Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. London: Psychology Press.
- Akbaş, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka yetenekleri ve stresle başa çıkma stilleri: Pamukkale Üniversitesinde bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Akboy, R., Argun, Y. ve İkiz, E. (2003). PDR lisans ve lisansüstü programında öğrenim gören öğrencilerin düşünme stilleri ve benlik saygılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 283-292.
- Aktürk, F. M. (2015). *Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Al-Elaimat, Ali, Majdi Adheisat, and Hesham Alomyan. (2020). "The relationship between parenting styles and emotional intelligence of kindergarten children." *Early Child Development and Care* 190.4: 478-488.
- Albayrak Alan, Rüya (2019). *Aile yapısına göre çocukların algıladığı anne baba tutumlarının duygusal zekâ ve ahlaki olgunluk düzeylerine etkisinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Arabacıoğlu, B. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ile ebeveyn tutumları ve çocuğun mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Arrindell, W.A., Sanavio, E., Aguilar, G., Sica, C., Hatzichristou, C., Eisemann, M., ...van der Ende, J. (1999). The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27, 613-628.
- Aslan, Ş. (2018). Duygusal zekâ, problem odaklı stresle başa çıkma, iyileşme ve duygusal tükenme ilişkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 59-82.
- Atoum, A. Y. ve Al-Shoboul, R. A. (2018). Emotional support and its relationship to Emotional intelligence. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 5(1).
- Avci, U., Karaoglan Yilmaz, F. G., ve Yilmaz, R. (2023). Parental attitude and Instagram addiction: The mediating role of obsessive-compulsive disorder. *Psychology in the Schools*, 60(3), 830-842.
- Bahtiyar, A. ve Can, B. (2016). An investigation of problem-solving skills of preservice science teachers. *Educational Research and Reviews*, 11(23), 2108-2115.
- Bar-On, R. (1997). *EQ-i Bar-On emotional quotient inventory: A measure of emotional intelligence: Technical manual*. Toronto, ON: MHS.
- Bar-On, R. (2000). *Bar-On Emotional Quotient Inventory. Youth version technical manual*. Toronto; North Tonawanda, NY: Multi-Health Systems Inc.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of Emotional-Social Intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 887-907.

- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparisons. *Child development*, 43(1), 261-267.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss (Cilt 2): Separation, anxiety and anger*. In Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger. New York: Basic Books.
- Bozdağ, M. (2003). *Ruhsal zekâ* (25. ed.). İstanbul: Nesil Yayınları.
- Bradberry, T. ve Greaves, J. (2009). *Emotional Intelligence 2.0*. California: TalentSmart.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik* (5. Baskı). (Çev. E. Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çankaya, Muhammet, and E. R. İ. Ş. Hüseyin. (2022). *Hemşire ve ebelerin duygusal zekâ düzeylerinin tespitine yönelik bir çalışma*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19.74. 656-664.
- Certel, H. (2014). *Din psikolojisi*. Isparta: Berikan Yayınevi.
- Cervone, D. ve Pervin, L. A. (2022). *Personality: Theory and research* (15. Baskı). New York: John Wiley & Sons.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: Okul öncesi örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65(4), 1111-1119.
- Chiocca, E. M. (2017). American parents' attitudes and beliefs about corporal punishment: An integrative literature review. *Journal of Pediatric Health Care*, 31(3), 372-383.
- Chung, H. ve Meuleman, B. (2017). European parents' attitudes towards public childcare provision: The role of current provisions, interests and ideologies. *European Societies*, 19(1), 49-68.
- Cooper, R. ve Sawaf, A. (1997). *Liderlikte duygusal zekâ: Yönetim ve Organizasyonlarda duygusal zekâ* (çev. B. Ayman). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2019). *Duygusal zekâ ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün stresle başa çıkma tarzlarına etkisinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Cowan, P. A. ve Cowan, C. P. (2001). What an intervention design reveals about how parents affect their children's academic achievement and behavior problems. In *Parenting and the child's world* (pp. 75-97). London: Psychology Press.
- Çakmak, K. ve Kaplan, N. (2015). *Çocuk yetiştirme tarzları anne-baba tutumları*. Aydın İl Emniyet Müdürlüğü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Büro Amirliği, Aydın.
- Çebi, S. (2020). *Ergenlerde ebeveyn tutumlarına göre bilinçli farkındalık, öz-anlayış ve bağlanma stillerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, KKTC.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana-baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). *Parenting style as context: An integrative model*. Psychological Bulletin, 113(3). Pennsylvania: Philadelphia.

- Demirsu, Ö. (2018). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide kaygı duyarlılığının ve psikolojik dayanıklılığın aracı rolleri*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Deniz, M. E., Erus, S. M. ve Büyükcebeci, A. (2017). Bilinçli farkındalık ile psikolojik iyi oluş ilişkisinde duygusal zekanın aracılık rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 7(47), 17-31.
- Dirik, G., Yorulmaz, O. ve Karancı, A. N. (2014). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Engin, G. (2020). An examination of primary school students' academic achievements and motivation in terms of parents' attitudes, teacher motivation, teacher self-efficacy and leadership approach. *International Journal of Progressive Education*, 16(1), 257-276.
- Erginoğlu, E. S., (2015), *Kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ertuğrul, N. ve Kutluca, A. Y. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerileri ilişkisi. *Academy Journal of Educational Sciences*, 4(1), 1-10.
- Ezgin, Müge AĞIR, And Bahar Akoğlu. (2023). *Genç Erişkin Bireylerde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Duygusal Zekâ ve Öfke Kontrolü Arasındaki İlişki*. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8.3: 199-213.
- Faria, V., Kossowsky, J., Petkov, M. P., Kaptchuk, T. J., Kirsch, I., Lebel, A. ve Borsook, D. (2017). Parental attitudes about placebo use in children. *The Journal of Pediatrics*, 181, 272-278.
- Fırat Kılıç, Hülya, Serpil Çağlıyan, Gülten Sucu Dağ. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, c. 14. s. 4: 275-282.
- Fraser, M. W. (1996). Aggressive behavior in childhood and early adolescence: An ecological-developmental perspective on youth violence. *Social Work*, 41(4), 347- 361.
- Fteiha, M. ve Awwad, N. (2020). Emotional intelligence and its relationship with stress coping style. *Health Psychology Open*, 7(2).
- Gfroerer, K. P., Kern, R. M. ve Curlette, W. L. (2004). Research support for Individual Psychology's Parenting Model. *Journal of Individual Psychology*, 60(4), 379-388.
- Goleman, D. (1999). Emotional competence: Senior executives need a healthy dose of EC. *Executive Excellence*, 16, 19.
- Goleman, D. (2003). *Duygusal zekâ*. (Çev. B. S. Yüksel) İstanbul: Varlık Bilim.
- Goleman, D. (2007). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Ny Random House.
- Goleman, D. (2009). *İşbaşında duygusal zekâ* (çev. H. Balkara). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gülmez, Asena Pektane, and Gülümser Gültekin Akduman. (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal kural algısı ile annelerinin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki*. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 7.2. 13-24.
- Gürbüz, S. ve Yüksel, M. (2008). Çalışma ortamında duygusal zekâ iş performansı, iş tatmini, örgütsel vatandaşlık davranışı ve bazı demografik özelliklerle ilişkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 2, 174-190.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1994). Deeper into attachment theory. *Psychological Inquiry*, 5(1), 68-79.

- İkiz, E. ve Akboy, R. (2007). *Psikolojik danışma ve rehberlikte çağdaş bir anlayış*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İkiz, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişimi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1979). *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Cem Matbaacılık.
- Karabulut, A. (2012). *Duygusal zekâ: Baron ölçeği uyarlaması*, Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Karaman, S. (2019). *Üst kuşak ebeveynlik tutumlarının kişilerin ebeveynlik tutumlarını yordayıcı etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaynak, A. ve Tunç, E. (2021). Eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 85-104.
- Kilic S, Var E C, Kumandas H. (2015). *Effect of Parental Attitudes on Skills of Emotional Management in Young Adults. Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (191): 930-934. doi: 10.1016/j.sbspro.04.276.
- Kiss, M., Fechete, G., Pop, M. ve Susa, G. (2014). Early childhood self-regulation in context: parental and familial environmental influences. *Cognitie, Creier, Comportament/Cognition, Brain, Behavior*, 18(1).
- Köse, E. (2020). *Ergenlerde anne baba tutumlarının duygusal zeka ve karar verme stilleri üzerine etkisinin incelenmesi*. Diss.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile. *Eğitim ve Bilim*, 13(74), 35-42.
- Law, K. S., Wong, C. S. ve Song, L. J. (2004). The construct and criterion validity of emotional intelligence and its potential utility for management studies. *Journal of Applied Psychology*, 3(89), 483-496.
- LeMoyne, T. ve Buchanan, T. (2011). Does “hovering” matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum*, 31(4), 399-418.
- Lewis, G. M., Neville, C. ve Ashkanasy, N. M. (2017). Emotional intelligence and affective events in nurse education: A narrative review. *Nurse Education Today*, 53, 34-40.
- Maamari, B. E. ve Majdalani, J. F. (2017). Emotional intelligence, leadership style and organizational climate. *International Journal of Organizational Analysis*, 25(2), 327-345.
- Maccoby, E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington & P. H. Mussen, (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. Baskı) içinde (s. 1-101). New York: Wiley.
- Mayer, J. D. ve Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey & D. J. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. New York: Basic Books.
- Mayer, J. D., Salovey, P. ve Caruso, D. R. (2000). Emotional Intelligence as zeitgeist, as personality, and as a mental ability. R. Bar-On & J. D. A. Parker (Ed.) *Handbook of Emotional Intelligence*, California: Jossey-Bass.
- Mayer, J. ve Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence?" In Peter Salovey, Daniel Sluyter (Eds.) *Emotional development and emotional intelligence*. USA: Basic Books.

- McCann, S., Flitcroft, I., Lalor, K., Butler, J., Bush, A. ve Loughman, J. (2018). Parental attitudes to myopia: a key agent of change for myopia control? *Ophthalmic and Physiological Optics*, 38(3), 298-308.
- Mendo-Lázaro, Santiago, et al. (2019). *The role of parental acceptance–rejection in emotional instability during adolescence*. International journal of environmental research and public health, 16.7. 1194.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*, Yüksel Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Mendo-Lázaro, Santiago, et al. (2019). *The role of parental acceptance–rejection in emotional instability during adolescence*. International journal of environmental research and public health, 16.7. 1194.
- Mohr-Schroeder, M. J., Jackson, C., Cavalcanti, M., Jong, C., Craig Schroeder, D. ve Speler, L. G. (2017). Parents' attitudes toward mathematics and the influence on their students' attitudes toward mathematics: A quantitative study. *School Science and Mathematics*, 117(5), 214-222.
- Morgan, C. T., (1988). *Psikolojiye giriş ders kitabı*, (çev. O.Aydın). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Nemli, Ç. E. (2001). Duygusal zeka ve liderlik. *Verimlilik Dergisi*, (1), 131-138.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Okumuş, V. ve Parlar, H. (2018). Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 357-368.
- Özdemir, Y. G. (2008). *Kariyer yaşamında duygusal zeka ve iletişim yeteneği*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Özdemir, Meryem, and Mücahit Dilekmen. (2017). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal zekâlarının anne-baba tutumu akademik başarı ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21.4. 1655-1671.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research Encyclopedia of statistics in behavioral science*. New York: Wiley & Sons, Ltd.
- Pekaar, K. A., Bakker, A. B., van der Linden, D. ve Born, M. P. (2018). Self-and other-focused emotional intelligence: Development and validation of the Rotterdam Emotional Intelligence Scale (REIS). *Personality and Individual Differences*, 120, 222-233.
- Petrides, K. V. ve Furnham, A. (2000). On the dimensional structure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 29, 313–320.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review*, 17(1), 47-67.
- Rena, S., Abedalaziz, N. ve Leng, C. H. (2018). The relationship between parenting Styles and students' attitude toward leisure time reading. *MOJES: Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 1(2), 37-54.
- Rohner, R. P. (2004). The parental acceptance-rejection syndrome: Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830-840.
- Rohner, R. P. ve Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *CrossCultural Research*, 36(1), 16-47.
- Rohner, R. P. ve Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and life-span development: A universalist perspective. *Online Readings In Psychology and Culture*, 6(1), 1-10.

- Roitman, J. (1999). *Emotional intelligence: USA: The heart is smarter than the brain*. Colorado: University of Colorado.
- Sayıl, M. ve Yağmurlu, B. (2012). *Türkiye’de ana babalık çalışmalarına bakış. Ana babalık: kuram ve araştırma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Saylık, F. Z. ve Yalçın, M. G. (2018). Otoriter veya demokratik ebeveyn tutumunun ve ebeveyne bağlanma biçiminin suçluluk ve utanç duygularına etkisinin yarı-deneyssel yöntemle incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(2), 95-127.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J. ve Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 25(2), 167-177.
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Siddiqui, Noorulain Bakhtawar, Nagina Parveen, and Muniza Malik (2019). *Relationship of emotional intelligence with parental attachment among university students*. Bahria Journal of Professional Psychology 18.1.
- Steven J, S. ve Howard E, B. (2011). *The EQ edge: Emotional intelligence and your success*. Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Sultana, Noreen, and Kunza Aqdas Rabeasani. (2022). *Perceived parental acceptance rejection as a predictor of academic achievement motivation, coping abilities and well being moderated role of emotional intelligence and personality traits*. Zakariya Journal of Social Science, 1.1. 23-37.
- Sümer, N., Gündoğdu, E. A. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Sümer, N. ve Cozzarelli, C. (2004). The impact of adult attachment on partner and self- attributions and relationship quality. *Personal Relationships*, 11(3), 355-371.
- Süslü, Gamze. (2020). *Bireylerin çocukluk çağı travmalarının duygusal zekâ düzeyleri ve kişiler arası iletişim tarzları ile ilişkilerinin incelenmesi*. MS thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
- Tambağ, H., Kaykunoğlu, M., Gündüz, Z., & Demir, Y. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(1), 41-46.
- Tatar, A., Tok, S. ve Saltukoğlu, G. (2011). Gözden geçirilmiş Schutte Duygusal Zekâ Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 21(4), 325-338.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tekin Acar, F. (2002). Duygusal zeka ve liderlik. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(12), 53-68.
- Uykan, E. ve Akkaynak, M. (2019). Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(3), 1620-1644.
- Vogt, W. P., Gardner, D. C. ve Haefele, L. M. (2012). *When to use what research design*. New York: Guilford Press.
- Watson, D., Clark, L. ve Stasik, S. M. (2011). Emotions and the emotional disorders: A quantitative hierarchical perspective. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 11, 429-442.
- Wen, J., Huang, S. S. ve Hou, P. (2019). Emotional intelligence, emotional labor, perceived organizational support, and job satisfaction: A moderated mediation model. *International Journal of Hospitality Management*, 81, 120-130.

- Westen, D., Gabbard, G. O. ve Ortigo, K. M. (2008). Psychoanalytic approaches to personality. O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* içinde (s. 61–113). New York: The Guilford Press.
- Yadav, P. ve Rai, A. (2020). The moderating role of emotional intelligence in the relation between organizational stress and workplace deviant behavior. In *2020 International Conference on Computation, Automation and Knowledge Management (ICCAKM)* (pp. 499-504). IEEE.
- Yağmurlu, B. ve Yavuz, M. (2012). *Ana babalığın görünmeyen yönleri: bilişler. ana babalık: Kuram ve araştırma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Yaman, B. (2018). *Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1995). Yaygın ana-baba tutumları. Haluk Yavuzer (Ed.), *Ana-Baba Okulu* (s. 111-127). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2019). *Ana-Baba ve çocuk*. (23.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, S. A. (2004), Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.
- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2003). Schema therapy. Keith S. Dobson (Ed.), *Handbook of Cognitive-Behavioral Therapies* (3. Baskı) içinde (s. 317-346). New York: Guilford.
- Yörükoğlu, A. (2019). *Gençlik çağı*. (15. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zhang, W., Ren, P., Yin, G., Li, H. ve Jin, Y. (2020). Sexual abuse prevention education for preschool-aged children: Parents' attitudes, knowledge and practices in Beijing, China. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(3), 295-311.

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Adınız Soyadınız _____

Cinsiyetini ☐ Kadın ☐ Erkek ☐ Diğer _____

Yaşınız _____

Kaçıncı çocuksunuz? _____

Hangi üniversitede okuyorsunuz? _____

Annenizin eğitim durumu:

- ☐ Okuryazar değil
- ☐ İlkokul mezunu
- ☐ Ortaokul mezunu
- ☐ Lise mezunu
- ☐ Üniversite mezunu
- ☐ Yüksek lisans - Doktora

Babanızın eğitim durumu:

- ☐ Okuryazar değil
- ☐ İlkokul mezunu
- ☐ Ortaokul mezunu
- ☐ Lise mezunu
- ☐ Üniversite mezunu
- ☐ Yüksek lisans - Doktora

Ailenizin Ekonomik durumu

- ☐ Düşük
- ☐ Orta
- ☐ Yüksek

Ek 3. Asıl Form Schutte Duygusal Zeka Ölçeği-33-Tr

Asıl Form Schutte Duygusal Zeka Ölçeği-33-Tr	
Kaynak	: Tatar, A., Tok, S., Bender, M. T. & Saltukoğlu, G. (2017). Asıl Form Schutte Duygusal Zeka Testinin Türkçeye çevirisi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18(2), 139-146.
Ölçek makalesi	: https://alpha-psychiatry.com/en/translation-of-original-form-of-schutte-emotional-intelligence-test-into-turkish-and-examination-of-its-psychometric-properties-16391 - http://www.ejmanager.com/fulltextpdf.php?mno=221802
Ölçek Puanlaması	: (düz maddeler) Kesinlikle Katılmıyorum-1 / Katılmıyorum -2 / Fikrim Yok-3 / Katılıyorum-4 / Kesinlikle Katılıyorum-5 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32
Ters yönlü maddeler	: Kesinlikle Katılmıyorum-5 / Katılmıyorum -4 / Fikrim Yok-3 / Katılıyorum-2 / Kesinlikle Katılıyorum-1 5, 28, 33
Asıl Form Schutte Duygusal Zeka Ölçeği-33-Tr Genel Toplam Puanı	: (tüm maddeler - 33 madde) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
Alt Boyut(lar)	: Yok.

Aşağıda çeşitli durumlara ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeyi okuduktan sonra size uyma derecesini sağ taraftaki kutucuklardan birini X ile işaretleyerek belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kişisel sorunlarımı başkaları ile ne zaman paylaşacağımı bilirim.					
2. Bir sorunla karşılaştığım zaman benzer durumları hatırlar ve üstesinden gelebilirim.					
3. Yapmaya çalıştığım birçok işte başarılı olacağımı hissederim.					
4. Diğer insanlar bana kolaylıkla güvenirlir.					
5. Diğer insanların beden dili, yüz ifadesi gibi sözel olmayan mesajlarını anlamakta zorlanırım.					
6. Yaşamımdaki bazı önemli olaylar neyin önemli neyin önemsiz olduğunu yeniden değerlendirmeme yol açtı.					
7. Ruh halim değiştiğinde yeni olasılıkları görürüm.					
8. Duygularım, yaşamımı değerli kılan şeylerdendir.					
9. Hissettiğim duyguların farkında olurum.					
10. Genellikle iyi şeyler olmasını beklerim.					
11. Duygularımı başkalarıyla paylaşmaktan hoşlanırım.					
12. Güzel duygular hissettiğimde bunu nasıl sonlandıracağımı bilirim.					
13. Başkalarının hoşlanabileceği etkinlikler düzenleyebilirim.					
14. Beni mutlu edecek uğraşlar bulmaya çalışırım.					

15. Başkalarına gönderdiğim beden dili, yüz ifadesi gibi sözsüz mesajların farkındayım.					
16. Kendimi, başkaları üzerinde iyi etki bırakacak şekilde gösteririm.					
17. Ruh halim iyiye sorunların üstesinden gelmek benim için daha kolaydır.					
18. İnsanların yüz ifadelerine bakarak onların hissettiği duyguyu anlayabilirim.					
19. Duygularımın niçin değiştiğini bilirim.					
20. Ruh halim iyi olunca, daha kolay yeni fikirler üretebilirim.					
21. Duygularım üzerinde kontrolüm vardır.					
22. Hissettiğim duyguların farkındayım.					
23. Üstlendiğim görevlerden iyi sonuçlar alacağımı hayal ederek kendimi güdülerim.					
24. İyi bir şeyler yaptıklarında insanlara iltifat ederim.					
25. Diğer insanların gönderdiği sözel olmayan mesajların farkına varırım.					
26. Bir kişi bana hayatındaki önemli bir olaydan bahsettiğinde ben de aynısını yaşamış gibi olurum.					
27. Duygularımda ne zaman bir değişiklik olsa aklıma yeni fikirler gelir.					
28. Bir zorlukla karşılaştığım zaman umutsuzluğa kapılırım, çünkü başarısız olacağıma inanırım.					
29. Diğer insanların kendilerini nasıl hissettiklerini, sadece onlara bakarak anlayabilirim.					
30. İnsanlar üzgünken, onlara yardım ederek daha iyi hissetmelerini sağlarım.					
31. İyimser olmak sorunlar ile baş etmeye devam edebilmem için bana yardımcı oluyor.					
32. Kişinin ses tonundan kişinin kendini nasıl hissettiğini söyleyebilirim.					
33. İnsanların kendilerini neden iyi ya da kötü hissettiklerini anlamak benim için zordur.					

Ek 4. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu (KAET-Ç)

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.
2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

4. Anne ve babam bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığım hesabını vermek zorundaydım.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötüdavrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

12. Benim için bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya veya yönlendirmeye çalıştığını hissedirdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

13. Bana ailenin “yüz karası” ya da “günah keçisi” gibi davranılırdı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan istediğim yere gitmeme izin verirlerdi

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissedirdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

19. Anne ve babamla, aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissederdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4